

Gepubliseer op:

Deur Christus Alleen

Tuisblad van dr. A.H. Bogaards

www.enigstetroos.org

Ds. H Veldkamp

DUBIEUZE POSTEN

Figuren uit de Bijbel

Tweede druk

Inhoud

HOOFDSTUK I: DUBIEUZE POSTEN.....	3
HOOFDSTUK II: <i>LOT</i>	5
HOOFDSTUK III: <i>JEFTA</i>	12
HOOFDSTUK IV: <i>SALOMO</i>	21
HOOFDSTUK V: <i>DE ONGEHOORZAME PROFEET</i>	32
HOOFDSTUK VI: DE OUDE PROFEET	44
HOOFDSTUK VII: <i>GEHAZI</i>	50
HOOFDSTUK VIII: <i>JOAS</i>	61
HOOFDSTUK IX: <i>MANASSE</i>	70
HOOFDSTUK X: DE JONGEN DIE NEE ZEI.....	78
HOOFDSTUK XI: DE JONGEN DIE JA ZEI.....	85
HOOFDSTUK XII: <i>MARKUS</i>	91
HOOFDSTUK XIII: <i>DEMAS</i>	98
HOOFDSTUK XIV: <i>DIOTREPES</i>	106

HOOFDSTUK I: DUBIEUZE POSTEN.

Iedere zakenman weet wel wat "dubieuze posten" zijn. Het zijn de vorderingen op die debiteuren, waarover hij in ernstige twijfel verkeert of ze wel ooit geïnd zullen worden. Er zijn oer-solide klanten, waar nooit iets mee te doen is. Ze voldoen op tijd aan hun verplichtingen. Het gaat als met de regelmaat van een klok. Er moge zo nu en dan eens 'n kleine achterstand wezen, maar die kous komt wel weer af. De grossier kent z'n klanten. Hij weet, dat ze volkomen "safe" zijn, en hij maakt er zich geen ogenblik zorgen over dat het geld niet binnenkomt. Maar de dubieuze posten, daar zit hij mee! Het zijn de chicaneurs, de twijfelgevallen, waar je nooit voor honderd procent op rekenen kunt. Er staan nog posten open van jaren her. Je hebt het al eens zus geprobeerd en zo, maar het helpt allemaal niets. Loopt er nu eens zo'n labiel gevalletje doorheen, dan hindert dat niet zo heel erg. Een goed zakenman wordt daar niet direct arm van, en hij heeft er meestal in z'n begroting op gerekend dat niet alle posten binnen komen. Maar als het aantal "dubieuze posten" angstwekkend groeit, dan moet dit voor de zaak op de duur ruïneuze gevolgen hebben. Het is nu eenmaal niet mogelijk van verliezen te leven!

Met deze mercantiele inleiding ben ik minder ver van m'n terrein verwijderd, dan iemand geneigd zou zijn te denken. Er is namelijk een zeer grote overeenkomst tussen het natuurlijke en het geestelijke leven, en wat ik nu beweren wou is dit, dat er niet alleen in de zakenwereld, maar ook in de kerk tal van zulke dubieuze posten zijn.

U weet, er zijn in hoofdzaak twee soorten van mensen, die men de helen en de halven zou kunnen noemen.

De helen zijn de solide broeders. Zij leven in alles trouw mee. Zij bevestigen hun belijdenis met een nauwgezette levenswandel.

Het zijn de lieden, waar men op aan kan, al laten ze natuurlijk wel eens een steek vallen. Ze zetten geen hoge borst op, en zouden niet graag van zichzelf beweren, dat ze zo oer-degelijk zijn. Integendeel: ze delen zichzelf in bij de grootste der zondaren.

Over hèn behoeft ge u geen zorgen te maken!

Wie ons wèl met zorg vervullen zijn de halven, de sloemen, de slordigen, de..... dubieuze posten!

Het zijn de niet-geïnde kwitanties, die al jaar en dag onbetaald teruggezonden worden, en waarvan ernstige vrees bestaat, òf ze wel ooit betaald zullen worden.

Waar de Here in de eerste plaats recht op heeft, is een leven der dankbaarheid, een Gode toegewijd leven, en dat is het punt, waarop ze maar aldoor in gebreke blijven.

Soliede christenen zijn het niet.

Er is niet één, maar er zijn meerdere steekjes aan los.

Het zijn hoogst-labiele kerkleden, waarvan u nooit weet of u ze hebt of dat u ze niet hebt. Het zijn kerkleden, maar daar is dan ook alles mee gezegd. Dat wil zeggen: u kunt er niets meer van zeggen. Zij zelf hebben nog veel meer te zeggen. Ze zijn vrijwel nooit uitgesproken. Ze hebben critiek op alles. Het is hier te breed en daar te kort. Ze vragen: Wat heb ik eigenlijk aan de kerk, maar de vraag: wat heeft de kerk aan mij, is nog nooit bij hen opgekomen. Wij zijn allen schuldig God lief te hebben, en daarna elkander lief te hebben. Dat zijn de rekeningen die ons elke dag worden gepresenteerd, maar het zijn nu juist déze kerkleden, die

deze rekening regelmatig onbetaald terugzenden.

Zijn er nu twee of drie zulke gevallen, dan is dat wel erg, want wij kunnen in het koninkrijk Gods niemand missen. Maar neemt dit aantal toe, dan betekent dat het onafwendbare oordeel over de kerk.

Er zijn helaas symptomen, die in deze laatste richting wijzen.

Indien iemand de opmerking maakt, dat onze titel fout is, omdat er voor God niets dubieus is, en althans sommige dezer figuren voor ons óók niet, dan heeft hij alweer gelijk.

Toch laat ik het zó staan, niet uit verliefdheid op de titel, maar omdat nú heel goed gezegd moet worden: zorg dat niemand over ú in dubio verkeert!

HOOFDSTUK II: *LOT*.

Een van de eersten die we bijschrijven onder de dubieuze posten is Lot. Wij kennen zijn levensgeschiedenis in hoofdzaak uit het boek Genesis, en wat ons daar van hem gezegd wordt, boezemt ons niet buitengewoon veel respect in. Integendeel.

We zien hem voortdurend in gezelschap van zijn oom *Abraham*, maar wat een verschil tussen die twee, als tussen dag en nacht!

Abraham is de vader aller gelovigen.

Lot is de vader van alle halven en tweeslachtigen, die er de kantjes aflopen.

Abraham volgt gewillig God naar het land, dat de Here hem wijzen zal, maar Lot kiest eigenwillig het land dat z'n oog boeit en z'n hart begeert.

Abraham staat als een rots in de branding van zijn tijd, maar Lot is als een golf van de zee, die door de wind heen en weer bewogen wordt.

Ook het Nieuwe Testament zegt iets van Lot.

In de 2e brief van Petrus wordt zijn naam genoemd en wordt hij geplaatst naast *Noach*.

Beiden werden, zegt Petrus, uit de geweldige gerichten Gods gespaard, Noach uit de zondvloed, en Lot uit vuur en zwavel van Sodom, maar *daar* houdt dan ook alle overeenkomst mee op.

Noach heet de prediker der gerechtigheid, die getuigde, en zijn bezwaren inbracht tegen de geest der eeuw. Lot daarentegen houdt z'n mond, en we horen niet, dat hij ook maar eenmaal de mensen heeft gewaarschuwd, in wier midden hij woonde.

Noach bouwt de ark en bespreekt voor z'n gezin een plaats in het scheepke onder Jezus' hoede — ze zijn veilig als het noodweer losbarst, maar Lot ziet toe en doet niets, en laat z'n geslacht ondergaan in de hel van Sodom.

Ik lees aandachtig de levensbeschrijving van Lot, maar verneem van geen enkele *daad* die hem eert, en hoor hem geen *woord* spreken, dat mij zeggen doet: Lot, ik houd van je, en geef me de hand, want je bent mijn broeder in Christus.

Ik wandel langs de galerij van geloofshelden in Hebr. 11, en zie daar weer Abraham, die door het geloof Izak offerde, en Noach, die door het geloof de ark heeft toebereid, maar.... van Lot geen spoor!

Lot lijkt geestelijk zo dood als een pier, is geen mede-arbeider Gods, maar een die God voortdurend voor de voeten loopt, en de meeste last bezorgt, een woekerplant in Gods tuin, een vlek op Gods kleed, een nietsnut en een slappeling.

Grijp in het leven van Lot waar u wilt, in z'n jeugd, op rijpere leeftijd en in z'n ouderdom, en 't is over de hele linie mis.

In z'n *jeugd*.

Zeker, hij trekt met Abraham uit z'n land en uit z'n maagschap, staat devoot bij elk altaar dat Abraham bouwt, en luistert mee naar de Godsopenbaring, die zijn oom ontvangt.

Maar als hij dan, zodra hij op eigen wieken drijft, terstond met alle aartsvaderlijke tradities breekt, in de stad gaat wonen inplaats van in tenten, en zich met de Kanaänieten vermengt, dan krijg ik de *indruk*, dat hij tot nu toe maar *meeloper* was, voer in het kielzog van Abraham, en nu ja, naar de kerk ging omdat hij *moest*.

Dat hij bij de scheiding van z'n oom uitkomt als *egoïst*, die voor zich het eerst en het beste kiest, is erg, maar erger is, dat hij zonder aarzelen in die scheiding toestemt, en er dus blijkbaar helemaal geen oog voor heeft, dat Abraham de drager van de *belofte* is, zodat hij zich in die scheiding óók distantieert van de belofte, dat is van de *Christus*. Het is de Ezaustrek, die Kanaän wil bezitten buiten de Christus om, en aan de aarde meer waarde toekent dan aan de hemel.

Op rijpere leeftijd, als vader van z'n gezin, is het blijkbaar niet hij, maar z'n vrouw, die de toon aangeeft, een vrouw, die zich helemaal in Sodom thuisvoelt. De dochters willen verloven met de jongens uit Sodom. Vader pruttelt wel wat tegen, maar de dochters willen het, en moeder is er niet tegen, dus gaat het door. Als vader Lot dan al eens in de veilige beslotenheid van het gezin z'n stem laat horen, mist z'n woord alle gezag. Want vader leeft er zelf immers ook niet naar.

Dan komt de oorlog.

De eerste wereldoorlog, die er op aarde is uitgebroken, vijf koningen tegen vier. Bij die gelegenheid wordt heel Sodom leeggeplunderd, en Lot en de zijnen worden, van alles beroofd, als gevangenen meegevoerd. Lot zal misschien gebeden hebben om bevrijding, en die komt zowaar ook als een wonder, als zijn oom zich met een handjevol mannen opmaakt tot de strijd. Men zou nu toch denken, dat Lot althans *iets* geleerd had, en op z'n minst niet naar Sodom was teruggekeerd, waar hij z'n "rechtvaardige ziel zo gekweld had", zoals Petrus opmerkt, en zich honderd maal voorgenomen had om te vertrekken. Maar ziedaar, alsof er niets gebeurd is, gaat hij rustig z'n oude leventje voortzetten in hetzelfde Sodom, en het gaat hem zoals in 't boek Job staat: "God spreekt op één wijze, of op twee, maar hij let daar niet op".

En nu *Lot op z'n oude dag*.

Het oordeel hangt dreigend over Sodom. Engelen komen waarschuwen, maar nog wil Lot niet weg. Hij moet er uit geranseld worden. Geheel geruïneerd en tot de bedelstaf gebracht, trekt hij zich als een gedisillustioneerd man uit de wereld terug en leeft mokkend over z'n verlies als een kluzenaar in 'n spelonk met z'n twee dochters. Maar die dochters houden dat leven niet uit. Nu ze niet meer met de jonge mannen uit Sodom kunnen omslaan, doen ze 't met hun oude vader, als 't maar een man is, en Lot, die vergetelheid zoekt in de wijn, laat zich in 'n dronken bui tot de zonde van bloedschande lenen.

Het is hetzelfde na-oorlogse verschijnsel, dat de mensen, pas ontsnapt uit de catastrofe, er niet vernieuwd uit te voorschijn komen, maar in zedelijke verwording bruut grijpen naar wat men onberedeneerd hebben wil.

Zo is Lot.

Nee, daar kun je nu toch werkelijk geen respect voor hebben.

Wisten we niets méér van Lot, we zouden hem niet eens 'n dubieuze post noemen. We hadden hem allang afgeschreven.

Maar daar komt ons nu zowaar Petrus vertellen, dat Lot toch zo'n vrome man was. We lezen: "want deze rechtvaardige heeft, onder hen wonende, dag aan dag zijn rechtvaardige ziel gekweld door het zien en horen van hun tegen alle wet ingaande werken" (2 Petr. 2:8).

Hij wordt dus 'n *rechtvaardige* en even verder een *godvruchtige* man genoemd. Toe maar! We moeten daar wel even om glimlachen. Ik kan mij zelfs voorstellen, dat menigeen, en

vooral ernstige jonge mensen zo'n tekst met enige wrevel lezen. Ze kunnen dat niet rijmen. Ze stellen zich vrome en godvruchtige mensen zo heel anders voor. Waar je tegen opziet. Die hun geloof *belev*en in de praktijk. Maar zo'n vent als Lot — nee, dan geef ik je de godsvrucht graag cadeau!

Ik begrijp dit allemaal best.

Maar nu zeg ik toch: wacht nu eens even, draaf niet al te hard door, luister eens even. Want wat ik zeggen wou: weet u eigenlijk wel *alles* van Lot?

In sommige kranten staat 'n rubriek: *Wist u dat?* — en dan lees je dingen, waar je stom verbaasd van staat.

Aan zo'n rubriek doet mij deze uitspraak tussen haakjes van Petrus even denken. Nee, niet van Petrus, als 'n mild oordeel van 'n mens, maar van God Zelf, want dit is evenzeer een woord van God.

En nu lezen we iets waar we heel verbaasd van staan, en wat we nooit gedacht hadden. We zagen tot nu toe Lot van de *buitenkant*. Nu wordt ons een blik gegund in de binnenzijde van z'n leven. We vernemen nu iets van Lot, niet zoals de *mensen* hem kennen, maar zoals God hem kent. De Bijbel haalt, om zo te zeggen het binnenste van Lot naar buiten, en dan moeten we eerlijk erkennen: nee, dat wist ik niet, dat maakt het heel anders! Wist u dat?

Wist u, dat Lot het met de zonde zo heel moeilijk heeft gehad?

Wist u, dat hij er feitelijk helemaal kapot van was, en dat de stad waar hij woonde, voor hem geen *lustoord* was, waar hij genoot, maar een gevangenis, erger nog een folterkamer, waarin hij elke dag de hevigste kwellingen doorstond?

Er staan daar in 2 Petr. 2 heel sterke uitdrukkingen over. In vs 7 staat dat hij *zwaar te lijden* had onder hun ontuchtige wandel, hetgeen doet denken aan uitputting door het dragen van een kruis.

Hij vond het een *losbandige* wandel, waarvan hij *walgde*. Zijn ziel werd er door *gekward*, welk woord aan een *pijnbank* doet denken. Hij leed er onder en dat niet zo nu en dan, maar *dag aan dag*. Hij kon er nooit aan wennen. Diep-innerlijk in zijn ziel was in Lot toch het heimwee en 't verlangen naar al wat welluidt en rein is, en had hij een afkeer van de zonde.

De dagen zijn hem zo een kwelling, en de nachten stel ik mij voor, lag hij dikwijls wakker, als de meisjes maar niet thuis kwamen, en worstelde hij daarover met God. Was hij er maar uit! En hij nam zich dat ook voor, maar de volgende dag vervlogen die voornemens weer in rook, en kon hij niet tegen z'n vrouw en dochters op, en daar klaagt z'n conscientie hem dan weer over aan, en zo heeft die man daar geen leven meer. Hij wordt een eenzame, want met z'n vrouw kan hij ook nooit eens over de meisjes praten, en met haar samen bidden, want zij *verstaat* dat niet. Zij is thuis in de stad, waar Lot *nooit* thuis raakt.

Lot is in deze zondige wereld *niet thuis*. Hij is er een vreemdeling en een eenzame, die er veel last van heeft, dat de mensen zo maar brutaal Gods wetten schenden. En daarin is Lot *ons* dan weer een paar stappen vooruit. Want wij leven ook midden in de corruptie en we hebben daar veel last van, maar niet omdat we 't zo verschrikkelijk vinden dat er tegen *God* gezondigd wordt.

Als ik m'n Bijbel goed lees, moet ik dus aannemen, dat Lot een bekeerd man was.

Weet u wat bekering is? Dat is verandering.

Het betekent, dat je binnenste en je buitenste anders wordt. De binnenzijde: hart en gezindheid, en de buitenkant: de levenswandel. *Beide* horen bij elkaar zoals de twee kanten

van de medaille, en uit de *waarachtige* bekering kan geen van deze beide elementen gemist.

Vraagt u echter, welke van deze twee de *voornaamste* rol speelt, dan zou ik zo zeggen: *de innerlijke verandering des harten*.

't Is met die bekering als met een horloge.

Deugt het *uurwerk*, d.i. het hart niet, dan geeft het niets of men wat aan de wijzers zit te peuteren, die *lopen* toch niet! Zal het goed lopen, dan is het eerste wat gebeuren moet, dat de kapotte veer in het *hart* van het horloge wordt vernieuwd — "als Gij mijn *hart* verwijdt zult hebben, zal ik in het spoor van Uw geboden lopen".

Nu was Lot geen best horloge.

Het liep nu eens voor, dan achter, meest achter, en je kon er dus nooit op aan. Maar het liep! Het *uurwerk* was goed. Die *binnenkant* van de bekering omschrijft de Catechismus als een hartelijk *leedwezen* over de zonde. En dat was zo bij Lot.

Het kan ook anders!

't Kan ook zo, dat de *buitenkant* keurig in orde is, en alles van buiten correct loopt, maar dat de *binnenkant* niet deugt.

Als God nu eens bij òns het binnenste naar buiten haalt en open en bloot legt, en als dan blijkt, dat we van buiten gepleisterde graven zijn, maar van binnen vol doodsbeenderen! Dan waren we met al onze critiek op Lot nog veel verder van huis dan hij.

God ziet het hart aan.

De voornaamste vraag is niet, hoe de mensen mij kennen, maar hoe God mij kent.

Wij *begonnen* die uitspraak van Petrus met enige wrevel te bekijken, maar bij enig nadenken ben ik er toch heel blij mee. Stel je voor, dat God alleen de God was van de reuzen Abraham en Noach! Dan was 't een verloren spel. Nee, Hij is ook de God van tobbers en stumperds, als Lot en u en ik. Lot, geef me de hand, we zijn toch broeders in Christus, en we willen ons er samen over verblijden, dat God ons in Christus "rechtvaardigen" wil noemen, en dat Hij zondaren zalig maken wil!

Er zijn tegenwoordig veel mensen, die in de branding van de tijd van het anker losgeslagen zijn, die de dag willen plukken, en zeggen, ha, Lot is mijn man! Zo kan het dus óók! Leven op de grens van twee werelden. Zo precies op het randje, en honing puren uit alle bloemen die er op deze wereld groeien. En dan toch nog precies de hemel binnenglippen.

Indien er zulke lezers zijn, moet ik tot hen zeggen: ho, wacht nu eens even! Als u *déze* conclusie trekt, dat je 't nooit zó raar kunt doen, of God neemt je nog wel aan, en dat je dus maar rustig kunt voortscharrelen, dan hebt u 't helemaal mis, en vrees ik dat het een verloren spel is.

Als u van oordeel is, dat Lot als een *navolgenswaardig* voorbeeld staat opgetekend, dan wil ik eens met u nagaan, hoe z'n leven hopeloos is verknoeid en beschadigd.

Van zijn godsvrucht blijf ik af.

Maar hij heeft heel wat brokken gemaakt.

En als we langs de ruïnes van Lots leven zo eens zijn heen-gewandeld, dan wil ik u straks

nog eens vragen of Lot nu inderdaad uw man is!

Het eerste wat een ernstige deuk gekregen heeft, was z'n eigen *zieleleven*.

Dat staat duidelijk in Petrus' brief.

Vindt u dat een mooie en normale beschrijving van het geloofsleven, zoals dat daar staat: "deze rechtvaardige heeft, onder hen wonende, dag aan dag zijn rechtvaardige ziel gekweld door het zien en horen van hun tegen alle wet ingaande werken"?

Ik helemaal niet.

Daarin wordt, zeker, gesproken van zijn *droefheid* over de zonde, wat een belangrijk element is van de waarachtige bekering, maar er wordt met geen woord gerept van de keerzijde. De hartelijke *vreugde* in God door Christus.

Lot is ook nooit recht blij geweest.

Deze man was door en door ongelukkig.

Hij ergert zich blauw aan de zonde van zijn stad en zijn gezin, en het lied van 's werelds vreugde heft hij niet mee aan, maar men hoort ook zijn tent niet weergalmen van hulp en heil hun aangebracht. Met de blijdschap der wereld doet hij niet mee, maar de blijdschap die er is in de dienst des Heren, daar weet hij evenmin iets van. Hij voelde zich een eenzame, maar Gods geboden waren hem geen gezangen in zijn vreemdelingschap.

Dit is goed te begrijpen.

Wanneer je als Lot je ogen begerig laat gaan over het beste deel van deze aarde, maar je bezit dat niet in de Here, dan *geniet* je er niet van. Want je verliest de grootste schat: Christus Zelf, uit het oog. En als je in machteloze ergernis je kwelt over de zonde, maar je *breekt* er niet resoluut mee, dan ontgaat je de vrede des harten.

De ware blijdschap wordt niet gevonden in de zwoele atmosfeer van Sodoms vlakte, maar daar waar de frisse bergwind waait, waar Abraham in z'n eenzaamheid te beurt valt de dagelijkse ontmoeting met zijn God.

Het tweede wat ernstig beschadigd werd, is Lots *gezinsleven*.

Lot zit wel in een hoek van z'n tent zich te ergeren aan de lichtzinnigheid van de jeugd, maar zijn verzet blijft steken in die negatieve ergernis en zet niet door in een reformatorische daad.

Daarom wordt hij oorzaak dat z'n gezin geestelijk en zedelijk te gronde gaat.

Lot zelf blijft in zekere zin wel immuun, maar z'n dochters, die *thuis* niets anders gezien hebben dan de slapheid bij vader en in Sodom alle vreugden die daar te proeven waren, groeien in dat walgelijk gedoe op en worden er door vergiftigd. Lots hele geslacht is in het heidendom ondergegaan. De dochters verliezen alle schaamte. Een van de kinderen, in de spelonk geboren, heet Moab — van de vader! De andere Ammon. De dochters van Lot worden stammoeders van de Moabieten en Ammonieten. De nakomelingschap van Lot gaat voor de Here verloren. En de *vrouw* van Lot heeft aan de zonestad haar hart verpand. Zij werd daarom een zoutpilaar — gedenk aan de vrouw van Lot.

Beschadigd is tenslotte ook Lots *bezit*.

Want bij de catastrofe van Sodom verliest hij behalve z'n vrouw, ook al z'n bezittingen, waar

z'n hart zo naar begeerd had. Als een geruïneerd evacu  slijt hij arm en berooid zijn dagen in een spelonk.

Ik wil hiermee voorzichtig zijn.

Men kan goddeloos zijn, en toch voorspoed hebben. Alle rampen zijn geen straf op persoonlijke zonde. Maar in *dit* geval zal Lot in het verlies van alles toch wel de tuchtigende hand des Heren gezien hebben.

Zo heeft hij zijn leven bij Sodom wel duur betaald.

De vrede van z'n hart, het geluk van z'n leven, de toekomst van zijn geslacht, zijn aards bezit, dat heeft hij allemaal ten offer moeten brengen.

Ik zie in de geest Lot staan als een gebroken man aan het einde van zijn leven. Hij overziet dat leven nog eens. Ik hoor hem zeggen tot God: o Here, ik ben niet onschuldig aan het bloed van mijn vrouw, die in Sodom is omgekomen. Ik heb haar daar gebracht. Het is *mijn* schuld. En dat de zielen mijner dochters vergiftigd zijn, is ook alweer *mijn* schuld. En ik heb, o Here, ook nooit gesproken tot de mannen van Sodom, om hen Uw heerlijkheid te laten zien, en zij zullen in het gericht tegen mij opstaan. Als Uw Rijk komt, is dat niet dank zij, maar ondanks mij. Mijn leven bleef onvruchtbaar, en deze boom dient anders nergens toe dan om uitgehouwen en verbrand te worden.

Z  dunkt mij, heeft Lot gebeden en beleden.

Klinkt dit niet als het gebed van een wanhopige?

Nu wij deze brokstukken hebben gezien van Lots leven, hoef ik u niet meer te vragen, of het u nog zo aanlokkelijk lijkt. Is Lot nu nog uw man, zoals u zo pas zei?

Zeker, Lot is gered, maar als een brandhout uit het vuur. Zo'n brandhout is geschroeid, weet u, en het walmt en rookt en stinkt, het is niet mooi meer.

Nu, je moet dan maar doorgaan met het dolle avontuur, door het leven te willen genieten tot en met, en u moet maar doorgaan, vaders en moeders, te schipperen, en een slappe houding aan te nemen, en jullie moet maar doorgaan, jongens en meisjes, te knoeien en te laten knoeien met je lichaam en dan loop je precies de kans dat dit brandhout *in vlammen opgaat!*

Je moet niet zeggen: als ik een gekende des Heren ben, als Lot, dan komt het toch wel goed, want z  lichtzinnig spr ekt een gekende des Heren niet; zo sprak Lot nog niet eens. En je zet bovendien de dingen precies op hun kop, want je moet niet redeneren vanuit de verborgen dingen, maar vanuit de geopenbaarde dingen, en wat de Here geopenbaard heeft is: jij bent van Mij en daarom moet je leven ook v or Mij wezen.

Weet u, welke de enig juiste conclusie is uit Lots geschiedenis?

Deze, dat u zegt: en toch, en toch — is er nooit reden om te *wanhopen*, ook al werd mijn leven danig gekneusd en beschadigd.

Lot is wel beschadigd, maar niet verteerd.

Dat had hij niet aan zichzelf, maar aan Gods *verbondstrouw* te danken.

Toen Lot die wanhopige zelfbeschuldiging uitsprak, toen heeft God, dunkt mij, Zijn hand gelegd op dat moede, grijze hoofd en gezegd: Ik heb geen lust in de dood des zondaars.

Heden is dezen huize zaligheid geschied, nademaal deze een neef van Abraham was; Lot, er is voor je gebeden, man! Abraham heeft al maar aan je gedacht en voor je gebeden, zolang je daar in Sodom woonde, en hij dacht speciaal aan jou en je gezin toen hij het had over die vijf "rechtvaardigen". En in Abraham heeft Christus, Die in zijn lendenen was, voor je gebeden, dat je geloof niet zou ophouden. Zo is dat allemaal gegaan. Om Christus' wil. Daarom was de Here God niet los van je. En Hij komt nooit los van een bondeling, die dan maar eerlijk en open z'n verknoeide leven voor Hem blootlegt, en bidt: o God, wees mij, zondaar, genadig.

Er is om Lot gevochten tussen God en Satan.

Satan heeft ook zijn triumpfen behaald, maar de eindoverwinning was voor de Here. Daarom staat die eigenaardige tekst over Lot in Petrus' brief tussen haakjes. 't Is of de Here zeggen wil: Nu, duivel, tussen twee haakjes, van Lot blijf je af, *want Lot is van Mij*.

HOOFDSTUK III: JEFTA.

In Hebrëen 11, de "galerij der geloofshelden" krijgt ook Jefta een plaats. En nog niet eens een achteraf plaatsje, want de schrijver stelt hem rustig op één lijn met David, Samuël, en de profeten.

Als we dit lezen, wrijven we ons even de ogen uit en vragen verwonderd: Is Jefta óók onder de profeten? Als het niet in de Bijbel stond, zouden wij er stellig nooit aan gedacht hebben deze man onder de gelovigen te rekenen, laat staan in te delen bij de helden des geloofs. En Jefta zelf, gesteld dat hij eens de Hebrëenbrief had kunnen lezen, zou ook wel een beetje beteuterd gekeken hebben, en zich wat onwennig gevoeld in dit illuster gezelschap.

Als u de levensgeschiedenis van deze aarts-avonturier in het Richterenboek naleest, krijgt u van hem niet een bepaald verheffende indruk.

Het begint al met z'n geboorte.

Jefta was 'n onecht kind, en z'n moeder was 'n sletje, zodat "de duistere doem van de bastaard" aldoor boven z'n hoofd hangt. Daar kon hij natuurlijk niets aan doen, maar voor z'n broers was dat voldoende, om hem met een scheel oog aan te kijken, en in de hoek van de minderwaardigen te zetten. U kunt begrijpen, hoe dat vasthaakt in een knapenziel, zo altijd als het "hoerenkind" te worden gescholden en geschuwd. Daar groeit iets wrangs in dat jonge leven, en dat wordt er niet beter op, als de jongens, groot geworden, hem rondweg te kennen geven, dat hij in de deftige familiekring niet meer thuis hoort, en dat hij er in elk geval niet meer op rekenen moet, dat hij één cent van vader zal erven.

Zo wordt dat vreemde jong uit het nest gegooid.

En hiermee begint de avonturiersloopbaan van de banneling.

Met een ziel vol bitterheid over wat hem aangedaan is door z'n "vrome" broers wijkt hij uit naar het land Tob, ergens in Syrië, en verzamelt daar een bende om zich heen van wat de Bijbel noemt "lichtzinnige mannen". U kunt wel zeggen een troep losbollen, jongens van de vlakte, lieden die tegenwoordig voor Veenhuizen rijp zouden zijn. Met deze zware jongens kan hij beter overweg dan met die vrome kliek thuis. Er zijn wellicht bij die evenals Jefta ontgoocheld zijn door het leven, maar de meesten zullen wel het een en ander op hun kerfstok gehad hebben. In elk geval voelt hij zich in deze kring volkomen thuis, en het genoeg is blijkbaar wederzijds, want de bende kiest hem tot leider. Zo wordt Jefta roverhoofdman. "Zij trokken er met hem op uit" staat er in Richteren 11:3, en dat wil heel nuchter zeggen, dat deze rebellentroep nu eenmaal niet van de wind kan leven. Het zijn echte rampokkers, die rovend, moordend en brandstichtend de wegen onveilig maken. We kennen deze ongere elementen uit de geschiedenis van de barmhartige Samaritaan, waar een soortgelijke bende een man halfdood aan de weg had laten liggen, nadat ze hem eerst van geld en goed hadden beroofd. Men kan Jefta wel een mooie rol laten spelen, door hem voor te stellen als 'n soort geus, een ondergronds werker, die zoveel hij maar kan de "vijanden van Israël", de Filistijnen en dat gespuis afbreuk doet, maar de Schrift zegt daar geen woord van, en ik geloof er eerlijk gezegd ook niet veel van. Het is veel meer waarschijnlijk, dat deze uitgestotene uit zijn eigen vaderland, de verjaagde van z'n erve door z'n eigen familie, zich meer dan eens stiekem gewroken heeft op z'n eigen stamgenoten. Jefta is de man die in ruwe verbittering opgroeit in het heidense land, langzamerhand maling krijgt aan de hele boel thuis, en de lieden niet meer verdragen kan, die de naam "Jahwè" voor in de mond hebben, maar alle liefde missen.

Ziedaar Jefta, de avonturier, de bandietenleider, de man met de rode hand, de verbitterde balling-woestijnzwerfer, en we staan ietwat verlegen, als we deze man terugvinden in het

gezelschap van profeten en martelaars: "de tijd zou mij ontbreken, als ik ging verhalen van Gideon, Barak, Simson, Jefta, David en Samuël en de profeten, die door het geloof koninkrijken hebben onderworpen ...."!

Er is een tijd gekomen in Israëls geschiedenis, dat men Jefta weer nodig had. De man, die men eens had uitgeworpen, moest weer terugroepen. Men kon het zonder hem niet meer stellen. Geen gemakkelijke gang voor Israëls oudsten, deze tocht naar Canossa, maar.... het moest.

De vijanden van Israël kwamen gevaarlijk opzetten. De Filistijnen uit het Westen; de Ammonieten uit het Oosten. Tussen deze nijptang dreigde het volk des Heren te worden doodgedrukt. De situatie werd zó critiek, als wij dat weten uit de geschiedenis van ons volk, toen het volk redeloos, de regering radeloos en het land reddeloos scheen. En gelijk wij hier riepen om Oranje, zo riepen de Israëlieten om Jefta. De sterke man die leiding geven kon, was er in eigen kring niet en nu herinneren ze zich de banneling, de uitgewekene. Het gerucht van deze vechtjas was natuurlijk wel in Gilead doorgedrongen, en z'n vader was ook al zo'n strijdbare held geweest. Dus Jefta!

Een gezantschap begeeft zich over de grens, om Jefta te bewegen terug te keren, en de onderhandelingen beginnen.

Deze onderhandelingen zijn zo "werelds" als het maar kan.

Van beide kanten.

De oudsten van Israël zoeken alleen maar een sterke man, een "Führer". Dat is in dit critieke moment het ene nodige. Of dit ook de van God aangewezen verlosser zal zijn, daar denken ze zelfs niet over.

Jefta van zijn kant nog minder.

Hij krijgt nú de grote kans van z'n leven!

Ha, nú zitten die lieve broers van hem in nood. En nu kunnen ze hem wel weer vinden! Jawel, hij zal zich laten gebruiken als noodhulp. En straks, als de nood voorbij is, zullen ze hem weer weggooien zoals men 'n paar oude schoenen weggooit!

Daar bedankt Jefta voor!

Hij heeft hen niet meer nodig. Zij hebben hem wèl nodig. Welnu, die kans zal Jefta ten volle uitbuiten, om de smaad uit te wissen, die z'n broers hem eens hebben aangedaan.

Hij kent z'n Pappenheimers. Hij heeft ervaring van de wisselende volksgunst. Wil men hem nú als leider, best, maar dan onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat hij leider blijven zal. Voorgoed! En dat moeten ze met eden bezweren "voor het aangezicht des Heren".

Dat "aangezicht des Heren" brengt Jefta er bij te pas, niet omdat hij zo'n vroom man is, en niet omdat hij zich door de Here geroepen weet, maar alleen als "stok achter de deur". Niet gauw zal een Jood terugkomen op wat hij "voor het aangezicht des Heren" beloofd heeft.

U ziet, het is allemaal erg laag bij de grond.

Bij Jefta geen onvoorwaardelijke overgave aan de roeping des Heren. Slechts een hete passie voor eerherstel.

Hij zoekt uitsluitend zichzelf.

En hij ziet alleen maar zichzelf.

Het hoogste wat hem bezielt is dat de smetten van *zijn* blazen worden uitgewist, dat hij tot duizelingwekkende hoogte kan stijgen, en de "Naam des Heren" is hem de meest geschikte garantie voor de permanente bezetting van de erzetel die hij onder Israël ambieert.

Het is zo vleeselijk en werelds en egoïstisch als het maar enigszins mogelijk is, en... . aan dit dingen naar een zetel heeft de schrijver van de Hebreeënbrief toch zeker niet gedacht, toen hij Jefta een erzetel gaf in de rij der geloofshelden. . . . David en Samuël en de profeten!

Maar er zijn nóg ergere dingen!

Het is uit de onderhandelingen tussen Jefta en de oudsten duidelijk gebleken, welke vleeselijke en wereldse maatstaven er werden aangelegd. Jefta wil de leiding wel nemen en het opperbevel aanvaarden in de strijd tegen de opdringende vijanden, maar. . . . voor wat hoort wat. Hij zal het alleen doen voor een permanente leidende positie in Israël. De nood van het vaderland is voor Jefta de welkome sport om hoog te klimmen op de ladder der eer; het is niet de roeping des Heren, noch de liefde tot zijn land die ieder aangeboren is, maar *liefde tot zichzelf*.

Dat Jefta zich — althans toen nog niet — de geroepene verlosser wist om de oorlogen des Heren te voeren, zal voor een groot deel het gevolg geweest zijn van het feit, dat hij de Here maar nauwelijks *kende*.

Dit blijkt al heel spoedig.

Jefta was behalve generaal blijkbaar ook diplomaat.

Onderhandelen zat hem in 't bloed.

Thuisgekomen van de conferentie met de "oudsten", de ministerraad van Israël om zo te zeggen, belegt hij een conferentie met. . . . de vijand!

Men zou het van zo'n houwdegen niet verwacht hebben, maar hij hakt er zowaar niet direct met het zwaard op in, doch probeert het eerst op vredelievende manier. . . . de ronde tafel! Voor een militair ingrijpen of politionele actie acht hij schijnbaar de tijd nog niet gekomen, want hij probeert eerst door onderhandelingen tot een minnelijke schikking te komen. Een officiële deputatie wordt naar de Ammonieten gezonden, met de vraag wat hen er toch eigenlijk toe bewoog de demarcatielijn te overschrijden en Israëls grondgebied te betreden. Zou het niet beter zijn het "vuren te staken"?

De gevoerde besprekingen liepen al spoedig vast.

De Ammonieten beweerden, dat het gebied dat ze bezet hadden tussen Amon en Jabbok van ouds en rechtens hun gebied was, en dat ze niet van plan waren hun troepen uit dit gebied terug te trekken.

Hierop liet Jefta — die intussen een uitstekend kenner van Israëls historie blijkt te zijn — van zijn kant weten, dat deze aanspraak primo historisch onjuist was, en secundo wel erg laat kwam, want de Israëlieten hadden daar nu al driehonderd jaar gewoond. Zij hadden daar hun gezag gevestigd, al die eeuwen had er de "Zionistische vlag" gewapperd, en er bestond, vond Jefta, zoiets als een historisch recht.

Merkwaardige politieke discussies, net of we zoiets al eens meer gehoord hebben!

Hoe het zij, de slotsom van Jefta was, dat de *Here* Israël dit gebied ten erve gegeven had, en dat hij er niet over dacht dit nu voetstoots over te geven aan de Ammoniet.

Daar zat wel iets in, in die redenering!

Maar wat Jefta's argumentatie nu zo bedenkelijk maakte, dat was wat u leest in Richteren 11:24: "zoudt *gij* niet in bezit nemen, wat uw god Kamos u in bezit gaf? Zo nemen *wij* in bezit al wat de Here, onze God, voor ons onteigent".

Wat Jefta hier doet is niet alleen een streep halen door heel de "verbondsgeschiedenis", een vervlakken van de heilige- en heilsgeschiedenis tot profane historie door de lotgevallen van Israël en Ammon op één lijn te stellen, maar wat veel erger is, hij haalt Jahvè en Kamos, God en afgod eenvoudig door elkaar.

Jefta blijkt in zijn gedachtengang volkomen verheidenst — niet te verwonderen overigens van een man, die groot geworden is aan de zelfkant der Israëlitische samenleving, en meer met bedouinen dan met z'n volksgenoten heeft omgegaan.

Volgens de heidense Kanaänieten had ieder volk z'n eigen god, z'n strijdgod, die er ook voor zorgde, dat z'n eigen aanbidders een behoorlijk land kregen.

Zo zorgt Kamos voor Ammon, en Jahvè voor Israël. Kamos en Jahvè zijn voor Jefta vrijwel gelijksoortige grootheden.

Het moge dan waar zijn, dat voor Jefta's besef Jahvè veel machtiger was dan Kamos, hij houdt niettemin met het *bestaan* van Kamos terdege rekening, en terecht merkt prof. Noordt zij op (Gods Woord en der eeuwen getuigenis, blz. 283): "een profeet zou het anders gezegd hebben".

Inderdaad.

De profeten van Israël jubelen: "de aarde is des Heren, mitsgaders haar volheid"; "de afgoden der heidenen zijn zilver en goud, het werk van mensenhanden".

Kamos en Milkom, Baäl en Astarte en hoe ze verder ook heten mogen, ze zijn nietiger dan de ijdelheid zelve, ze zijn niets, ze kunnen niets, en hoe vrolijk drijven Jesaja en al de profeten de spot met deze "goden", die niets meer dan lucht zijn!

Daar is Jefta, die in z'n half-heidense denken nog wel een goed woordje voor Kamos over heeft, en daar zijn de profeten die er slechts spot en verachting voor over hebben.... en weer lees ik met verbazing in de Hebreeënbrief: "de tijd zou mij ontbreken, als ik ging verhalen van Gideon, Barak, Simson, *Jefta*, David en Samuël en... . de *profeten*"!

Is Jefta óók onder de profeten?

Maar het ergste van al komt nog. . . . *Jefta's offer!*

Een beslissende veldslag in de oorlog tegen de Ammonieten was onvermijdelijk. Jefta kon daar niet aan ontkomen. Een geweldige tegenvaller voor Jefta was dat de sterkste stam van Israël, Efraïm, niet mee wou doen, zodat de strijd moest aangeboden met volstrekt onvoldoende manschappen tegen een machtige tegenstander.

In deze omstandigheden doet Jefta iets vreselijks.

Hij zoekt z'n kracht niet in het *gebed*, maar neemt z'n toevlucht tot een *gelofte*.

Geheel naar *heidense* trant probeert hij invloed op God uit te oefenen, door Hem een offer aan te bieden, en dan nog wel een mensenoffer!

Indien hij als overwinnaar uit de strijd terugkeren zal, dan.... "zal hetgeen mij uit de deur van mijn huis tegemoet komt. . . ., de Here toebehoren, en ik zal het ten brandoffer brengen" (Richteren 11:31).

Nu, uit de *deur* van zijn huis kan hem geen dier tegemoet gaan. Het zou hoogstens een hond geweest kunnen zijn, maar dat was 'n onrein dier, en mocht de Here niet geofferd.

Dus een mens.

Hij zal wel aan een slaaf gedacht hebben — in elk geval aan z'n enige dochter niet.

En die dochter was het nu juist!

Met reizangen gaat zij, met een aantal jonge meisjes, de overwinnaar tegemoet, zoals in Israël gebruikelijk was.

De ontmoeting is vreselijk!

De tragiek is benauwend!

De eenzame, de uitgestotene uit Israël zou nú na zijn overwinning eindelijk de geëerde en gevierde man zijn. Daar had Jefta alles op gezet. Zijn broeders zouden hem als vorst erkennen. En zijn geslacht en zijn naam zouden groot worden in Israël!

Het loopt precies anders.

Eenzamer dan ooit tevoren staat daar nu de triumfator! De enige die zijn geslacht in Israël nog zou kunnen voortzetten was.... z'n enigst kind.

En dat kind moet nu — naar plechtig gedane gelofte aan de Here geofferd.

Jefta is er de man niet naar, om nu terug te krabbelen. Trouwens, een gelofte breken was voor die tijd eenvoudig ondenkbaar. Dat deed men niet. Eer zou de wereld vergaan, dan dat een gelofte niet werd betaald.... "ik heb tegenover de Here een woord gesproken en kan niet terug".

Zo voltrok haar vader aan haar de gelofte welke hij gedaan had.

Jefta's dochter is geofferd.

Ik weet natuurlijk wel, dat er anderen zijn die het met deze zienswijze niet eens zijn.

Men gelooft dan liever dat Jefta's dochter niet ten dode is gewijd, maar aan de Here is gewijd in die zin nl. dat zij ongehuwd is gebleven.

Ook de kanttekenaren willen die kant uit.

Zij zeggen dat Jefta haar de Here heeft geheiligd en afgezonderd, en bij hoofdstuk 11:40, waar staat dat de dochteren Israëls van jaar tot jaar heengingen om de dochter van Jefta "aan te spreken" (N.B.G.: "bezingen") tekenen zij aan: "te weten om haar in de maagdelijke stand te troosten en te verkwikken".

Nu, dat laatste hebben onze goede Statenvertalers zeker misgezien. Er staat namelijk in de Hebreeuwse tekst van dat "aanspreken" niets. Wel dat zij haar van jaar tot jaar *bezongen*. De heroïsche overgave van Jefta's dochter die zich aan haar vaders gelofte niet wilde onttrekken, heeft zo'n diepe indruk gemaakt in Israël, dat men jaar op jaar haar in liederen herdacht! Een plechtige rouwherdenking dus!

De Statenvertalers zijn trouwens zelf niet op die idee van de "maagdelijke staat" van Jefta's dochter gekomen.

Een Joodse geleerde, David Kimchi genaamd, kwam het eerst op dit idee.

Deze man leefde in de 12e eeuw.

Men lette op dat jaartal — het was in de tijd, toen het kloosteren nonnen-ideaal in hoge bloei

stond.

Onder invloed daarvan heeft deze David Kimchi van Jefta's dochter ook zo'n soort Joods nonnetje trachten te fatsoeneren, maar dit is eenvoudig onzin, want dat klooster- of kluizenaarsleven bestond in Israël eenvoudig niet. Het instituut van meisjes die zich aan de Here wijdden door ongetrouwd te blijven, kende men in Israël evenmin als het ongehuwd blijven van priesters.

Men zal misschien vragen waarom er dan zo uitdrukkelijk bij staat, dat Jefta's dochter heenging "om haar maagdom te bewenen" (vs 37-38) en in vs 39: "na de twee maanden keerde zij naar haar vader terug, en deze voltrok aan haar de gelofte, welke hij gedaan had; *zij heeft geen gemeenschap gehad met een man*".

Dit is eenvoudig genoeg.

Het verschrikkelijke in heel deze droeve historie was juist — en daar wil de Schrift hier alle nadruk op leggen — dat Jefta's dochter heenging *zonder kinderen na te laten*. Niet zozeer dat Jefta's dochter stierf, maar dat zij kinderloos stierf, heeft ieder diep getroffen.

Dat maakte voor Jefta's dochter het sterven ook zo bitter, dat zij twee maanden uitstel vroeg, om daarover al haar verdriet uit te schreien.

Voor elke Israëliet was dit juist zo tragisch, omdat de komst van de Messias en de "vertroosting Israëls" ten nauwste verbonden waren met het nageslacht.

Daarom kan de schrijver van het Richterenboek daar juist niet over uit.

Als het tragisch moment is aangebroken, dat zij sterven moet, en haar vader aan haar *voltrok* zijn gelofte (wat moest Jefta feitelijk nog *voltrekken* aan haar, als hij haar *niet* geofferd heeft), dan tekent de Schrift daar nog zo tragisch en inbedroefd bij aan: "en zij heeft geen gemeenschap gehad met een man".

In haar werd de lamp van Israël, de Messiaanse lamp, uitgeblust.

Het tekent Jefta's dochter, dat zij twee maanden vroeg, om daarover uit te schreien.

Het tekent haar als een echt gelovig meisje. Zij weent niet om zichzelf, maar over de "verwachting Israëls".

Zij heeft de Christus, Die zij van verre zag en omhelsde, kostbaarder geacht dan haar leven — niet haar dierbare leven, maar haar *maagdom* heeft zij beweend.

Prof. Noordzij schrijft hierover (Gods Woord en der eeuwen getuigenis, blz. 284): "Het gehele verhaal van Richteren 11:30-40 wordt slechts begrijpelijk, als de dochter werkelijk geofferd is. Alleen dan is de vertwijfeling van de vader en de weeklacht van de dochter verstaanbaar. De vader vernietigt door eigen onnadenkendheid de toekomst van zijn geslacht, waarmee voor de ware Israëliet de komst van de Messias zo nauw verbonden was, en de dochter zag zich genoodzaakt, zichzelf ten dode over te geven, hoewel zij daardoor haar liefste verwachting afsnijdt".

Zwaar heeft in dit alles Jefta gezondigd.

Eerst door de heidense bijmotieven van zijn *gelofte* — de Here willen bevredigen met een offer.

Dan door de gruwel van het mensenoffer.

Ook door het leed, zijn dochter aangedaan.

Niet het minst, door de "lamp van Israël" uit te blussen. Een aanval op het ongeboren kind Jezus in Bethlehem.

En nog hoger rijst onze verwondering, dat Jefta in het Nieuwe Testament kan bijgeschreven onder de helden des geloofs!

We zouden zijn zondig offer bijna zien, ik zeg niet als een onchristelijke, maar als een antichristelijke daad.

Ware het niet, dat naast Jefta oprijst de figuur van Paulus, die in de gemeente ook Jezus Zelf vervolgd heeft, aan wie echter barmhartigheid geschied is, want.... "ik heb het in mijn onwetendheid gedaan"!

Zo hebben we dan Jefta's leven onder de loupe genomen, en we hebben er waarlijk niet veel moois in kunnen ontdekken.

Niettemin staat zijn naam in de hemelen geschreven.

Wij zouden dat zomaar niet durven zeggen, als de Heilige Geest het Zelf niet getuigde, door in de brief aan de Hebreeën deze man niet slechts te rangschikken onder de kinderen Gods, maar zelfs onder de helden des geloofs.

In Hebr. 11 wordt hij in één adem met de profeten vermeld.

Als de Christelijke kerk zingt:

U looft d'apostelschaar in heerlijkheid, o Heer,
Profeten, martelaars vermelden daar Uw eer,
dan denkt zij ook aan.... Jefta.

Jefta, de richter die nauwelijks zijn roeping zag, die meer zichzelf zocht dan de Here, die halfheidens dacht, en meende Gode een dienst te doen, door Hem zijn dochter te offeren, déze Jefta onder de profeten en martelaars, onder de 144.000 die lof zingen voor het Lam!

Het is toch eigenlijk maar gelukkig, dat de Schrift het zó zegt.

Wij mogen de Bijbel wel erg dankbaar zijn, dat hij bijbelheiligen niet tekent als een soort Uebermensen, maar als zondaren. Ze paraderen niet langs ons heen in de gala-uniformen der heiligen, maar ze strompelen voort als nietige mensen, in hun sjofele pakjes van zondaren.... waarlijk, de allerheiligsten, zolang als zij in dit leven zijn, hebben maar een klein beginsel van deze gehoorzaamheid!

Waren het alleen de besten en edelsten, de fakkeldragers en de geweldigen in Gods koninkrijk, die het waard waren, de naam van Sions kinderen te dragen, wij zouden gerust naar huis kunnen gaan en klagen:

Mijn God, waar was mijn hoop, mijn moed gebleven,
Ik was vergaan in al mijn smart en rouw.

Het heldendom des geloofs behoeft nog niet te bestaan in het presteren van grote dingen.

Van Jefta althans wordt daar niets van gemeld.

Het is daarom wel *mogelijk*, want de Schrift verhaalt niet alles.

Zes jaar heeft hij Israël nog gericht, en over die zes jaar zwijgt de Bijbel volledig.

Wat iemand tot geloofsheld maakt is dit: of er iets van *Christus* in zijn leven is.

Bij Jefta is dat onmiskenbaar het geval.

Niet alleen dat hij een *type* is van Christus.

Dat is hij stellig ook geweest.

Evenals bij Christus hing reeds over z'n geboorte een schaduw, werd hij verworpen en uitgeworpen door z'n eigen broeders, maar toen ze hem later weer nodig hadden, bleek ook dat de steen die de bouwlieden verworpen hadden, tot een hoofd des hoeks werd gezet.

Deze uitgeworpene en uitgestotene gaat zich dan bemoeien met "lichtzinnige mannen". Wie denkt hier niet aan David, die rondom zich verzamelde alle man die een schuldeiser had, en wiens ziel dodelijk bedroefd was.... het schuim der maatschappij! En wie denkt er bovenal niet aan Davids grote Zoon, Wiens wens was, dat Hij at met tollenaars en zondaren.

Heeft Jefta, toen hij na z'n vernedering verhoogd werd, al deze zwervers en schooiers, deze verloren zonen der woestijn, in de steek gelaten?

Het is van Jefta, de man die stond voor z'n woord, en z'n gelofte zelfs niet brak, toen het ging om het leven van z'n eigen en enige dochter, nauwelijks te geloven.

Hij heeft zijn lot met dat van deze woestijnpiraten verbonden.

Whyte, de voortreffelijke psycholoog, geeft in z'n boek "Bible Characters" deze schets, die mij volkomen aannemelijk lijkt:

"Ofschoon Jefta vrouw, zoon noch dochter meer had, was toch z'n paleis te Mizpa geregeld vol volk. Oud-strijders uit de woestijn genoten er hun pensioen, verloren zonen werkten op z'n landerijen, oud-illegalen zaten aan z'n tafel, vondelingen speelden in z'n tuin. Want Jefta had deze woorden gelezen: de Here uw God is geen aannemer des persoons. Hij twist de twistzaak van de weduwe en de wees. Hij heeft de vreemdeling lief, en geeft hem spijs. Hebt gij daarom ook de vreemdeling lief, want gij zijt vreemdeling geweest in Egypteland".

Wie deze of soortgelijke levensopvatting heeft, bezit inderdaad iets van de geest van Christus, en mag inderdaad gerekend bij de helden des geloofs, want geloofsmoed kan soms meer uitkomen in liefdebetoon en vergevensgezindheid dan in dapperheid in de strijd.

Voorspoed is de zegen van het Oude Testament en tegenspoed de zegen van het Nieuwe Testament, heeft iemand eens gezegd.

Daar is in elk geval mee uitgesproken, dat tegenspoed een zegen kan zijn, en velen zullen dat door de ervaring van hun leven kunnen bevestigen. Hoevelen zijn er niet, die door de moeiten van het leven voor de hemel gevormd zijn, terwijl anderen dank zij hun "succes" zich van alle "zegen" hebben beroofd.

Jefta is wel een van de meest miskende en meest onfortuinlijke mensen geweest, waarvan de Schrift ons verhaalt. Het is tenslotte precies andersom gelopen als hij gehoopt en verwacht had. Deze man met grote ambities en geweldige gaven is een torso geworden. Hij draagt de eeuwige schande van "onwettig kind". Hij wordt door de mensen weggewerkt en brengt de grootste tijd van z'n leven als balling en zwerver buiten z'n vaderland door. En als hij eindelijk de grote kans van z'n leven krijgt, is het Jefta zelf, die zich door het roekeloos offer naamloos en eerloos maakt in Israël. De schaduw, die de dood van zijn dochter werpt over zijn oude leven, is benauwender dan de schaduw die z'n jeugdleven versombert, omdat hij

immers maar een "hoerenkind" is. Met eigen hand blust hij de lamp van z'n geslacht uit, die de "broeders" vergeefs geprobeerd hebben uit te draaien, en het slot van het leven van deze desperado vertoont een eenzaam en gebroken man: "ach, mijn dochter, gij buigt mij diep terneer".

Zo heeft God dan wel hard toegeslagen in het leven van deze gentleman-roverhoofdman, deze geniale diplomaat en generaal, deze mislukkeling - geloofsheld - profeet! Of moet ik liever zeggen: zo is God langzaam en moeizaam met hem bezig geweest, om hem te vormen tot "een goed instrument", omdat God ook Jefta, juist Jefta, gebruiken kon en moest in Zijn dienst.

Vergis ik mij niet, dan is de tragiek van Jefta's offer het keerpunt geworden van zijn leven, en grensde het diepe dal van zijn smart en zonde aan de hoge bergen zijner roeping. Ook deze man, die was "terneergebogen", is door God weer opgericht. Het was totnogtoe altijd maar een scharrelen geweest. Eigen eer en roem wogen zwaarder dan de roeping. En de "Naam des Heren" was overal goed voor. Maar dit leven krijgt een vervolg. God smijt het in zijn nuttelosheid niet weg. "Jefta richtte Israël zes jaren." Dit zijn de zes roemloze jaren van Jefta en de zes roemvolle jaren van het koninkrijk Gods. Het zijn de zes jaren, waar de Schrift van zwijgt, waar het doek over valt. De zes jaren, waarin de ijdele Jefta niet paradeert voor de tribune, maar ingedeeld is bij de nachtploeg die zwoegt in 't verborgen, om volkomen wraak te oefenen over de vijanden des Heren. Het zijn de jaren, waarin Jefta nul in 't cijfer wordt, en waarin de Here regeert zonder geïnterumpeerd te worden door de mens Jefta. In de stilte en de beslotenheid en de verborgenheid van de zes zwijgende jaren moet Jefta gegroeid zijn tot de geloofsheld, zoals de Hebreeënbrief hem gezien heeft. De schoonste periode van Jefta's leven is geweest die waarvan de Schrift zwijgt. Niet als Jefta voor het voetlicht treedt, maar als hij schijnbaar als een vergeten man verdwijnt achter het ijzeren gordijn der zes zwijgende jaren is hij een der groten geweest in het koninkrijk Gods. Nu gaat Jefta minder worden en de Here gaat wassen; en gelijk altijd bloeien de schoonste bloemen van ootmoed en geloof en overgave en roepingsbesef in de verborgenste plaatsen en in de hoge bergen die geen mensenvoet ooit betrad.

Jefta heeft ook alle kwaliteiten bezeten, die een man tot geloofsheld stempelen.

Een man die zegt: "ik heb tegenover de Here een woord gesproken en kan niet terug", een man een man, een woord een woord, dat is de mens die de Here gebruiken kan in Zijn dienst. Zodra deze betrouwbaarheid maar geheiligd wordt! En wat Jefta ook bezat was een grondige kennis van de historie van zijn volk. Hoewel reeds als kind uitgeworpen, blijkt hij (men leze zijn rede voor de oren der Ammonieten er eens op na) een grondige kennis te bezitten van de geschiedenis van zijn volk. Men vraagt bijna verbaasd: hoe kwam Jefta daaraan. Hij zal een vader gehad hebben, die hem dat geleerd heeft. Hoe zal men z'n volk en z'n kerk liefhebben, als men de historie niet kent?

Ziehier Jefta die een verloren zoon was, en hij is gevonden!

Indien Jefta, bij wijze van spreken, geen hoerenkind was geweest, en had kunnen zeggen met de verloren zoon: geef mij mijn wettig erfdeel, Jefta zou misschien even verloren geweest zijn als... . zijn vrome oudere broeders, die zwelgen in hun bezit. Want waar ik mij bezorgd over maak, ziet u, dat is niet over Jefta, maar over z'n deftige en geheid-vrome broertjes, deze deputaten van Israël. Elk jaar gingen de dochters van Israël en dus ook de dochters van Jefta's broeders naar de bergen om Jefta's dochter te bewenen, maar Jefta zal gedacht hebben: weent niet over mij noch over mijn dochter, maar "weent over uzelf en over uw kinderen".

HOOFDSTUK IV: SALOMO.

Misschien heeft deze of gene belangstellende lezer al eens voor zichzelf de vraag opgeworpen, wie er nu in de rij der vage figuren zou komen te staan. Dat Salomo uit de bus zou komen, had hij, geloof ik, niet bevroed, en in elk geval niet in de allereerste plaats aan die naam gedacht. De naam Salomo heeft onder ons een gunstige klank. Wij houden van hem. Salomo — Koning des vredes! Jedidja — Godsgeschenk! De figuur van deze koning, de wijze Spreukendichter en innige zanger van het Hooglied, staat bij ons boven alle verdenking verheven. Wij leerden vroeger op school een rijtje van vrome koningen, en een van goddeloze koningen.... heeft iemand van ons er ooit aan gedacht Salomo in te delen bij de laatste categorie? Niettemin vertelt de Bijbel heel goddeloze dingen van hem, zó erg, dat uitgesproken booswichten als Achab e.a. er nog vroom bij lijken. Hebt u 1 Koningen 11 wel eens met aandacht gelezen? Ik haal er slechts enkele uitspraken uit aan: "Zijn hart was den Here zijn God niet volkomen toegewijd" (vs 4), "Salomo liep Astarte, de godin der Sidoniërs, achterna, en Milchom, de gruwel der Ammonieten" (vs 5), "En Salomo deed wat *kwaad* is in de ogen des Heren, en hij volgde de Here niet ten volle, zoals zijn vader David" (vs 6), "Toentertijd bouwde Salomo een hoogte voor Moloch, de gruwel der Ammonieten" (vs 7), "Hij had niet in acht genomen wat de Here geboden had" (vs 10).

Dit is nog maar een kort uittreksel uit Salomo's schuldregister.

Zóver was hij op z'n oude dag afgeweken.

Dit is zeker geen kleinigheid.

De Schrift vermeldt immers uitdrukkelijk, dat Salomo wèl goed *begon*, maar dat hij niet *volhield* de Here te volgen. Het is niet beslissend, hoe iemand begint, maar hoe hij eindigt. Tot de Here te *gaan*, schijnt soms nog eenvoudig, maar bij de Here te *blijven* is de grote geloofskunst. Salomo is als een loper in de renbaan, die met een geweldige spurt inzet, maar die al spoedig vaart mindert, en valt voordat de eindstreep is bereikt. 't Is dat Salomo geleefd heeft in de grijze oudheid, maar konden wij hem nú gadeslaan, dan zouden we zeggen: Salomo? O ja, die heeft vroeger wel bij de kerk behoord, en toen was hij erg trouw, maar de man is nú helemaal afgeweken.

Afgeweken? Ben ik te hard in dit oordeel? Maar zegt de Schrift zelf niet, dat zijn vrouwen (700 vorstinnen en 300 bijvrouwen !) zijn hart neigden, en dat hij met *liefde* hing aan zijn afgoden? (vs 3). Kan dit dan allemaal zo maar? Is het mogelijk de Here oprecht lief te hebben, en met liefde te hangen aan Moloch en Milchom en ik weet niet wat voor afgoden nog meer? Op het standbeeld van Erasmus in Rotterdam staat: "hier rees de grote zon, en ging te Bazel onder". De zon van Salomo gaat glanzend op, als hij bidt om wijsheid in Gibeon (1 Kon. 3) en zo roerend bidt bij de inwijding van de tempel (1 Kon. 8), maar als we tot 1 Kon. 11 genaderd zijn, en op zijn einde letten, dan gaat deze zon droevig onder, en al z'n wijsheid en vroomheid schijnt vergaan.

Wat te denken van deze prediker, die zijn volk vermaant: "moge uw hart volkomen zijn met de Here onze God, om in Zijn inzetten te wandelen" (1 Kon. 8:61), om dan even later tegen zichzelf te horen getuigen dat "zijn hart den Here zijn God *niet* volkomen was toegewijd", en dat "hij *niet* in acht genomen had wat de Here geboden had".

Denkt u dan niet onwillekeurig aan een man, die de lantaarn op z'n rug houdt, en die het licht wel laat schijnen voor anderen, maar zelf in duisternis wandelt?

Hier komt nog iets bij, wat de situatie voor Salomo nog ongunstiger maakt.

Men zal ongetwijfeld de opmerking maken, dat wij van vrome mensen, zelfs van de allerheiligste, niet mogen verwachten, dat zij zonder vlek of rimpel zullen zijn. Dat was zijn vader David ook niet, en toch was deze een man naar Gods hart.

Dit is volkomen juist.

Er werd reeds bij Lot en Jefta op gewezen, dat wij de Schrift juist zo dankbaar mogen wezen, dat ze niets verzwijgt, de zonden van Gods kinderen niet wegmoffelt, maar hen laat zien precies zoals ze zijn, vol met zonden en gebreken.

Het memoreren van Salomo's afschuwelijke afwijkingen, z'n afgoderij en veelwijverij aan 't einde van z'n leven is, hoe ontzettend ook, niet wat ons het allermeest verbaast en bedroeft.

Zijn diepe val stempelt hem niet tot een "dubieuze post".

Maar het angstwekkende is, dat hiermee de levensgeschiedenis van Salomo eindigt.

1 Koningen 11, het hoofdstuk van Salomo's grote afwijking van de Here is tevens het laatste hoofdstuk van zijn leven.

Het slot van dit zelfde hoofdstuk meldt ook Salomo's dood.

Het doek valt op het meest dramatische ogenblik.

Wij zouden zeggen. ... te vroeg!

Het "boek der geschiedenis" van Salomo is geen roman met een blij einde, zó, dat u opgelucht het boek uit handen legt en zegt: het is toch allemaal nog goed afgelopen!

Of het nog goed gekomen is, daar laat ik me op dit ogenblik niet over uit.

Maar één ding is zeker: de Schrift maakt er met geen woord melding van.

In 1 Kon. 11 wordt een vergelijking getrokken tussen Salomo en zijn vader David en die vergelijking valt ten nadele van Salomo uit.

"Zijn hart was den Here zijn God niet volkomen toegewijd gelijk dat van zijn vader David" (vs 4).

Zo is het ook met het *berouw*.

David valt, hij valt heel diep, maar zijn val eindigt op de knieën.

Salomo valt, hij valt heel diep, maar waar is Psalm 51 van Salomo, de boetepsalm uit de diepte?

De bekende theoloog en Oud-Testamenticus prof. dr C. van Gelderen heeft een boek geschreven, nl. "Koningen" in de Korte Verklaring der H. Schrift. Deze titel is even bescheiden als deze geleerde zelf was. Het is meer een religieus-psychologische roman, die ge met spanning leest. Nu, in dit boek handelt dr van Gelderen uitvoerig over de vraag, of Salomo aan het einde van zijn leven nog tot oprecht berouw gekomen is, en of wij hem met een vrije consciëntie mogen rangschikken onder de "vrome koningen". Op zijn antwoord, waarin o.a. voorkomen de woorden: "wij zwijgen en wij hopen", loop ik nu niet vooruit. In elk geval zult u zich niet meer zo verwonderen als in 't begin, dat wij aan Salomo een plaats gaven naast Lot en Jefta.

Wat wij nu eerst moeten doen is, uit de "geschiedenissen van Salomo", voorzover de Bijbel die vermeldt, een zo duidelijk mogelijk beeld construeren van deze man, die in heerlijkheid toch nog wordt overtroffen door de eenvoudigste veldbloemen.

Salomo begon zo goed.

Hij was, zoals u weet, een theocratisch koning, hetgeen zeggen wil, dat in tegenstelling met de willekeur der overige Oosterse despoten, de rechtvaardigheid Gods in rechtspraak en regering tastbaar moest zijn. De koning van Israël moest een afdruk vertonen van Christus, de grote Koning van Wie gezongen werd:

Dan zal Hij al *Uw* volk beheren
rechtvaardig, wijs en zacht;
En Uw ellendigen regeren;
Hun recht doen op hun klacht.

Er is iets van Christus in Salomo.

Niet alleen in zijn koninklijk regiment, maar ook in z'n profetische wijsheid en priesterlijke voorbede.

Wij beginnen met het koningschap van Salomo.

Als de eerste hoofdstukken van 1 Koningen ons uitvoerig inlichten over de luxe van zijn hofhouding en koninklijk paleis, dan is dat *openbaring, heilsgeschiedenis*, waardoor de luister heenschemert van Hem, Die zei: "meer dan Salomo is hier"!

Het is ons thans echter voornamelijk te doen om de uitoefening van het koninklijk gezag, waarmee Salomo's optreden begon.

Zoals men weet, hadden de laatste regeringsjaren van David zich gekenmerkt door revolutionaire woelingen, waarbij vooral prins Adonia op de voorgrond trad, maar ook vooraanstaande figuren als generaal Joab en de priester Abjathar bleken fout te zijn, en kozen de zijde van Adonia.

Het is de taak der overheid, en speciaal van een koning, te zorgen Voor herstel van het recht, en gezag, orde en rust te handhaven. Dit *doet* Salomo, en hij doet het goed. Hij betoont zich overeenkomstig de wens van zijn vader David op z'n sterfbed de "sterke man" (1 Kon. 2:2). Met krachtige hand zet hij een grootscheepse zuiveringsactie door, en het wordt werkelijk geen "zuivering" die door halve maatregelen belachelijk wordt. Hij rekent grondig af met allen die door de revolutie-bacil tijdens het ancien régime geïnfecteerd waren, mitsgaders met alle collaborateurs, en hij doet dat niet uit persoonlijke wraakgevoelens, maar als handhaver van de rechten des Heren.... Je maintiendrai!

De eerste, die aan de beurt komt, is Adonia zelf.

Het heeft er even de schijn van, of Salomo deze vroegere kroonpretendent *zocht*, en de eerste de beste gelegenheid aangreep, om zich van deze concurrent te ontdoen. Immers, het leek zo onschuldig wat Adonia deed. Toen zijn coup d'état was mislukt, wilde hij zich troosten met . . . een huwelijk, en hij had z'n oog laten vallen op Abisag de Sunamietische, u weet wel, dat bekoorlijke verpleegstertje dat in Davids laatste levensdagen een beetje zon gebracht had. Nu, als het niet meer is, zoudt u zeggen!

Maar als Salomo via Bathseba van dit voornemen in kennis gesteld wordt, springt hij verontwaardigd op. "Waarom", zo voegt hij Bathseba toe, "vraagt ge enkel Abisag de Sunamietische voor Adonia? Vraag voor hem meteen het koningschap!" (1 Kon. 2 :22).

Inderdaad heeft Salomo de intrigue van deze slimmeling beter door gehad dan de goedgelovige Bathseba. Het was een greep naar het koningschap. Het volk had ongetwijfeld van de delicate positie van Abisag niet veel begrepen, en beschouwde haar min of meer als

David's gemalin. Een eventueel huwelijk met "koningin" Abisag leek Adonia een goeie gooi naar de kroon van David!

Toen zwoer Salomo: "Adonia heeft dit woord tegen zijn leven gesproken". Het is dezelfde, zij het nu handig gecamoufleerde revolutionaire aanslag tegen de dynastie van David. Salomo was geen dilettant-staatsman, zoals wij er zovele kennen, en daarom onderkende hij gelukkig het revolutionair sentiment ook onder de mooie woorden. Het was daarom niet minder dan z'n *plicht*, de troon te beschermen, temeer waar het hier ging om het voortbestaan van de Davidische dynastie, waaraan Messiaanse beloften verbonden waren.

Salomo heeft niet uitsluitend met doodstraffen geslingerd.

Door de strenge rechtsgedingen speelt ook een "straal van billijkheid".

Dat heeft de collaborateur Abjathar ondervonden.

Deze priester had ook meegedaan aan de revolutionaire staatsgreep van Adonia, en had daarom de doodstraf verdiend. De koning heeft echter twee verzachtende omstandigheden laten gelden, vooreerst dat Abjathar drager geweest is van de ark des Heren, en in de tweede plaats dat hij meegeleden heeft in de lijdensgeschiedenis van David.

Het is uit eerbied voor deze feiten dat Salomo gratie verleent en de doodstraf wijzigt in levenslange verbanning plus ontzetting uit zijn openbare ambten.

Met Joab, de generaal van David, stond de zaak anders.

Hij was niet alleen collaborateur, die tegenwoordig was geweest bij de onwettige koningsproclamatie van Adonia, maar deze man had ook twee moorden op z'n geweten en wel op Abner en Amasa. Het ernstige van dit feit lag hierin, dat Joab dit onschuldig bloed vergoten had in z'n kwaliteit van legeroverste, dus in zekere zin ambtelijk. De schande van dit onschuldig bloed viel dus eigenlijk op het *koninkrijk* terug, Joab had er een smet mee geworpen op het theocratisch koninkrijk, dat zich vóór alle dingen kenmerken moest door recht en billijkheden. Joab had door deze moorden niet alleen z'n eigen handen en geweten, maar ook de "vlag van het koninkrijk" bezoedeld, en naar de Mozaïsche wet (Deut. 21:1-9) moest zulk een daad gewroken worden, omdat het voortbestaan van deze schuld een voortdurende bedreiging der dynastie betekende.

Joab heeft dit zelf uitnemend begrepen, en toen de zuiveringsactie begon, trachtte hij zich veilig te stellen door het asylrecht van Gods altaren in te roepen. Ten onrechte evenwel, want dit gold juist *niet* voor moordenaars (Exodus 21:14).

Het is uit reverentie voor de oude generaal, de "bouwer van het rijk", dat Salomo uitdrukkelijk bevel geeft hem te *begraven* — het gold als de grootste schande, onbegraven te blijven.

Het is tenslotte Simeï geweest, aan wie het strenge recht is toegepast.

Simeï was geen aanhanger geweest van Adonia, maar een toegewijd vereerder van het huis van Saul. Men weet, hoe hij tijdens Absaloms vlucht David vloekte. Persoonlijk had David hem dit wel vergeven.

Maar de uitgesproken vloek tegen David als de "gezalvde des Heren" kon en mocht David als

koning en vertegenwoordiger van het goddelijk recht niet vergeven.

De vloek hing nog steeds dreigend in de lucht.

Salomo heeft aanvankelijk geduld met deze woelgeest, en legt hem een interneringsstraf in Jeruzalem op. Simeï houdt zich echter niet aan de afspraak om onder geen conditie Jeruzalem te verlaten. De aanleiding leek onschuldig genoeg: een paar weggelopen slaven terughalen, maar was dit de enige drijfveer geweest, dan hadden er voor Simeï wegen genoeg opengestaan, om ze terug te krijgen. Een eenvoudige aangifte bij de koning was voldoende geweest.

Het zal voor Simeï een gerede aanleiding geweest zijn, om weer eens te kunnen intrigeren. De vos verliest wel z'n haren, maar niet z'n streken.

Salomo heeft zijn dodelijke dag niet begeerd, en Simeï heeft de gelegenheid laten voorbijgaan, zich te bekeren van de dwaling zijns wegs. Dat kostte hem zijn hoofd.

De oude Simeï is het ontroerend beeld van allen die zich niet onvoorwaardelijk overgeven aan de Gezalfde des Heren, en geen gehoor geven aan de vermaning: "Kust de Zoon, opdat Hij niet toorne en gij onderweg niet te gronde gaat, want zeer licht ontbrandt Zijn toorn" — er zou een aparte preek over te houden zijn.

Zo heeft Salomo in zijn koninklijk regiment het beeld van Christus vertoond en de lijnen zuiver getrokken. En we zouden met een variant op Job bijna kunnen zeggen: in dit alles zondigde Salomo niet!

"De schipbreuk van Salomo", aldus de begenadigde prediker Alexander Whyte, "is stellig de verschrikkelijkste tragedie die zich ooit in de wereld heeft afgespeeld. Want als het Oude Testament ooit een duidelijk type van Christus heeft aangewezen, dan is het.... Salomo! Als ooit iemand "verlicht is geweest, en de hemelse gaven gesmaakt heeft en de krachten der toekomstige eeuw", dan is het.... Salomo! En indien ooit iemand het koninkrijk Gods gezocht heeft en zijn gerechtigheid, waarna alle andere dingen worden toegeworpen, dan is het.... Salomo!"

De droom te Gibeon bevestigt dit laatste volkomen.

Salomo is nog erg jong en voelt zich tegen de geweldige taak die hem wacht, niet opgewassen. Wanneer dan ook de Here hem in de droom verschijnt, en —het klinkt bijna als een sprookje — de jonge koning maar kiezen kan wat hij het liefst wenst, en 't zal hem gegeven worden, dan is zijn besluit spoedig genomen. Hij begeert de *profetische* gave bij uitnemendheid: de wijsheid. In onze vertaling staat: "geef dan Uw knecht een *opmerkzaam* hart" (1 Kon. 3:9), maar in de Hebreeuwse tekst komt de bescheidenheid van de jonge Salomo nóg mooier uit: hij begeert een *luisterend* hart. 't Is hem niet te doen om met z'n wijsheid te kunnen pralen.... dat is de eigenwijsheid die er de caricatuur van is, maar hij wil zo graag leren luisteren, eerst naar wat God zegt, en daarna naar wat er in het mensenhart en in de wereld omgaat. De koning zal moeten recht *spreken*, maar wie spreken wil, moet eerst geluisterd hebben, om te leren onderscheiden tussen goed en kwaad. Het is de ellende van zoveel mensen, dat ze goed kunnen *praten*, maar heel slecht luisteren. De meest verkwikkende ziekenbezoeken zijn niet die waar honderd uit is gepraat, maar waar intens geluisterd is naar de nood van een mensenleven. De beste preken komen niet uit een welsprekende mond, maar uit een hart dat geluisterd heeft naar de Here!

Er zijn ons gebeden bekend van de koningen der omringende volken: Assur, Babel en Elam, waar zuiver zelfzuchtig gevraagd wordt om die dingen die Salomo juist terug hield: rijkdom,

lengte van dagen, en roem. Juist omdat Salomo dat niet vroeg, toonde hij zich een *theocratisch* koning te zijn, *niet gelijk de andere volken*, en juist daarom werden ze hem erbij gegeven. Als toegift. Terecht merkt prof. van Gelderen op, dat men Mattheüs 6:33 hier naast kan leggen. Het ging bij Salomo's wens om de bevordering van recht en gerechtigheid in zijn rijk, dat een tijdelijke realisering moest zijn van het koninkrijk Gods. Waar hij in de zuivere rechtspraak zo het koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid zocht, werden de andere dingen hem toegeworpen. En wat heel het gebed nog een bijzondere waarde geeft is de innig-gelovige en priesterlijke toon, waarmee de jonge koning zijn Verbondsgod aanspreekt: "Here, *mijn* God!"

Een pendant van Salomo's wens te Gibeon is zijn gebed bij de inwijding van de tempel (1 Kon. 8).

Hier excelleert Salomo als *priester*, want bidden is een priesterlijke functie bij uitnemendheid van de naar Christus' beeld vernieuwde mens.

Van de prachtige tempel van Salomo, ons tot in de kleinste onderdelen beschreven, is niets meer over. Alle glorie van goud en zilver en cederhout is vergaan. Maar dit gebed is gebleven. Tempels zijn voor een tijd, gebeden voor de eeuwigheid.

Er staan veel "mooie gebeden" in het Oude Testament, maar er is nauwelijks één gebed aan te wijzen, dat dit gebed in schoonheid en bewogenheid overtreft. Met oneindige priesterlijke erbarming legt de koning de noden van zijn volk voor het heden en voor verre toekomst neer voor de God Israëls — gezegend een volk welks koning zó bidden kan! Tot zeven maal toe heffen zijn gevouwen handen zich "naar de hemel, de vaste plaats Uwer woning" om de verhooring af te smeken. Het is een gebed, waarin de ziel even diep afdaalt in het dal van de ootmoed als hoog opstijgt in wijd Godsvertrouwen. Een gebed waarvan de inhoud even diep ontroert als de schone vorm. Dit gebed is een lied geworden, een gedicht. De Statenvertalers zijn er zo diep van onder de indruk gekomen, dat 1 Kon. 8 onder hun vertalende handen is weggeleden als een symphonie. En Multatuli, die voor zichzelf niet verder komen kon dan tot een "gebed van een onwetende", heeft zich zelfs in z'n "toespraak tot de hoofden van Lebak" niet kunnen ontworstelen aan de schoonheid van deze Bijbeltaal.

Na dit alles komt mij weer in de zin het woord van Whyte: "de schipbreuk van Salomo is de verschrikkelijkste tragedie!" Want alle water van de zee wast het niet af: hij hééft schipbreuk geleden. Deze "zoon van David" *is* een verloren zoon geworden, en wat het ergste is, wij horen hem niet eens zeggen: "ik zal opstaan en tot mijn Vader gaan!" Wij staan hier voor het onverklaarbare raadsel. De zonde i? altijd mysterieus.

Deze koning, profeet-priester..... schipbreukeling!

Salomo — Demas heeft mij verlaten — hebbende de tegenwoordige wereld liefgekregen!

De reeds meer genoemde Whyte merkt op, bij het gebed van Salomo, dat het niet onwaarschijnlijk is, dat de tekst van dit gebed geschreven is door Salomo's opvoeder Nathan. Het zou dan door de koning slechts gereciteerd zijn als een formuliergebed. Ik durf deze suggestie noch bevestigen noch ontkennen. Het is in elk geval niet erg waarschijnlijk, gezien de woordkeus, de symmetrische vorm, de verdeling in een heilig zevental gebeden, dat zo'n gebed geheel onvoorbereid en spontaan uit Salomo's hart zou geweld zijn. Bidden is trouwens niet alleen een zaak van het hart, maar ook van het verstand, weten we van Paulus, en ik acht geen publiek gebed verantwoord, dat niet van tevoren overdacht is.

Indien niet Salomo, maar Nathan de auteur van dit gebed mocht geweest zijn, dan zou dat in elk geval wel enig nader licht werpen op de openbaring die Salomo terstond na de inzegening van de tempel ontving van de Here (1 Kon. 9), een openbaring, die een zeer ernstige waarschuwing inhoudt voor Salomo.

Deze waarschuwing was trouwens niet de eerste.

Niemand, ook Salomo niet, raakt ongewaarschuwd vast in de netten der zonde, en Salomo is een en ander maal door de Here ernstig onder handen genomen. De eerste maal te Gibeon (1 Kon. 3) en de tweede maal na de inwijding van de tempel (1 Kon. 9).

En als wij naar deze waarschuwing samen geluisterd hebben, wordt zijn afdwaling ons nóg onbegrijpelijker, hoewel toch wel begrijpelijk voor wie het menselijk hart kent, en weet dat dezelfde grijpparmen der zonde, die zich naar Salomo hebben uitgestrekt, nog altijd openstaan voor ieder wiens hart niet volkomen is met de Here zijn God — we zullen nog gelegenheid hebben dit allemaal met huivering te zien.

We lezen in 1 Kon. 11:9: "Derhalve werd de Here vertoornd op Salomo, omdat zijn hart zich afgewend had van de Here, de God van Israël, Die hem tweemaal verschenen was, en hem te dezer zake geboden had geen andere goden na te lopen".

Hier wordt met zoveel woorden gezegd, dat Salomo van de dienst des Heren is afgeweken tegen alle nadrukkelijke waarschuwingen in.

De eerste waarschuwing viel tijdens 's Heren verschijning in Gibeon, waar uitdrukkelijk de conditie aan Salomo werd gesteld, dat hij zou wandelen in de geboden en inzettingen des Heren, gelijk zijn vader David gedaan had (1 Kon. 3:14).

De tweede waarschuwing kwam toen de Here hem nog eens verscheen nadat de bouw van tempel en paleis voltooid was.

We lezen daarvan in 1 Kon. 9:1-9.

Wie nu eens de moeite neemt 1 Kon. 3 met 1 Kon. 9 te vergelijken, die valt terstond een allermerkwaardigst verschil op.

Tijdens deze laatste verschijning wordt de *eis tot gehoorzaamheid* veel meer geaccentueerd, terwijl aan de bedreiging in geval van ongehoorzaamheid een zeer grote plaats wordt ingeruimd.

"Men krijgt", zegt prof. van Gelderen, "enigszins het gevoel, dat dit met het voortschrijden der jaren almeer nodig werd".

Van ergerlijke feiten was ook bij die tweede verschijning Salomo nog niet te beschuldigen, maar de geestelijke barometer stond toch lang zo goed niet meer als vroeger. Uiterlijk was hij dezelfde gebleven, maar innerlijk was hij veranderd.

In de regel duikelt de zondaar niet met één geweldige salto-mortale in de afgrond, maar heel langzaam en heel zeker schuift hij naar beneden langs het hellend vlak. Het begint meestentijds met een innerlijke verwijdering en loswerking van de Here. Is dat eenmaal een feit geworden, dan is de uiterlijke breuk met de dienst des Heren maar een kwestie van tijd meer. Als een boom eenmaal doorgezaagd is, is slechts een enkele ruk aan het touw nodig, om de stam te doen vallen.

Zo is het met Salomo gegaan.

Deze eikeboom is ook gevallen.

We lezen daar in 1 Kon. 11 schrikkelijke dingen van.

Als daar dan als oorzaak voor opgegeven wordt, dat de vele vreemde vrouwen z'n hart neigden tot de afgoden, dan mene niemand dat het daarmee begon!

Die vreemde vrouwen gaven de laatste stoot.

Zij vervullen de rol van het touw, dat de doorgezaagde boom omtrekt.

Het hart van Salomo was allang los van de Here.

Daar had de duivel al voor gezorgd.

Hij beschikt over vele middelen om de mensen ten val te brengen!

Wij weten allen, hoe de "zorgvuldigheden des levens" het goede zaad kunnen verstikken, en dat die rijk willen worden in een strik en menigerlei verzoeken vallen.

Nu, daarmee is een van de vangarmen der zonde genoemd, die zich naar Salomo hebben uitgestrekt.

De materiële belangen hebben Salomo's geestelijk leven overwoekerd.

Het bezoek van de koningin van Scheba is daar een droevig bewijs van.

Feitelijk is dat een heel tragische geschiedenis geweest, en toen de koningin weg was, heeft Salomo zich wel diep moeten schamen over de schandelijke mislukking van dit onderhoud.

U kunt daarvan lezen in 1 Kon. 10.

De koningin van Scheba had veel gehoord in haar land "in verband met de Naam des Heren", maar in het onderhoud dat Salomo met haar heeft, schijnt "de Naam des Heren" nauwelijks genoemd te zijn. De Schrift maakt er met geen woord melding van, dat de koning en de koningin een "religieus" gesprek hebben gevoerd. Integendeel — alle nadruk valt op "het huis dat Salomo gebouwd had, de spijze van zijn tafel, het zitten van zijn dienaren, het staan van zijn bedienden en hun kleding"; er is uitgebreid gedineerd met een schittering van hofpersoneel, daarna is er een rondgang gemaakt door het paleis, waarbij Salomo eerst zijn uitgebreide garderobe en daarna z'n wijnkelder heeft getoond, en dat is feitelijk het hoofdstuk van 't program van de dag. Als slotstuk komt daar nog achteraan, dat ze nog even de kerk bezichtigen.... "zijn brandoffers die hij in het huis des Heren placht te brengen"!

Hiermee is het nog niet uit.

Integendeel, het allervoornaamste komt nog.

De geschiedenis van de visite van de koningin van Scheba in Jeruzalem eindigt met een uitvoerig relaas over het over en weer geven van geschenken, wat naar onze Westerse begrippen zoveel betekent als het afsluiten van een handelsverdrag.

Kennelijk was het Salomo daarom begonnen, en heeft hij daar van den beginne heengewerkt. Salomo zat toentertijd al diep in de schuld. De bodem van z'n schatkist was te zien. De deviezenpositie was slecht. De bouw van tempel en paleis hadden schatten gekost, en zodoende had Salomo maar één zorg: hoe z'n financiën in orde te brengen.

De komst van de koningin van Scheba gaf hem daartoe een welkome gelegenheid. Het was een ware uitkomst! En zó heeft het goud Salomo te pakken, dat heel die glorieuze tocht van Scheba's koningin om "de Naam des Heren" eindigt met het gerinkel van geld. Alles wordt dermate dienstbaar gemaakt aan een belangen-politiek, dat de koningin even onbevredigd

naar haar land terugkeert, als ze gekomen is.

Van de vrede door Hem, Die meer is dan Salomo, heeft zij niets vernomen, en de grote kans van z'n leven om de Naam des Heren uit te roepen voor de oren der heidenen, heeft Salomo ongebruikt voorbij laten gaan.

Een tweede wat voor Salomo noodlottig geworden is, was wat de Schrift noemt, zijn "wijd begrip des harten".

Dat was een gave hem door God geschonken, maar het bederf van het beste wordt vaak het slechtste.

Men kan zó wijd van hart, en zó ruim van blik worden, dat alle grenzen worden uitgewist.

De koning Salomo werd zó ruim van blik, en zó vooruitstrevend, dat hij aan alle mogelijke goden en godinnen der heidenen een plaatsje gaf in Jeruzalem! Men moet, zo vond Salomo, in die dingen niet zo enghartig en conservatief wezen! Hij kon best begrijpen, dat het vrome volk met afschuw die heidense heiligdommen in Jeruzalem zag verrijzen, maar anderzijds was het toch ook zó, dat hij, Salomo, wat meer van de wereld gezien had. Hij onderhield relaties met alle "kooplieden der aarde", en in z'n harem bevonden zich vrouwen van alle nationaliteiten. Door de omgang met deze lieden begint men wat "ruimer" te denken!

Als er zoveel "andersdenkenden" in Jeruzalem kwamen, dan vond Salomo het helemaal niet erg, dat die mensen ook in Jeruzalem naar hun eigen heiligdommen konden gaan. Vrijheid en blijheid en elk wat wils!

Zo zocht Salomo in Jeruzalem de doorbraak der antithese.

En door al zijn vrouwen en zakenvrienden werd hij hoog geprezen als een man met een "wijd begrip des harten", en vereerd als een der "verlichte despoten"!

Salomo, de man van de synthese.

Hij zal, gelijk zovelen voor hem en na hem, ondervinden, dat dit de vloek en de ondergang wordt van hemzelf, van de kerk en van de natie!

Ongeveer het laatste bericht, dat wij van Salomo horen, is het volgende:

"Koning Salomo nu had behalve de dochter van Farao vele vreemde vrouwen lief, Moabietische, Ammonietische, Sidonische en Hethietische, behorende tot die volken, van wie de Here tot de Israëlieten had gezegd: ge moogt u met hen niet inlaten en zij zullen zich met u niet inlaten, voorwaar, ze zouden uw hart meevoeren achter hun goden; haar hing Salomo met liefde aan. En hij heeft als vrouwen gehad zeventienhonderd vorstinnen en driehonderd bijvrouwen; en zijn vrouwen verleidden zijn hart. Het geschiedde namelijk, toen Salomo oud geworden was, dat zijn vrouwen zijn hart meevoerden achter andere goden, zodat zijn hart den Here zijn God niet volkomen was toegewijd gelijk dat van zijn vader David.

Zo liep Salomo Astarte, de godin der Sidoniërs, achterna, en Milkom, de gruwel der Ammonieten, en Salomo deed wat kwaad was in de ogen des Heren, en hij volgde de Here niet ten volle, zoals zijn vader David. Toentertijd bouwde Salomo een hoogte voor Kamos, de gruwel van Moab, op de berg ten Oosten van Jeruzalem, en voor Moloch, de gruwel der Ammonieten. Hetzelfde deed hij voor al zijn vreemde vrouwen, die reukoffers en slachtoffers aan haar goden brachten" (1 Kon. 11:1-8).

Dit is wel een snelle afloop der wateren!

De Schrift zegt het dan maar onverbloemd, dat Salomo al die gruwelen niet maar oogluikend

toeliet, maar dat hij zelf die afgodtempels in Jeruzalem *bouwde*. Hij heeft niet maar permissie gegeven dat de afgodische cultuurwereld de heilige stad binnendrong, maar hij paste zich er volkomen bij aan, en zijn hart hing er met liefde aan. Het enige wat de schrijver van het boek der Koningen nog weet aan te voeren vóór Salomo, is dat hij nog niet volledig *brak* met de dienst des Heren. Nee, daar deed hij nog wel aan, maar hoe dat ging, wel dat kunt u zich nu wel enigermate indenken! De wijze Salomo — afgodendienaar.

En dit is nu dezelfde Salomo, die zo prachtig begonnen was, de jongeling met z'n schone droom in Gibeon, de man die zo kostelijk bidden kon in de tempel, en nu zó op z'n oude dag! We zouden het eenvoudig niet geloven, als we niet vernomen hadden, wat er zo al aan voorafgegaan was.... de zonde is een hellend vlak, en men komt, mits er volledig mee gebroken wordt, tenslotte uit op een punt, waar men vroeger nooit gedacht had te zullen komen.

In ditzelfde elfde hoofdstuk staat ook Salomo's doodsadvertentie (1 Kon. 11:43). En nu is het meest tragische in heel deze historie, dat er tussen het bericht van zijn val, en het bericht van zijn dood, *niets* wordt vermeld van zijn berouw en terugkeer tot de Here. Ik mag niet beweren dat dit berouw er niet geweest is, maar er wordt met geen woord melding van gemaakt. Salomo heeft, zo wordt er verteld in 1 Kon. 4:32 duizend en vijf liederen gedicht, maar wat wij missen is een boetepsalm. David dichtte Psalm 32, 51 en 130, liederen uit de diepte tot God. Salomo niet. "Hij sprak over de bomen, van de ceder op de Libanon af tot de hyzop toe, die aan de muur uitschiet; hij sprak ook over het vee, het gevogelte, het kruipend gedierte en de vissen" (1 Kon. 4:33). Maar hij sprak niet over z'n zonden. Het mag wel als vaststaand worden aangenomen, dat het boek Prediker *niet* van de hand van Salomo is, en wat de andere geschriften van Salomo betreft, heeft iemand opgemerkt, dat er wellicht daarom zoveel strijd over gevoerd is, of deze boeken een plaats in de Kanon moesten hebben, omdat men het element der boete er in miste!

Bij het sterfbed van Lodewijk de veertiende schreef Madame de Maintenon: "elke vreugde is uitgedoofd uit z'n hart. Ouderdom en ontgoocheling hebben hem de leegheid doen zien van alles waar hij vroeger vol van was". Bathseba heeft iets dergelijks kunnen schrijven bij het sterfbed van haar zoon. Dromen te Gibeon, tempelbouw en gebeden, een breed begrip des harten, tongen van mensen en engelen die spreuken vol wijsheid zeggen, het kunnen allemaal klinkende cimbalen en luidende schellen zijn, als... de liefde ontbreekt.

Spreken we hiermee het doemvonnissen uit over Salomo?

Wij zullen het wel laten!

We zouden het prachtig gevonden hebben, als we gezien hadden dat Salomo's val tenslotte een vallen op de knieën geworden was voor God. Maar er zijn meer dingen tussen hemel en aarde die wij niet *zien* en *weten*. Wij kunnen nooit groot genoeg denken van Gods barmhartigheid en Zijn verkiezende genade, die onberouwelijk is. Daarom wil ik mijn beschouwing over Salomo eindigen met twee citaten van prof. van Gelderen:

"We (zien) aan de ene kant van Jeruzalem *buiten de poort* de berg der ergernis, waar Salomo de offerhoogte heeft gesticht, waar hij zich heeft neergebogen voor Astarte. En we zien aan de andere kant van Jeruzalem *buiten de poort* de heuvel Golgotha, met zijn drie kruisen. En het middelste van deze drie kruisen getuigt van een Sion, dat door recht verlost wordt (Jes. 1:27). En die Gekruisigde is Zelf de Rechtvaardigheid Gods, waardoor Sion wordt verlost (Rom. 1:17). En onder de zegenend uitgebreide armen van de Gekruisigde herhalen we het profetische woord dat over de gevallen Salomo uitgesproken werd: "Ten vorst wil ik hem stellen terwille van David Mijn knecht, die Ik verkozen heb, die Mijn geboden en Mijn inzettingen in acht genomen heeft". En we zwijgen, en we hopen".

En hier is het tweede citaat:

"Dat hij (Salomo) geen waar gelovige zou geweest zijn, daartegen komt reeds ons algemeen christelijk bewustzijn op. En als dat christelijk bewustzijn een waarachtig Gereformeerd bewustzijn is — als het belijden doet van de volharding der heiligen —, welk antwoord zal het dan fluisteren op de vraag of Salomo nog voor zijn dood tot oprecht berouw gekomen is? Zal het niet, ook aan Salomo's graf, in altoos weer zich verheffende hoop, blijven spreken: Meer dan Salomo is hier?"

Nu moge ik terugkomen op de vraag: heeft het onderhoud tussen Salomo en de koningin van Scheba aan z'n doel beantwoord?

Laat mij allereerst zeggen, dat men uit 1 Kon. 10:3: "niets was voor de koning te diepzinnig om voor haar op te lossen", niet te veel mag afleiden. Er staat in elk geval niet, dat dit onderhoud van religieuze aard was. Prof. van Gelderen spreekt in dit verband van een "geestelijk tournoi", en herinnert aan de geschiedenis van Simson, en het opgeven van raadsels. Het woord "intelligentie-wedstrijd" of "hersengymnastiek" klinkt in dit verband misschien een beetje banaal, maar zoiets moet het toch wel geweest zijn. Dat het gesprek een religieuze inslag had, wordt evenmin bewezen door vs 9, waar de koningin zegt: "geprezen zij de Here uw God, Die zulk een welgevallen aan u had" enz. Haar redenering is volkomen heidens: zij ziet Jahvè als een der vele goden, en Israël heeft het met zijn nationale God wel bijzonder getroffen, dat Hij zo'n wijze koning aan dit volk gegeven had. Dat zij zelf van plan is die God te dienen en met haar afgoden te breken, wordt met geen woord gezegd.

Dat zij zelf vrede heeft gevonden bij Israëls God blijkt dus uit niets, en wordt zelfs weersproken door het N.T. In allerlei ander opzicht zal ze wel bevredigd zijn: de praktische levenswijsheid die ze van Salomo hoorde, ging ver boven 't gerucht uit, en de materiële bedoelingen, die ze had met haar tocht, zijn blijkbaar ook volkomen bevredigd — daarop en op niets anders wijst vs 13. Dat zij materiële belangen had met haar reis blijkt wel uit het slot, en het zou trouwens de eerste maal zijn, dat een van de groten der aarde een kostbare expeditie op touw zette, enkel en alleen uit ideële motieven. Had Salomo zijnerzijds niet zo in geldverlegenheid gezeten, zodat hij om zo te zeggen zat te springen om voordelige transacties af te sluiten, dan had wellicht heel de conferentie op hoger peil gestaan. Nu loopt alles vast in zaken en nog eens zaken. Wie het hele verhaal onbevengden leest, kan moeilijk tot een andere conclusie komen. Ik weet te goed hoe dat op huisbezoek gaat, als de materiële belangen de overhand hebben. Er kan dan wel een woordje gewisseld worden over "de Naam des Heren", maar men keert onbevredigd terug. De tragiek van dit "*huisbezoek*" is dat zowel die bezoekt als die bezocht wordt min of meer in de greep van het geld gevangen zit.

HOOFDSTUK V: DE ONGEHOORZAME PROFEET.

Wij willen nu eens onze aandacht wijden aan de ongehoorzame profeet uit Juda. Het is een allermerkwaardigste geschiedenis, die u kunt lezen in 1 Kon. 13. Ik zou u wel vriendelijk willen verzoeken, eerst eens dit hoofdstuk in de Bijbel na te lezen, voor u verder gaat. Ik kan die historie hier niet in haar geheel overschrijven. Het enige wat ik kan doen is, héél in het kort de hoofdzaak weergeven, en voor de Bijbelvaste lezers onder ons worden dan enkele gebeurtenissen in de herinnering terugroepen, waarbij hij vroeger meer dan één vraagteken geplaatst had.

Het was zó:

Een man Gods was uit Juda naar Bethel gezonden, om daar te getuigen tegen de eigenwillige godsdienst van Jerobeam. De kloeke wijze waarop hij z'n opdracht volbrengt, vervult ons met bewondering. Hij deinst er niet voor terug, de koning in het aangezicht te weerstaan.

Als de profeet, doodvermoeid van de spanning, ergens buiten Bethel aan de kant van de weg is gaan uitrusten, komt hem een andere profeet uit Bethel achterna met de vriendelijke uitnodiging met hem naar Bethel terug te keren, en bij hem te komen eten.

Aanvankelijk weigert de Judeeër, omdat God dit uitdrukkelijk verboden had, maar toen de Betheliet aanhield, en beweerde dat hij deze opdracht niet persoonlijk deed, maar in naam en opdracht des Heren, zwichtte hij.

Nauwelijks in huis gekomen, staat echter de profeet uit Bethel op en spreekt deze ontzettende woorden: "Zo zegt de Here: omdat gij wederspanning geweest zijt tegen het bevel des Heren, en het gebod dat de Here uw God u geboden heeft, niet hebt gehouden, maar teruggekeerd zijt en brood hebt gegeten en water gedronken ter plaatse, waarvan Hij tot u gesproken had: gij moogt er geen brood eten en geen water drinken — daarom zal uw lijk niet komen in het graf uwer vaderen" (1 Kon. 13:21b-22).

Dit was dus niet minder dan een doodvonnis.

Dit vonnis werd al heel spoedig uitgevoerd ook, want we lezen verder:

"Nadat hij brood gegeten had en gedronken, zadelde hij de ezel voor de profeet die hij had doen wederkeren. Maar, toen deze heengegaan was, trof hem een leeuw aan op de weg en doodde hem" (1 Kon. 13:23, 24a).

Het is gemakkelijk te raden, welke vraagtekens u hier plaatst.

Het is in de eerste plaats, dat naar uw oordeel deze profeet uit Juda volkomen te goeder trouw was, omdat z'n collega-profeet immers beweerde, dat hij z'n uitnodiging om bij hem te komen eten, deed in de naam des Heren.

Maar in de tweede plaats vindt u dit vergrijp toch eigenlijk wel wat onbeduidend, dan dat daar nu de doodstraf op moest staan.

Wij vernemen hier namelijk hoe iemand ter dood veroordeeld werd, niet wegens landverraad, moord, of een of andere in 't oog lopende zonde, maar, zoals de openbare aanklacht luidt: "maar gij zijt teruggekeerd en hebt brood gegeten en water gedronken ter plaatse, waarvan Hij tot u gesproken had: gij moogt er geen brood eten en geen water drinken".

Wij zouden dit misdrijf hebben ingedeeld bij de "lichte gevallen".

Een advocaat zou als zeer verzachtende omstandigheid hebben aangevoerd, dat deze man vroeger zeer kloek was opgetreden tegen Jerobeam, en Gode meer gehoorzaam was geweest dan de koning.

Maar de Here oordeelt anders.

Zijn goddelijke berechting kent ook in dit lichte geval geen pardon.

Of liever: Hij kènt blijkbaar geen lichte gevallen.

In de dienst des Heren komt het op de tittels en jota's aan.

We willen dit wat nader bekijken.

De man Gods uit Juda — die verder anoniem blijft — verschijnt geheel plotseling op het toneel op een zeer critiek moment in Israëls historie.

Het was nl. toen de kerkelijke scheuring een feit zou worden. Jerobeam, de koning, staat in eigen persoon op het punt de acte van afscheiding te tekenen door het eerste offer aan te steken in zijn schismatische kerkje te Bethel.

De twaalf stammen Israëls waren destijds wel *politiek* uiteen geslagen in een tien- en tweestammenrijk, maar *geestelijk* en *kerkelijk* moesten ze naar 's Heren wil één blijven.

De tempel te Jeruzalem stond daar als symbool van Israëls religieuze eenheid.

Maar Jerobeam stichtte daartegenover *zijn* kerk in *Bethel*. Daar speelden *persoonlijke* en *politieke* motieven een rol in. Hij was bang, als zijn mensen al te vaak in Jeruzalem kwamen, dat dan het hart des volks weer trekken zou naar het aloude huis van David.

Daarom moeten ze zèlf 'n *eigen* heiligdom, 'n *eigen kerk* hebben, en al deze *persoonlijke belangen worden nu verdoezeld onder veel vroom vertoon en onder aanroeping van de Naam des Heren*. De Here vindt dit vreselijk.

Hij zendt daarom een speciale gezant uit *Juda* naar *Israël* — dáárin reeds de *eenheid* der beide rijken manifesterend — om tegen dit bedrijf zo kras mogelijk te protesteren.

Jerobeam moet daar zo spoedig mogelijk mee ophouden. Anders zal deze scheuring de ondergang der beide kerken betekenen.

De man Gods uit Juda heeft zich moedig van zijn taak gekweten. Ge kunt niet anders dan diep respect hebben voor deze echte *Jehova-getuige*.

De schismatische koning vreest hij niet. Hij keurt hem geen blik, zelfs geen woord waard. Over Jerobeams hoofd heen richt hij het woord tot het altaar. Dat mooie altaar in de lieve kerk degradeert hij tot een schavot. Mensenbeenderen zullen er op verbrand worden, want hij profeteert: "Altaar, altaar, zo zegt de Here: zie, een zoon zal aan Davids huis geboren worden met name Josia; en hij zal op u de priesters der hoogten slachten, die offers voor u ontsteken, en mensenbeenderen zal men op u verbranden" (1 Kon. 13:2).

Het altaar scheurt, de koning wil de profeet grijpen, maar de grijpende hand van Jerobeam verstijft. Doch op Jerobeams gebed, helaas slechts om 'n *gezonde hand*, niet om 'n *nieuw hart*, wordt de hand weer genezen.

Zo beheerst de man Gods uit Juda heel de situatie; zijn optreden is vol dynamische kracht.

En als Jerobeam hem dan minzaam in z'n paleis nodigt te eten, om althans iets van z'n figuur te redden, weigert de profeet beslist: God heeft het hem verboden. Zijn houding zal tot het

einde toe *protesthouding* zijn. *Antithese!* Fier en hoog gaat hij weg. En rust pas uit onder een boom, als hij die zonestad ver achter zich gelaten heeft.

Nu volgt het tweede bedrijf.

Daar woonde in Bethel nog een andere profeet, 'n oude man.

Maar zo kloek als de profeet uit Juda was, zo slap was hij. Eén die alles maar op z'n beloop liet, die daar in Bethel rustig kon wonen, zonder één woord van protest. Die buigt als een knipmes voor Jerobeam. Een gedegenereerde slappeling, collaborateur tot en met.

Z'n enig protest tegen de praktijken te Bethel is dat hij niet bij de offerplechtigheid tegenwoordig is.

Deze oude profeet hoort nu van het geval.

Hij hoort dat van z'n zonen, en... eerlijk gezegd, ik mag die knapen wel. Ze zijn blijkbaar gepakt door die nieuwe dominé. Ze hebben geluisterd — geluisterd! En geboeid toegekeken! En thuis gekomen, vertellen ze met enthousiasme in kleuren en fleuren alles! Toen zei die dit en toen gebeurde er dat! En uit 't verhaal merkt u, dat ze innerlijk aan de kant van de man Gods stonden. Die kranige vent mochten ze wel. Ha, daar ging een nieuwe geest waaien. Die jeugd van Bethel moest toch eigenlijk niets van dat schismatieke gedoe hebben! De slapheid van hun vader vonden ze jammer. Als die profeet uit Juda hùn vader eens geweest was!

Als de oude man de jongens heeft laten uitspreken, is z'n besluit genomen.

Hij reist z'n jonge collega achterna.

En als hij hem gevonden heeft, doodvermoeid, is zijn eerste verzoek merkwaardigerwijze precies hetzelfde als zo pas van Jerobeam: *Kom met mij eten!*

Dat begint er verdacht uit te zien.

Wij vonden die kwestie van dat eten zo pas maar een bijkomstig en licht geval.

Maar als zowel de zondige koning als deze oude deugniet er zo'n prijs op stellen om de man Gods onder hun dak te krijgen, dan zal er wel meer aan vast zitten dan wij dachten.

Dat vond onze Judeeër ook, want hij weigert ook nu!

Beleefd, maar standvastig.

En weer beroept hij zich op de goddelijke openbaring die hij ontvangen had: "gij moogt er geen brood eten en geen water drinken!"

Maar de oude man die van de eerste weigering tegenover Jerobeam blijkbaar reeds alles wist van z'n jongens, heeft hierop gerekend.

Hij gaat daarom tegen de Judeeër opbieden.

Heeft *die* een openbaring ontvangen, nu, *hij* kan hem *overtroeven* met een nog rijkere openbaring. Hij ontving niet alleen een woord des Heren, maar hij liegt er, zoals prof. van Gelderen treffend opmerkt, ter decoratie nog een engel bij; want hij zei: "Ook ik ben een profeet, evenals gij, en een *engel* heeft tot mij gesproken door het woord des Heren: laat hem met u terugkeren naar uw huis, om brood te eten en water te drinken. Hij loog hem dat voor" (1 Kon. 13:18).

Die engel heeft hem dus een *contra-bevel* gegeven, dat hij wel mee mocht!

Nu, daar heeft die Judeeër niet van terug!

Hij zwicht!

En ziedaar, ze zitten pas rustig aan tafel, of de profeet van Bethel, nu aangegrepen door de *Geest der waarheid*, moet het slachtoffer van z'n leugen het vreselijke oordeel Gods aanzeggen, dat wij zo pas gehoord hebben!

Nu, als u *mij* vraagt, dan vind ik dit alles wel wat raar, en dat oordeel Gods wel wat rigoureuus.

Tien tegen één hadden *wij* precies hetzelfde gedaan als die man Gods! Je moet dan maar uitgeput wezen van de spanning, en honger en dorst hebben, en dan komt iemand je vriendelijk vragen te eten. En dan nog wel zo'n eerbiedwaardige verschijning van 'n oude Godsmán, die z'n uitnodiging kracht bijzet door een openbaring van een engel!

Wie ziet daar zo direct de *duivel* in?

Er staat wel: "en hij loog hem dat voor", maar.... dat kon die arme Judeeër toch niet weten?

Zo hebben we dan de profeet uit Juda in onze goedmoedige bescherming genomen. We willen ook hier weer 'n tikje barmhartiger en rechtvaardiger zijn dan God, Die Zijn knecht streng straft om 'n vergrijp dat naar onze smaak toch wel erg onbillijk is — mee gaan eten met een collega-profeet —, terwijl we hem bovenal de hand boven 't hoofd willen houden, omdat hij niet willens en wetens 'n zondig pad inslaat, maar er min of meer onschuldig inloopt — kon hij dat weten, dat die oude baas loog, toen hij dat verhaaltje opdiste van die engel, en dat het wèl mocht van die hemelse gezant?

Ja, dat kòn hij inderdaad weten!

We moeten er nu maar niet te gauw bij wezen, om onze Godsmán meer als slachtoffer dan als overtreder te beschouwen, en liever dan hem in bescherming te nemen, moeten we er ons over verwonderen en bedroeven, dat deze man, die tegenover koning Jerobeam zo goed voet bij stuk hield, nu z'n plicht verzaakt en ontrouw wordt als de eerste de beste avonturier zich op een "goddelijke openbaring" beroept.

Hij had ook nu "nee" moeten zeggen, en "nee" kunnen zeggen.

Nu ik dit schrijf, komt mij een voorval in de gedachten, dat mij jaren geleden eens verteld is. Of het waar gebeurd is, weet ik niet, maar "si non e vero el bene trovato": "al is het niet waar, het is toch aardig gevonden".

Een broeder, die in financiële ongelegenheid zat, vroeg een medebroeder hem duizend gulden te lenen. Hij wou het graag renteloos hebben, en, zo vervolgde hij, weet u waarom ik nu juist naar u kom? Ik heb vannacht een merkwaardige droom gehad, en in die droom heeft de Here mij duidelijk gezegd, dat ik naar u moest gaan om dit renteloos voorschot. Och, 't was toch zo'n innige droom en 't kwam allemaal zo mooi terecht!

De andere dacht even na.

Toen antwoordde hij: ik zal het doen! Maar onder één voorwaarde.

En die is?

Dat de Here *mij* vannacht hetzelfde zegt!

Er is van de renteloze lening nooit iets gekomen!

Ziet u, dat had ik nu ook van de profeet uit Juda willen hebben — je bent tenslotte ook niet voor niets profeet! — dat hij in dezer voege gerepliceerd had: ik zal met u meegaan, als God *mij* een dergelijk bevel geeft! Maar zolang dat niet het geval is, heb ik mij stipt aan *mijn* orders te houden.

Het was toch immers ook al te dwaas, en de leugen lag er dik op! De Here zou van zienswijze veranderd zijn, en Hij zou de man die er in de *eerste plaats* bij betrokken was, er volkomen buiten gelaten hebben. Zo'n beetje achter z'n rug om! Men moet toch wel driedubbel verblind zijn, om te geloven dat God Zichzelf vierkant tegenspreekt, en dat Hij zeg om 10 uur een bevel geeft, om dat om 11 uur door een contra-bevel te laten achterhalen. Zoiets was in de oorlog te verwachten van een zenuwachtige legerleiding, die alles "volgens de plannen" uitvoerde, maar met dergelijke belachelijke dingen laat God Zich niet in. Hij zegt niet ja en nee tegelijk!

Dit klemte te meer, omdat het bij dit bevel: niet eten of drinken in Bethel, niet ging om een niemandalletje — je kunt dineren of het nalaten — maar het betrof hier een allergewichtigste crisis in de geschiedenis van het koninkrijk Gods. En de profeet uit Juda was zich dat zeer wel bewust! Maar daar moeten we later nog over praten.

Het geval was doorzichtig genoeg.

Wat de oude profeet uit Juda zei, léék de Judeeër wel. Hij had er wel zin in. Het kwam hem op dit moment heel goed te pas. Hij verkeerde — laten we dat tot z'n verdediging aanvoeren — na de hoogspanning van de dag in een geestelijke en lichamelijke depressie — maar ook dit had hem er niet toe mogen brengen, het oor te lenen aan een doorzichtige leugen, en het gebod zijns Gods ongehoorzaam te zijn.

Deze ongehoorzame profeet is niet een stoffige figuur uit de oudheid, maar het beeld van ieder die eerder en liever luistert naar *het woord van een mens, dan naar het Woord van God*. Om de eenvoudige reden, dat het eerste altijd veel prettiger is, en niet zo dwars tegen het vlees ingaat.

Dit is eigenlijk altijd al zo geweest.

God zegt in het paradijs: niet eten! Maar de duivel heeft een contra-openbaring, en u weet de rest!

God zegt hier tot Zijn knecht weer: niet eten!! Man Gods, bedwing uw vlees en blijf vasten, het gaat niet om een kleinigheid, maar om *Mijn* zaak!

Maar de leugen vleit: och kom, wat zou dat eten, man, wees niet al te preuts, en je kunt niet zo op alle détails letten — en u weet weer de rest!

En dat gaat zo maar door!

Gods Woord zegt: wie zichzelf niet verloochent, die kan Mijn discipel niet zijn!

Maar de leugen krast er doorheen: waarom moet *gij* nu altijd de minste wezen.

De Bijbel houdt voor: trek geen ander juk aan met een ongelovige, maar de mens fantaseert: Je kunt nooit weten waar 't goed voor is!

Wordt deze wereld niet gelijkvormig, waarschuwt Paulus, maar wij zeggen: wat is er nu tegen 'n pretje en heeft David ook al niet eens gedanst?

Nee, wat die oude profeet uit Bethel, die leugenprofeet, lispelde, dat vinden we in de grond van de zaak nog zo gek niet.

Er zijn teksten in de Bijbel die zeggen: zó! maar met een beetje zoeken en een beetje

handigheid is er wel een andere tekst, 'n soort contra-openbaring, te vinden, die zegt: zus! en die ons meer in 't gevele komt.

De Schrift houdt ons heel eenvoudig voor: bekeert u! Maar er zijn minstens evenveel uitspraken in de Bijbel op te zoeken, waar gezegd wordt dat de mens van zichzelf tot geen ding in staat is. Ziet u nu wel? Mens, het moet je maar gegeven worden! Prachtig! Zo blijven we met al onze goddeloosheid en onbekeerlijkheid nog vroom ook! Precies als die deugniet in Bethel die van "openbaringen" en "engelen" fantaseerde. Wat een vroom geknoei is er toch in de wereld!

Dit alles geldt niet alleen van ons persoonlijk leven, maar ook van alle levensterrein.

Wij zullen in alle levensvragen van huwelijk en moraal, van het sociale en politieke leven, in de kerk en de opvoeding onzer kinderen onze houding moeten bepalen bij het licht van Gods Woord. Maar dit wordt steeds moeilijker, omdat de verwarring der geesten steeds groter wordt. Niet alleen in de wereld leeft de leugen, maar ook in de kerk treden leugenprofeten op. De koers, die zij wijzen, héét vaak nieuwe koers, maar is een slechte koers, regelrecht naar de afgrond. Men hoort daar dominees en synodes de gekste dingen verkondigen. Dingen, die onder ons volkomen zekerheid hadden, worden van hun anker losgeslagen. Christelijke organisaties en . . . christelijk onderwijs zijn niet eens meer nodig — daar gaat uw doopbelofte.

Vele valse profeten, zegt Jezus, zullen opstaan, mensen die er heel eerbiedwaardig uitzien en theologie gestudeerd hebben, en men zal zeggen: "ziehier is de Christus, en ziedaar is Hij!"

Weet dan onder al die stemmen van theologen maar eens duidelijk, welke Gods wil is, en welke koers u te volgen hebt!

Nu, daarom is het zo goed, dat wij de profeet uit Juda eens op z'n gangen gevolgd hebben en zijn ontmoeting met de leugenprofeet hebben meegemaakt.

Twee dingen zijn u hierin volkomen duidelijk geworden. Beter gezegd: Gods Woord doet u hier *twee normen* aan de hand, om te weten welke de weg Gods is, en welke van Hem afvoert.

De eerste is deze: *Gods bevel is steeds van de mens af, de valse profetie is altijd naar de mens toe.*

U begrijpt wat ik bedoel: de leugen komt ons altijd in 't gevele, en wat de duivel (vaak door mensenmond) ons influistert, komt meestal treffend overeen met wat wij ook altijd al gedacht hadden en wat wij o zo graag willen.

Maar wat Gods bevel ons zegt, gaat tegen vlees en bloed in. De weg des Heren is geen weg waarop men freewheelen kan, omdat de weg Gods altijd.... omhoog gaat.

De tweede norm is, dat Gods Woord altijd eenvoudig is. Wij *maken* het vaak heel ingewikkeld, en we tobben dan met "problemen", maar het *is* helemaal niet ingewikkeld. Het is altijd zo doodgewoon en sober: **gij zult!**

De valse profetie daarentegen moet van die soberheid niets hebben. Het is bij haar altijd opgesmukt. Ziet u maar naar die profeet uit Bethel: hij moet z'n leugenverhaal kleuren en decoreren en aannemelijk maken door er een engel bij te pas te brengen. Anders dóet de leugen het niet! De leugen heeft altijd iets nodig dat het dóet; reclame en opsmuk en fantasie!

Vertrouwt u dat engeltje van die Betheliet dus niet. 't Is een engel die met vuisten slaat. 't Is een boze engel; als u goed oplet ziet u dat hij duivelspoten heeft. 't Is er precies mee als met

die boze geesten, waarover Johannes in de Openbaring schrijft: "Zij hadden haar als vrouwenhaar en hun tanden waren als die van leeuwen" (Openb. 9:8)... uiterlijk gezien bekoorlijk als vrouwenhaar, maar o wee als ze de mond opendoen. . . . tanden der leeuwen.

Het is mij natuurlijk volkomen onbekend, welke overleggingen des harten er geweest zijn bij de Godsgezant, toen hij ter onzaliger ure besloot terug te keren naar Bethel om daar bij z'n "collega" de maaltijd te gebruiken.

Het zou echter niet tot de onmogelijkheden behoren, als z'n gedachtengang ongeveer de volgende geweest was: In de *grote lijn* heb ik mijn opdracht vervuld. Voor koning Jerobeam heb ik niet gevreesd, en mij de Naam des Heren niet geschaamd. Gods oordeel over Bethel heb ik aangekondigd zonder aanzien des persoons. Dat was de hoofdzaak! Blijft nog dat kleinigheidje van de terugkeer naar de woning van de oude profeet in Bethel, en van dat eten en drinken. Maar dat hoort toch eigenlijk bij de *détails*. Daar zijn geen *principes* mee gemoeid. Hij zou tenminste niet weten, wat daar principiëel tegen in te brengen was. Dat behoort tot de te verwaarlozen halve centen in de rekening. Je moet nu eenmaal bij het opmaken van de levensrekening weten af te ronden naar boven of naar beneden. Als je tot in de kleinste bijzonderheden alles wilt wringen in het keurslijf van principes, dan kun je tenslotte geen stap meer voor- of achteruit doen. Dan maak je de "levensstijl van vrijheid en blijheid" kapot. —

Zó ongeveer kunnen wij ons de redenering denken nietwaar, en zo struikelt deze man niet over een grote barrière, maar over een klein steentje. Niettemin, hij struikelt, en dat gaat in de regel zo, dat men niet valt over 'n grote berg, maar over 'n klein akelig schilletje.

Dit komt er nu van, als wij onderscheid gaan maken tussen de hoofdlijnen en de *détails*, en dan zelf proberen uit te maken wat de hoofdzaken en wat de bijzaken zijn, waar het op aan komt en waar het minder op aan komt, wat principes zijn en wat geen principes zijn.

Wat er in ons oog soms heel weinig op aan komt, is voor God van het allergrootste gewicht, en. . . . omgekeerd. Als die maaltijd zo onbetekenend was, had de Here er zo'n nadruk niet op gelegd. Maar ja, wij eigenwijze mensen! Wij spreken tegenwoordig van de grote levensstijl, de imponerende architectuur van het christelijk leven, maar kom nu niet met beginselen aan voor die onbenullige onderdelen van het christelijk leven. Dat moet ieder maar voor zichzelf weten, bijvoorbeeld hoe hij de Zondag heiligen wil, of hoe hij zich politiek en sociaal organiseren wil. Als dat allemaal ook al aan "beginselen" onderhevig is, daar val je van om! Dat is "antithese" tot en met.

Zó vecht men ook tegenwoordig voor een beginselvrijheid in de *détails*, precies als deze "man Gods" uit Juda. Men komt op voor de "christelijke vrijheid" en "willekeur".

Het omgekeerde is óók mogelijk!

Ik bedoel dit: ik ken mensen bij wie het in "de grote lijn" keurig in orde is. Ze staan zelfs stijf van "beginselen". Aan grote uitspattingen zouden ze zich nooit schuldig maken. Als dominee of ouderling maken ze een uitstekend figuur. Ze zetten de puntjes op de i. Ze weten het op de vergadering en op huisbezoek keurig te zeggen.

Maar hoe staat het bij hen met de "*détails*"?

Hoe gedragen ze zich thuis?

Hoe is de verhouding tot de familie?

Hoe is de omgang met het personeel?

Dan zijn die keurige ambtsdragers en gloedvolle redenaars soms ras-egoïsten. Precies als de priester en de Leviet, die op de hoeken van Jeruzalems straten stonden te bidden, maar de ongelukkige aan de kant van de weg lieten liggen.

Daar zag ze ook niemand, ziet u!

Wij vergeten helaas al te dikwijls, dat de "kleinigheden" van het gewone dagelijkse leven juist de *hoofdzaken* van het christelijk leven uitmaken. Het komt er op aan in tittels en jota's getrouw te zijn. Fulmineren tegen Jerobeam en afgodische altaren, prachtig, maar ik wou uw gedrag thuis en aan tafel wel eens zien, zegt God tegen deze Judeeër! En tegen ons allemaal!

Het is vaak eenvoudiger voor de tribune te spelen dan in de nachtploeg te werken. In de gelijkenis van het laatste gericht worden niet de "grote lijnen", maar de "détails" voor het voetlicht gehaald: "Ik was naakt en gij hebt Mij niet gekleed, Ik was hongerig en gij hebt Mij niet te eten gegeven!"

We zitten nu eigenlijk allang te wachten op een antwoord op de vraag, waarom dat "eten en drinken" in Bethel nu zo erg was, en waarom de Here dit Zijn knecht zo zwaar aanrekende, dat Hij hem eenvoudig niet meer gebruiken kon en hij via een leeuw werd ontzet uit zijn ambt.

Dit antwoord is kort en goed dit, dat God heel dat anti-goddelijk bedrijf in Bethel verfoeide. Zó intens verfoeide, dat de profeet niet alleen bij het altaar getuigen moest tegen de geest der eeuw, maar ook een volstrekt antithetische houding moest aannemen tegenover Bethel. Hij mocht in geen enkel opzicht gemeenschap hebben met de onvruchtbare werken der duisternis daar. Hij mocht er geen huis binnengaan, en er geen slok water drinken.

Volstreekte antithese!

Tot in de kleinste bijzonderheden!

Nu was het gebruiken van een maaltijd niet zo'n "kleinigheid" als u misschien oppervlakkig zoudt denken. Integendeel, de maaltijden in het Oosten gaven juist getuigenis van de innigste gemeenschap en hoogste vriendschap. Daarom konden de Farizeeërs 't ook zo slecht hebben, dat Jezus *at* met de tollenaars en zondaars! Dat was voor hen bewijs, dat Hij aan hun kant stond, hun partij koos!

U begint nu al te voelen, wat er aan die maaltijd vastzat, en waarom zowel Jerobeam als de oude profeet deze man Gods zo graag als gast in huis wilden hebben en zo driftig probeerden het bevel Gods te saboteren!

Daardoor waren *zij* gerehabiliteerd.

Denkt u zich nu even het psychologisch effect in van de gemeenschappelijke maaltijd van de Judeeër en de Betheliet, de vriend en de vijand Gods!

Dat is net zo iets als wanneer in de oorlog Hitler en Churchill samen waren gaan dineren.

De mensen in Bethel kijken vol belangstelling deze beide mannen achterna. Zowaar, deze profeet uit Juda gaat met hùn "dominee" mee naar huis! Mooi zo! Hun dominee stond dus wel aan de "goeie kant". Hij werd wel wat oud, en hij stelde de zaken niet zo scherp en

absoluut, maar blijkbaar behoefde dat ook niet, en dat was ook veel prettiger. Hun oude dominee en de jonge vurige prediker uit Juda kunnen 't blijkbaar best samen vinden. De synthese wordt beklonken onder een glas wijn. En de antithese doorbroken. De gemeente van Bethel kan nu weer rustig indommelen met het prettige gevoel, dat hun praktijken nog niet zo verwerpelijk waren, en dat het met die "afval" nog heel wat meeviel, en dat God feitelijk toch niet zo scherp toekeek. De "voorgangers" waren immers "vrienden" en... . er viel met God nog wel te praten.

Ziet u wel, welk een enorme geestelijke schade de profeet uit Juda heeft aangericht alleen door die simpele maaltijd, en dat de Here het toch wel goed gezien had, toen Hij hem dit uitdrukkelijk verbood?

Wij hebben tijdens de oorlog met verontwaardiging aangezien, hoe allerlei lieden gemene zaak maakten met de vijand. Ze kwamen bij hen aan huis, ze gingen met ze "eten en drinken" en we fluisterden: landverraders!

Zo is de man Gods uit Juda hier bezig Gods zaak te verkopen en te verraden.

De Here heeft een greep gedaan naar Zijn volk in Bethel door woorden en tekenen bij het altaar van Jerobeam. De mensen waren er diep van onder de indruk. Maar deze indrukken werden nu weer volkomen geneutraliseerd door de levenshouding van onze profeet. Hij had in z'n preek gezegd: Gods oordeel komt, maar nu zegt hij door z'n levenshouding: maak u maar niet druk, het valt even mee!

En ziedaar hoe *wij* door de jammerlijke tweespalt tussen belijden *en* beleven zo dikwijls Gods zaak grondig bederven, en Gods werk saboteren. Wat wij belijden bij het altaar, en de strijdlieparen die we zingen, het is allemaal heel indrukwekkend, maar wat we beleven in onze ruzies en liefdeloosheden is zo door en door armzalig.

De kerk, die spelbreekster moest zijn en blijven op het grote wereldfeest, is medespeelster geworden in het grote werelddrama der zonde.

O nee, u kunt de man Gods uit Juda niet van grote uitspattingen beschuldigen. Het kwaad school dan ook niet zo zeer in wat hij deed, als in wat hij *niet* deed. Hij verzuimde zich af te vragen, of hij door z'n levenshouding ook schade toebracht aan de zaak des Heren. Het valt u in het requisitoir van de oude profeet die het oordeel over hem aanzegt, dan ook op, dat hem in hoofdzaak ten laste gelegd wordt, wat hij *niet* gedaan heeft: daarom, dat gij de stem des Heren *niet* gehoorzaam geweest zijt!

Het negativisme is de zondeval van het christendom.

Dat wij nalaten te vragen: is mijn leven, mijn eten en drinken, wat ik zeg of schrijf, *tot Gods eer?*

De vijgeboom in de gelijkenis werd niet uitgehouwen omdat hij giftige vruchten voortbracht, maar omdat hij in 't *geheel geen* vruchten voortbracht.

De anonieme "man Gods" uit Juda heeft het werk des Heren dus wel heel erg gesaboteerd. Door het wonderteken van het gescheurde altaar had God een greep gedaan naar Zijn volk in Bethel, en de mensen daar waren er ongetwijfeld diep van onder de indruk gekomen, maar door zijn ongehoorzaamheid, zijn synthese-politiek met de ingezakte oude heer uit Bethel die alles wel goed vond, had de Judeeër de Here Zijn kinderen weer ontfoetseld. Nauwelijks waren ze wakker geschud of ze dommelden weer rustig in.

Doch wie er ook slaapt, de Here waakt.

Als de eerste klop op de deur niet helpt, volgt er een tweede, precies als bij de Egyptische Farao, die toen hij niet horen wilde, voelen moest, en tien slagen achter elkaar kreeg. God achtervolgt als 't ware Zijn weggelopen kinderen, en laat ze niet gauw met rust.

U ziet dat ook hier.

Voor de tweede maal wordt heel Bethel diep geschokt en opgeschrikt door Gods straffende hand over Zijn ongehoorzame knecht.

Het liep namelijk met die Judeeër slecht af. De oude profeet uit Bethel had reeds voorzeggd: "Zo zegt de Here: omdat gij weerspanning geweest zijt jegens het bevel des Heren, en het gebod dat de Here uw God u geboden heeft, niet hebt gehouden, maar teruggekeerd zijt en brood hebt gegeten en water gedronken ter plaatse, waarvan Hij tot u gesproken had: gij moogt er geen brood eten en geen water drinken — *daarom zal uw lijk niet komen in het graf uwer vaderen*" (1 Kon. 13:21, 22).

Geen woord des Heren valt ooit ter aarde.

Het is precies zo uitgekomen, en veel spoediger dan iemand ooit had kunnen vermoeden.

Toen namelijk de maaltijd afgelopen was, en de boetgezant des Heren de terugtocht aanvaardde, zie, toen "trof hem een leeuw aan op de weg en doodde hem. En zijn lijk lag neergeworpen op de weg, terwijl de ezel er naast stond, en de leeuw ook naast het lijk stond" (1 Kon. 13:24).

Dit was natuurlijk geen gewoon "ongeluk". Men kon moeilijk zeggen, dat hij door een "tragisch ongeval" om het leven was gekomen.

Dat het verscheurende dier de profeet wel doodde, maar voorts noch de ezel noch z'n voormalige berijder ook maar aanroerde, was zo iets ongewoons, dat toen dit gerucht zich in de stad verspreidde door de reizigers, die dit tafereel gezien hadden, ieder de schrik om het lijf sloeg, en zelfs het kleinste kind wel moest erkennen: dit is Gods vinger!

Zo heeft God Zijn geschonden eer toch nog gehandhaafd en werd Zijn Naam vermaard in het afgeweken Bethel.

Het gespleten altaar was niet voldoende. Er moesten eerst doden vallen, en het slachtoffer moest nu juist de man wezen die zo dapper had getuigd tegen de geest der eeuw.

Het is een geschiedenis van grote tragiek!

Is hiermee deze historie nu afgelopen?

Is dit het onbevredigend slot van een levensroman, en gaat de zon, die zo stralend scheen, zo bloedend onder? Is er geen enkele lichtstraal van hoop in deze sombere donkerheid?

Ik geloof van wel.

De levensgeschiedenis van deze profeet, waar eigenlijk maar een paar regels van opgeschreven zijn in de Bijbel, is er een van *zonde*, maar ook van *genade*.

Wij behoeven (mogen zelfs niet) de dingen donkerder voorstellen, dan ze in werkelijkheid zijn.

Er wordt wel een verschrikkelijk oordeel voltrokken over deze weerspannige dienstknecht des Heren, maar dat dit oordeel ook *het* oordeel zou betekenen, wordt met geen woord

gezegd.

Integendeel.

Het zal elke accurate Bijbellezer opvallen, dat de straf die hem wordt aangezegd, en die ook wordt uitgevoerd, niet verder reikt dan: "daarom zal uw lijk niet komen in *het graf uwer vaderen*".

Dat was wel heel erg.

Het wilde, met name voor de Israëliet, wat zeggen, niet "bij zijn vaderen verzameld te worden". Het deed de Hebreëer ontzaglijk veel pijn, ver van eigen land en familie begraven te moeten worden.

Maar méér wordt dan ook niet gezegd, noch bedreigd. Hij wordt uitgesloten van een familiebegrafenis, maar dit betekent nog niet, dat hij uitgesloten wordt uit het koninkrijk der hemelen.

Zijn *dood* lichaam zal in der vaderen graf niet komen, maar niemand mag daaruit concluderen, dat zijn verheerlijkt lichaam niet mee zal aanzitten aan de dis der vaderen, Abraham, Izak en Jacob.

Dit laatste moet hier zelfs ernstig overwogen.

Ongehoorzaamheid en sabotage zijn vooral voor ambtsdragers wel zeer *ernstige* zonden, maar tot de *onvergefelijke* zonden behoren ze niet.

God heeft geen lust in de dood des zondaars, maar daarin, dat hij zich bekere en leve.

Er is reden te geloven, dat Hij ook de dodelijke dag van deze ongehoorzame dienstknecht niet heeft begeerd, maar Zich over hem heeft ontfermd in Jezus Christus.

Zelfs is die naam van Jezus Christus uit 1 Kon. 13, het hoofdstuk van zonde en oordeel, af te lezen.

De man Gods uit Juda heeft die naam zelf verkondigd, toen hij profeteerde:

"Zie, een zoon zal aan Davids huis geboren worden, met name Josia" (1 Kon. 13 :2).

Josia betekent Jezus!

En wel werd daarmee in eerste instantie Juda's koning en reformator Josia bedoeld, maar het past volkomen in het raam van het profetisch perspectief om achter deze Josia te zien verschijnen Josia-Jezus, Die brood heeft gegeten en water gedronken met tollenaars en zondaren, om de zonden van de weerspannigen, van hoeren en profeten te verzoenen. Jezus, Die ons, wellustige broodeters het brood toereikt, en zegt: "neemt, eet, dit is Mijn lichaam dat voor u verbroken wordt tot vergeving der zonden".

De verschijning van Josia heeft de "man Gods" aldus aangekondigd: "hij zal op u (het altaar) de priesters der hoogten slachten, die offers voor u ontsteken, en mensenbeenderen zal men op u verbranden" (1 Kon. 13:2b).

De Nieuw-Testamentische parallel is de aankondiging van Jezus door Johannes de Doper: "De wan is in Zijn hand en Hij zal Zijn dorsvloer geheel zuiveren en Zijn graan in de schuur bijeenbrengen, maar het kaf zal Hij verbranden met onuitblusbaar vuur" (Matth. 3:12).

Wie behoren tot dat kaf?

Het zijn de huichelaars en de schijnheiligen.

Maar daarbij moogt u de "man Gods" uit Juda niet indelen.

Hij heeft wel ernstig gezondigd, maar een hypocriet is hij niet. En ook na zijn val introduceert de Schrift hem nog als "man Gods", een eretitel die hij niet verloren heeft, evenmin als Petrus na z'n verloochening als apostel is gedesavoueed.

De anonieme profeet is geen Judas.

Hij is veeleer te vergelijken met Mozes, de "man Gods". Ook *déze* grote in het koninkrijk Gods is de stem des Heren wederspanning geweest, en hij heeft, zoals de aanklacht luidt, "de Here niet geheiligd voor de ogen der kinderen Israëls".

Zoals *déze* man Gods in zijner vaders graf niet komen zou, zo mocht *die* man Gods in het beloofde land niet komen.

Is er daarom *iemand*, die eraan twijfelt, dat zijn voeten staan in de poorten van het hemels Jeruzalem?

Er is echter *nòg* meer. De voorzegde Josia is gekomen.

U leest daar in 2 Kon. 23:16-18 het volgende van:

"En toen Josia zich omkeerde en de graven zag, die daar op de berg waren, liet hij de beenderen uit de graven halen, verbrandde die op het altaar en verontreinigde dit, naar het woord des Heren, dat de man Gods verkondigd had, die deze dingen aangekondigd heeft.

Voorts zeide hij: Wat is dat voor een grafteken, dat ik daar zie? En de lieden van de stad zeiden tot hem: Het is het graf van de man Gods, die uit Juda gekomen is en deze dingen tegen het altaar van Bethel aangekondigd heeft, welke gij volbracht hebt.

En hij zeide: Hem moet gij met rust laten, niemand store zijn gebeente. Zo liet men zijn gebeente onaangeroerd, samen met het gebeente van de profeet die uit Samaria gekomen was".

U ziet dus welk een reverentie Josia had voor het graf en de beenderen van de "man Gods". Hij heeft zijn graf ontzien en geëerbiedigd. Juist dit graf!

Er wordt zelfs gesproken van een "met rust laten" van zijn beenderen, en wij beluisteren daar de klank van de eeuwige rust in.

Zal dan die andere Zoon van David ook niet kennen die de Zijnen zijn? En op Zijn grote bevrijdingsdag, als alle graven openspringen, zal dan niet op dit graf ook geschreven staan:

Als mijn lichaam zinkt in d' aard'
— 't Is mijn vast vertrouwen —
Blijft mij een gebouw bewaard,
En 't geloven wordt aanschouwen;
'k Zal aan 't stof der aard' ontvliên
En dan eeuwig Jezus zien.

HOOFDSTUK VI: DE OUDE PROFEET

"Kann auch ein Pastor selig werden" — dat is: kan ook een dominee zalig worden, aldus luidt de titel van een reeds lang geleden verschenen boekje. Deze titel gaat blijkbaar uit van de veronderstelling, dat het met de *schapen* nog wel loslopen zal, maar dat het voor de *herder*, de pastor, 'n hele toer worden zal, en dat gemakkelijker een kameel gaat door het oog van een naald, dan dat een dominee in de hemel komt. Er zijn sommige eenvoudige zielen, die van oordeel zijn dat de zaligheid der herders en leraars buiten discussie is, en dat zij om zo te zeggen een gereserveerde plaats hebben. De schrijver van bovengenoemd boekje was blijkbaar een andere mening toegedaan. En nu mene men niet dat die schrijver een communist was of zo — nee, 't was zelf een dominee, die al de glibberigheden van het pad kende en dus tot oordelen bevoegd was. Hij zegt op de vraag: "Kann auch ein Pastor selig werden" dus niet resoluut "ja", maar ook geen "nee". Hij zet een vraagteken.

Dit vraagteken is alleszins gewettigd als wij de oude profeet uit Bethel, die daar blijkbaar zoveel als "pastor loci" was, eens onder de loupe gaan nemen. We hebben hem al een paar maal ontmoet, toen we spraken over de ongehoorzame profeet uit Juda, maar deze kennismaking was nog slechts zijdelings en zeer vluchtig, en 't is toch wel de moeite waard om ook deze figuur eens wat nader te belichten.

Deze profeet woonde te Bethel, een stadje dat in de geschiedenis van Israël een grote bekendheid gekregen heeft, of zegt u maar gerust: berucht geworden is.

We moeten ons verplaatsen in de tijd toen de politieke scheuring tussen Israël en Juda een feit geworden was. Rehabeam bleef te Jeruzalem regeren over twee stammen en Jerobeam kreeg er tien.

Jerobeam was daar natuurlijk wel erg blij mee, dat hij koning mocht zijn over zo'n groot deel van het volk, maar één ding bleef hem een doorn in 't oog, namelijk dat er in *zijn* rijksgedebiet geen *tempel* was. Die tempel stond in *Jeruzalem*, en daar had Jerobeam niets te zeggen.

Vandaar dat het hem in de zin kwam, ook in z'n eigen rijk zoiets te hebben, en zo werd naast de stad Dan in het Noorden, dit Bethel uitgekozen als de plaats waar een altaar voor de Here gebouwd zou worden, en waar de tien stammen hun religie konden beoefenen.

Wij zouden zo zeggen: dat was mooi van Jerobeam, want hij zorgde blijkbaar niet alleen voor de stoffelijke, maar ook voor de geestelijke belangen van zijn onderdanen. Is het niet prachtig, dat Jerobeam bij al z'n regeringszorgen de bouw van kerken en altaren niet vergeet?

Ja, dit schijnt vroom, maar de werkelijkheid is juist andersom.

Jerobeam, de zoon van Nebat, heeft in Israëls geschiedenis de ongunstigste naam gekregen, omdat hij "Israël zondigen deed", en deze zonde school juist in de altaarbouw te Bethel.

Vooreerst deed Jerobeam dit niet uit godsdienstige, maar uit *politieke* overwegingen. Hij was maar bang dat zijn mensen bij hun jaarlijkse bezoek aan de tempel in Jeruzalem weer naar de oude koningsstad zouden verlangen, en hem afvallig worden. Dit wilde hij tot elke prijs vermijden, en daarom zei Jerobeam: u hoeft niet meer naar Jeruzalem, u kunt het veel dichter bij huis krijgen, ik bouw u een heel mooi kerkje en een heel lief altaar in Bethel!

De *zonde* van Jerobeam was, ten eerste dat hij de *geestelijke eenheid* van het volk des Heren, die ondanks de politieke verdeeldheid moest blijven bestaan, verscheurde.

De kerk te Bethel was *scheurkerk*.

En in de tweede plaats was het religieuze bedrijf daar niets anders dan *eigenwillige*

*godsdiens*t.

God zegt ons niet alleen, *dat* Hij gediend wil worden, maar ook *hoe*. Wij mogen Hem op geen andere *wijze* vereren dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft. De *manier* waarop we dit doen, wordt niet aan onze eigen smaak overgelaten. Dat zit de mensen wel in het bloed. Ze gaan dan zelf kerkje spelen. Ze richten zelf een kerkje op of iets dergelijks als het oude niet meer bevalt. Of ze zeggen: als wij de Here maar liefhebben, komt 't er niet op aan, naar welke kerk we gaan. En ze bedenken allerlei lieve en mooie en vrome dingen, en ze vinden die eigen bedekselen veel inniger en warmer, want in de "officiële kerk" is 't allemaal zo koud en kil.

Nu, dit is eigenwillige godsdiens

t tot en met, die van God vervloekt is, en daar doet nu Jerobeam ook aan mee, of liever hij gaat er in voor. De Here had gezegd, dat *Jeruzalem* de stad was waar Hij aangebeden wilde zijn, en daar wilde Hij gemeenschap oefenen met Zijn volk in de tempel. Bij al die zelfgebouwde altaren buiten Jeruzalem is de Here niet. Hij is er zo weinig — hoeveel vroomheid er ook bedreven, en hoeveel offeranden er ook gebracht worden — dat de profeet Amos later toorn

t: "Zoekt de Here, maar zoekt Bethel niet!"

De oude profeet te Bethel heeft dit alles gezien en. . . . gezwe

gen.

Zeker, hij is er niet bij geweest, toen Jerobeam het schismatieke altaar te Bethel inwijdde, want hij moet alles wat er gebeurd is van z'n jongens vernemen, en met enige goede wil is dit wegblijven nog wel zó te verklaren, dat het z'n instemming niet had.

We zijn nu eenmaal niet klaar met te zeggen: Dit of dat loopt scheef, maar m'n instemming heeft het niet!! Dan moet het woord van fier protest worden gehoord. Vooral als het gaat om zo'n grote zonde die heel het volk naar de afgrond voerde! Hij had z'n bezwaren moeten inbrengen tegen de geest der eeuw! Hij was er niet bij, maar hij had er bij *moeten* wezen. Om te getuigen! Om heel dat vroom-goddeloze gedoe aan de kaak te stellen! En dat er een profeet helemaal uit Juda moest komen, terwijl de pastor loci thuis blijft zitten en alles op z'n beloop laat, dat is wel de ernstigste disqualificatie voor deze schuldige zwijger!

Schuldige zwijger!

Want wij weten nu toch wel voldoende uit de catechismus dat wij niet alleen met de daad kunnen zondigen, maar ook door te zwijgen. Door ons stilzwijgen en toezien maken wij ons deelgenoot aan die zonde, waartegen ons protest niet gaat. Niet alleen de steler, doch ook de heler staat schuldig, precies als de slappingen tijdens het verzet, die alles maar lieten begaan, en alles maar tekenden, en het hoofd schudden over die roekeloze verzetslieden, want dat kostte weer zoveel slachtoffers.

Zwijgen is meestal erger zonde dan spreken.

Nalatigheid en verzuim brengt meer slachtoffers in de hel dan menig een vermoedt, denkt u maar aan de mensen die de naakten *niet* hadden gekleed en de hongerigen niet gevoed.... enkel maar 'n klein verzuim!

Men kan niet volhouden, dat deze profeet uit Bethel een *valse profeet* geweest is.

Valse profeten spraken leugens uit hun eigen hart.

Nu was deze man niet bang voor een leugentje! Hij loog zo maar, dat hij een openbaring van een engel gekregen had (1 Kon. 13:18) en maakte zodoende z'n collega slachtoffer van een

"vrome" leugen.

En deze oude zondaar, die zonder blikken of blozen anderen bedroog, kwam er ook heel gemakkelijk toe, *zichzelf* te bedriegen. Immers, een van de motieven, waarom hij zo graag die man Gods uit Juda aan z'n tafel wilde hebben, zal wel geweest zijn dat hij zichzelf voorpraatte dat de vriendschap met deze moedige getuige Gods hem ook automatisch de vriendschap van God Zelf bezorgde. Ja werkelijk, zo raar dacht men toen soms, en denkt men soms nog!

Naar de gunst des Heren had hij al jaren niet meer getaald, maar nu werd hij door dat opzienbarende gebeuren in Bethel opgeschrikt, en dacht: ik moet weer bij God in de gunst komen, en de beste manier is dan: goede vrienden te worden met Zijn dienstknecht. Een domineesvriend, dacht hij, is ook een Godsvriend!

Maar met al dat liegen en bedriegen kan men toch niet zeggen, dat hij bewust een *valse* profeet is. Straks spreekt hij het Woord des Heren (1 Kon. 13:21—23).

Hij is dan ook meer een gedegenereerde slapping, die daar langzamerhand in Bethel in slaap gezakt is. Een wachter, maar die liever rustig thuis blijft zitten en z'n gemak zoekt en met iedereen goede vrienden blijft, dan dat hij op Sions muren klimt, om de bazuin te blazen en te waarschuwen voor het naderend gevaar.

Een trouweloze herder!

Het is nauwelijks denkbaar dat deze man, die geen herder voor z'n gemeente was, een priester is geweest in z'n eigen gezin. We krijgen althans sterk de indruk, dat daar wel veel aan ontbroken heeft. Z'n eigen jongens zijn wel bij het zondige inwijdingsfeest geweest, want ze doen daar, thuisgekomen, opgewonden verhalen over. De priester heeft niet gewaarschuwd: daar hoor je niet! Hij laat alles gaan. Wij horen de oude man een paar maal tegen z'n jongens spreken, maar geen enkele keer is het een woord van vaderlijk of priesterlijk vermaan. Het enige wat hij tot z'n jongens heeft te zeggen is: "zadelt mij de ezel". 't Is meer 'n oude generaal die z'n korte bevelen geeft, dan een priester die bewogen is over de zielen van z'n kinderen. En de nukkige oude heer, die op z'n gemak gesteld is, en alles voor zich láát doen, heeft er blijkbaar de wind onder. Ze zadelen hem de ezel, eenmaal en andermaal.

We krijgen de indruk dat de oude man op *dit* punt niet gemakkelijk is. Laat niemand hem tegenkomen! Als hij zegt dat de ezel gezadeld moet worden, dan móét dat gebeuren. Sofort. Hij zou opstuiven en tieren van hier en ginder, als het niet netjes in orde kwam. Dit is een heel gewoon verschijnsel. Mensen die hun eigen taak verwaarlozen, zijn meestal heel nukkig en humeurig, en hebben allerlei critiek als 't niet in orde komt als 't hun eigen zaken betreft. Ze moeten de stem van hun geweten, die toch altijd nog min of meer spreekt, op de een of andere manier afreageren. Deze reactie bemerkt u hier: "zadelt mij de ezel!"

Zo pas memoreerde ik de begeerte om de man Gods uit Juda onder z'n dak te krijgen, als 'n poging om bij God in de gunst te komen. Prof. van Gelderen noemt dat heel mooi 'n "theologische revolutiebouw".

Er waren, dunkt mij, wel meer motieven.

De oude profeet zal zich ook wel een beetje geschaamd hebben voor z'n eigen jongens. De plaats waar de profeet uit Juda stond, had *hij* moeten innemen. Het woord dat die man Gods sprak, had *hij* moeten spreken!

Hij is eigenlijk razend jaloers op z'n collega, de bekende "jalousie de métier". Vooral omdat hij best begrepen heeft uit de enthousiaste verhalen van de knapen, dat zij door die prediker wel wat geïmponeerd zijn. Het is mee die jaloezie, die hem kort en nors doet bevelen: "zadelt mij de ezel!" Hij zal nu alles doen om zichzelf te rehabiliteren. Hij hoeft er heel weinig over na te denken om een fijn gesmeed plannetje uit te voeren. Als 't kan zonder leugens, maar als 't móét mèt leugens, maar die man Gods uit Juda zal en moet z'n gast wezen en dan zal hij voor z'n jongens nog eens gloriëren als hij gedaan krijgt, wat Jerobeam de koning niet gedaan kreeg: de man Gods als gast aan *zijn* tafel!

Het is toch eigenlijk, goed bezien, een oude schavuit, die "profeet" uit Bethel, die zich hoegenaamd niet om de zaak des Heren en de ziel van z'n schapen bekommert, maar hevig actief wordt als het er om gaat z'n eigen standje te redden, en daarin met de grootste geslepenheid te werk gaat.

Als het niet zo droevig was, zou je er om lachen dat deze schelm, teruggekeerd met het dode lichaam van de Godsmán — slachtoffer van z'n eigen leugens — een klaagzang gaat aanheffen en een rouwdienst belegt voor z'n gestorven collega met als thema: ach, mijn broeder! (1 Kon. 13 :30).

Zo'n huichelaar, zouden we zeggen!

En toch!

Toch is er ook van deze oude zondaar nog iets meer te zeggen, en heeft — wie weet — de dood van de Judeeër nog meegeholpen aan het geestelijk behoud van deze oude man op 't laatst van z'n leven. Ook heeft hij nog wel iets meer gezegd tot z'n jongens dan alleen dat irriterend bevel: zadelt mij de ezel!

Bij het graf van de ongehoorzame profeet heeft de oude Betheliet een weeklage aangeheven. En van de begrafenis teruggekeerd, heeft de oude man z'n testament geschreven, en z'n laatste wilbeschikking aan z'n zonen bekend gemaakt. De inhoud van dit testament luidt aldus: "Als ik sterf, begraaft mij dan in het graf waarin de man Gods begraven is; legt mijn beenderen naast zijn beenderen. Want ongetwijfeld zal het woord geschieden, dat hij door het woord des Heren gepredikt heeft tegen het altaar te Bethel en tegen al de tempels op de hoogten in de steden van Samaria" (1 Kon. 13:31b, 32).

Het doet ons werkelijk goed, dat we van deze oude profeet, die zolang schuldig gezwegen had, nu ook eens een getuigenis horen, en dat hij nog wel iets meer te zeggen heeft dan: "zadelt mij de ezel!"

We kunnen hier natuurlijk wantrouwend tegenover gaan staan. Wie een Nurks-natuur heeft, zal allicht beweren, dat de tranen, aan het graf geschreid, enkel maar krokodillentranen waren, en dat de man hier echt als een huichelaar uitkomt.

Al verder kan men aanvoeren, dat de begeerte om begraven te worden in hetzelfde graf waarin de "man Gods" gelegd was, voortkwam uit allerlei bijgelovige motieven, en dat hij de "theologische revolutiebouw", die we hem reeds vroeger zagen plegen, voortzet tot na z'n dood. In dezer voege dan, dat de nabijheid van de beenderen van de Godsmán hem in de dag der opstanding zou vrijwaren tegen het oordeel.

Zo, zeg ik, kan men spreken.

Maar we kunnen óók opereren met het "oordeel der liefde" en als ik dan eens nalees wat

Paulus daarvan zegt in 1 Cor. 13, dat de liefde alle dingen hoopt, en liefst geen kwaad denkt, dan zullen we daarmee meer handelen in de lijn van de Schrift.

Zo gezien kunnen we tot de conclusie komen, dat de geweldige gebeurtenissen van de dag hem toch wel iets gedaan hebben. Ze hebben hem niet onbewogen gelaten. Er zijn tekenen van ontwakend berouw, en we zullen toch goed doen daar eens op te letten.

Toen de tollenaar Zacheüs tot bekering kwam, was z'n eerste gedachte, dat hij veel goed moest maken, en hij belooft vierdubbel terug te geven wat hij door bedrog ontvreemd had. Daar zat natuurlijk veel overspannends in. Men kan nu eenmaal niet weer alles goed maken, en vooral niet met geld. Sommige mensen die Zacheüs veel verdriet gedaan had, waren misschien al lang dood, en wat is er dan nog goed te maken?

Dat neemt niet weg, dat er toch 'n goed element in zit. Wie tot berouw gekomen is over z'n misdaden, gaat dat niet alleen *belijden*. Dat ook, maar dat niet alléén. Woorden alleen zijn onvruchtbaar. Wie tegen z'n broeder gezondigd heeft, en er dan berouw over krijgt, moet dat niet alleen aan God zeggen, maar ook aan z'n broeder, en dat zoveel mogelijk weer in orde maken.

Dat is bekering.

Nu, zoiets ziet u toch hier ook.

De man Gods is slachtoffer geworden van *zijn* leugen, en dat is niet meer goed te maken. Dat is onherstelbaar. De dood heeft het laatste woord gesproken. Maar *iets* is er toch wel goed te maken, en dat "iets" wordt dan ook met beide handen door hem aangegrepen. De man Gods moest sterven en z'n straf was, dat hij niet bij z'n vaderen mocht begraven worden — wat kon de Betheliet nu beter doen, dan hem te laten bijzetten in z'n *eigen graf*? Dan ontwaakt in de Betheliet zoiets van wat er geleefd moet hebben in het hart van Jozef van Arimathea toen hij z'n eigen, nieuw graf beschikbaar stelde voor Jezus!

En als ik zo de oude man moeizaam bezig zie, om zoveel hij kan, deze profeet nog de "laatste eer" te bewijzen, dan wordt het mij onmogelijk, hem met een schijnheilig gezicht bij het open graf te zien staan, maar ik neem aan, dat hij het heengaan van de man Gods oprecht heeft betreurd.

Er is echter meer!

Deze man heeft tegenover God nog veel meer goed te maken dan tegenover de mensen.

Hij heeft al maar door *gezwegen*, en zich schuldig gemaakt aan grote en grove nalatigheid. Hij heeft niet getuigd van het recht des Heren tegenover het schuldige volk van Bethel, en hij heeft God niet geheiligd voor de oren en ogen der kinderen Israëls.

Het komt mij voor, dat dit hem tot schuld geworden is. Door het scheuren van het altaar, maar vooral door de dood van de Godsman is de gerechtigheid Gods zó duidelijk aan het licht getreden, dat hij tot het inzicht komt, dat hij niet langer zwijgen *mag*.

Maar ja, niet lang zal hij meer kunnen spreken.

Hij is oud geworden en der dagen zat.

Misschien zal hetgeen hij bij z'n leven nog gaat zeggen, niet zoveel indruk meer maken op z'n stadgenoten.

Maar dan wil hij *spreken nadat hij gestorven is*.

Het graf van de profeet uit Juda zal daar in Bethel liggen als een getuigenis.

Jaren later, als Josia komt, weten de "lieden der stad" nog precies te zeggen, *wie* daar

begraven ligt en wat die profeet gezegd heeft (2 Kon. 23:17, 18).

En als nu de oude profeet begeert naast deze man Gods begraven te worden, dan spreekt hij het hartelijk verlangen uit, ook na zijn dood met deze Godsmen mee te getuigen van het recht des Heren.

Waar zijn leven een zwijgend graf is geweest, zal zijn graf een permanent en levend getuigenis zijn, een luide roepstem voor ieder die er langs komt: "zoekt de Here en leeft, maar zoekt Bethel niet!"

Tenslotte heeft deze oude profeet toch ook het Woord Gods geloofd. Hij spreekt het onomwonden voor zijn zonen uit: "want ongetwijfeld zal het woord geschieden, dat hij door het woord des Heren gepredikt heeft" (1 Kon. 13 :32).

En met dat geloof is tegelijk de hoop in zijn hart gelegd, dat als "Josia" komt, ook zijn beenderen zullen worden bewaard en ontzien.

Gelijk die van de Judeeër!

En zo klinkt in het bevel over zijn beenderen iets door van het geloof van Jozef en van al de vromen die de Josia-Jezus van verre hebben gezien en omhelsd. Nooit kan 't geloof te veel verwachten, ook een oude vergrijsde zondaar niet, die de beste jaren van z'n leven heeft verspild, die zweeg waar hij spreken moest, die Gods werk saboteerde en Gods knecht de dood injaagde door zijn bedrog. . . . lankmoedig en genadig is de Here, barmhartig en groot van goedertierenheid. Hij zal niet altoos twisten, noch eeuwiglijk de toorn behouden. Hij doet ons niet naar onze zonden, en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden.

Maar wie nu zou denken: zó kan het dus ook nog, en zich veilig wil stellen achter het schromelijk tekort van deze zondaar, die heeft het toch helemaal mis.

Deze geschiedenis wordt ons niet tot een navolgenswaardig, maar tot een afschrikwekkend voorbeeld meegedeeld.

Wie er uit afleiden wil, dat hij ook wel wat schipperen kan, en ook kan blijven zwijgen, omdat het toch nog goed afloopt, die hoort en leest zich zelf een oordeel. Want het is een kwaad ding, te zondigen op Gods vergevende liefde.

Maar wie er uit concludeert: zó mag het in elk geval niet, en er door leert bidden: "Leer mij naar Uw wil te handelen", die heeft deze dubieuze post gelukkig geïnd.

HOOFDSTUK VII: GEHAZI.

Wie van ons kent Gehazi niet? We kennen hem van kindsaf! Met open oren hebben we zitten luisteren als bij de Bijbelse geschiedenis verteld werd van deze knecht van Elisa, de sluwe gauwdief, die 't meer dan zonde vond, dat z'n meester geen sou van die rijke Naäman wou aannemen. Gehazi, die zo door de geldduivel bezeten was, dat hij de hoge gasten achterna sloop en met vrome verzinseltjes nog wel, probeerde althans nog wat in de wacht te slepen. En de buit viel niet tegen. Het enige waar hij 't benauwd onder kreeg was de vraag, hoe die volle buidels met zilver in huis te smokkelen zonder door Elisa gezien te worden. Gehazi, die, door z'n meester ondervraagd, nog de treurige moed heeft stijf en strak alles te ontkennen, maar die dan — o ironie van Gods straffen — behalve het geld en de kleren ook de *ziekte* van Naäman in z'n hebzucht naar zich toe blijkt gehaald te hebben: de melaatsheid van Naäman zal hem en z'n nakomelingschap aankleven ten eeuwigen dage!

Dit alles herinneren we ons van die ongelukkige Gehazi, en we bedenken er ook nog bij, dat dit de knaap was, die elke dag met die "heilige man Gods" omging, die om zo te zeggen dagelijks in de dampkring van de hemel ademde. Voor ons besef is deze Gehazi een soort Judas, die zelfs onder de heilige ogen van Jezus met Mammon onder één deken sliep, of op z'n minst staat hij op één lijn met de schijnheilige Ananias, die meer door het geld bezeten was dan dat hij het bezat. Voor de meeste Bijbellezers is deze Achan-redivivus niet eens meer 'n "dubieuze post", maar 'n verharde zondaar, die z'n ziel aan de geldduivel verkocht heeft, en in z'n ongerechtigheid is gestorven.

Is dit juist?

Ons past een billijk oordeel niet alleen tegenover de levenden, maar ook tegenover de gestorvenen.

En nu lees ik in de Bijbel wel, dat Gehazi met tijdelijke straffen (melaatsheid) is gestraft, maar nergens dat deze identiek zijn met de eeuwige straffen.

Er zijn integendeel aanwijzingen, die iets anders doen vermoeden, maar daarop komen we later nog terug. Het is op z'n minst billijk, dat we bij onze kijk op Gehazi niet blijven turen op één verkeerde plooi in z'n karakter, en blijven stilstaan bij dat deel uit z'n levensgeschiedenis, dat bij ons het meest is blijven hangen, maar eerlijk kennis nemen van alles wat ons de Bijbel over deze figuur onthult.

Gehazi verschijnt in het Bijbelverhaal voor ons zonder enige introductie en zonder veel omhaal in de idyllische geschiedenis van de Sunemietische. De schrijver van Koningen doet net of we hem allang kennen, maar in werkelijkheid ontmoeten we hem daar voor de eerste maal (2 Kon. 4:12). Hoe Elisa aan die jongen gekomen is, en waar hij vandaan kwam, blijft ons volkomen onbekend. Elisa zelf kwam van de boerderij, en 't is best mogelijk dat Gehazi daar knecht geweest is bij z'n vader, maar dit is, zoals prof. van Gelderen terecht opmerkt, één mogelijkheid onder de vele.

In elk geval, we treffen Gehazi voor de eerste maal aan in het profetenkamertje te Sunem, en laten we eerlijk wezen, deze eerste kennismaking doet ons prettig aan. Er blijkt uit, dat Gehazi een schier onbeperkt vertrouwen in zijn meester en een groot geloof in Gods almacht bezat. Dat vertrouwen is ook wederkerig, want Elisa geeft hier aan z'n knecht een uiterst delicate opdracht, die Gehazi met zulk een flair en fijne mensenkennis uitvoert, dat we ons zeer verbazen over de aanwezigheid van zoveel psychologisch inzicht bij deze

"boerenknecht". We krijgen zelfs even de indruk, dat deze jeugdige "assistent" meer tact heeft om met mensen om te gaan dan dominee Elisa zelf.

Maar daartoe moet ik u eerst wat meer vertellen van de rijke boerin van Sunem en haar lege huis.

Op z'n dienstreizen moest Elisa blijkbaar dikwijls door het plaatsje Sunem, waar hij al enige malen te gast geweest was bij een welgesteld echtpaar, een boerengezin, waar, zoals dat meer voorkomt, de vrouw de leiding had — haar (veel oudere) man vond vrijwel alles goed wat zij deed.

De boerin bleek tevens een zeer "leraarlievende" vrouw te wezen.

Zij is diep onder de indruk gekomen van de eerbiedwaardigheid van deze heilige Godsman, en vindt het helemaal niet passend, dat hij, als hij komt, in hun woonkamer moet vertoeven, en aan hùn tafel eten.

Daarom rijpt er in haar een plan.

Soms spande men voor een gast een tent op het dak, of bouwde een loofhut, maar deze oplossing is voor de Sunemietische in dit geval beneden stijl.

Ze wil voor Elisa een aparte kamer laten metselen (men leze in 2 Kon. 4:10: een gemetselde bovenkamer, en niet met de Statenvertaling: een opperkamer van een wand), en dat boven op het wijde dakterras. En verder zal zij deze kamer naar onze smaak sober, naar de verhoudingen daar evenwel rijk, meubileren: een bed, een stoel, een tafel en een lamp.

Haar man vindt alles best.

En als Elisa weer eens komt, toont zij hem niet zonder enige vrouwelijke trots, het nieuwe profetenkamertje, speciaal voor hem

gebouwd en ingericht.

Het spreekt wel vanzelf, dat Elisa van zijn kant ook graag zijn dankbaarheid wil bewijzen. Het is niet zozeer om dat kamertje, dan wel om heel de hartelijke toegenegenheid die er uit sprak voor hem en de zaak des Heren.

Vandaar dat Elisa de Sunemietische bij zich in het kamertje ontbiedt.

De vrouw komt inderdaad boven, maar ze is veel te schroomvallig om bij Elisa in de kamer te komen.

Wij lezen: "ze bleef voor hem staan", waarbij de situatie wel zo geweest zal zijn, dat Elisa haar wel zien kon in de verte, maar niet vertrouwelijk met haar spreken.

Ze is de trap naar het platte dak opgeklommen, maar verder dan het dakterras durft ze niet komen.

En of Elisa nu ook zelf een beetje houterig was en wat bleu speciaal in 't bijzijn van vrouwen, in elk geval blijkt nu Gehazi de vertrouwensman te zijn, de "trait d'union", die de situatie moet redden.

Terwijl de vrouw daar wat verlegen staat te wachten en Elisa in z'n kamertje zit, geeft de profet aan Gehazi de opdracht om eens vertrouwelijk met haar te praten. Jij moest er nu eens heengaan, zegt Elisa tot Gehazi, en haar eens uithoren, welke wederdienst wij haar nu kunnen

bewijzen.

Er blijkt dus een grote vertrouwelijkheid te bestaan tussen heer en knecht. Gehazi is niet maar de man die voor eten en drinken moet zorgen, maar Elisa blijkt hem ook te raadplegen in dingen die op hoger niveau liggen. En uit ervaring zal de profeet geweten hebben, dat hij daar goed met z'n assistent over praten kon en dat deze man ook slag heeft om met mensen om te gaan, en intieme zaken te behandelen.

Aldus geschiedt dan.

Gehazi heeft een lang onderhoud met de Sunemietische op het dak. Er wordt druk gedelibereerd over en weer, en ten slotte verschijnt Gehazi voor Elisa met de uitslag.

Deze is negatief.

De Sunemietische heeft te kennen gegeven, dat zij niets nodig heeft. Zij is geen rechtloze weduwe, maar "woont temidden van haar familie", en haar familie is voldoende bij machte voor haar belangen te zorgen. Derhalve behoeft zij ook niet de eventuele voorspraak van Elisa bij de koning of bij de legeroverste.

Zij is een vrouw die liefheeft, en de liefde wil nu eenmaal liever geven dan ontvangen. Zij probeert daarom geen ogenblik te halen wat er van te halen valt. Zij is ruimschoots tevreden dat Elisa tevreden is. Zij heeft haar voldoening volkomen gevonden in de activiteit harer liefde. Zij verlangt niets meer.

Met deze boodschap komt Gehazi terug en de vrouw gaat weer naar beneden.

Maar nu is goede raad duur.

Daar zitten nu Elisa en Gehazi in het opkamertje, twee grote onbeholpen mannen, die met z'n tweeën niet weten, wat ze nu eens aan de allervriendelijkste gastvrouw kunnen doen.

Zullen ze het met bloemen zeggen, of met wat anders? Vooral Elisa is ten einde raad, en na lang te hebben nagedacht komt hij eindelijk weer tot Gehazi terug met de vraag: Weet jij soms iets?

En nu blijkt de knecht op verrassende wijze de meerdere van z'n heer.

Gehazi had natuurlijk stipt de orders van z'n meester uitgevoerd, en aan de Sunemietische stuk voor stuk voorgelegd, wat ze zoal mocht begeren. Maar heimelijk moest hij er wel om lachen. Dat z'n meester nu nog niet dóór had, wàt deze vrouw alleen blij kon maken! Maar ja, die leefde altijd zo in hogere sferen! Hij had het allang begrepen! Van het eerste moment dat hij in dit voorname huis gekomen was. En door het onderhoud van zo pas was het hem nog weer duidelijker geworden. Had Elisa dan nooit gemerkt dat in dit huis "de muziek van blijde kinderstemmen" ontbrak? Je hoeft 'n kinderloze vrouw toch maar even in de ogen te zien om te merken wat voor verborgen leed in haar schrijnt.

Gehazi, de fijne mensenkenner en secure opmerker, heeft het allang ontdekt. "Zij heeft geen kind, en zij heeft er ook geen meer te wachten. En dan nog wel bij zo'n florissant bedrijf. Voor een Israëlietische vrouw een grote smaad" (van Gelderen).

En zo heeft Gehazi op de min of meer wanhopige vraag van de radeloze, onpractische Elisa terstond het antwoord gereed: "zij heeft helaas geen zoon, en haar man is oud".

Het is dunkt mij niet te veel gezegd, dat Gehazi hier bij z'n eerste optreden een sympathieke indruk maakt.

Het is voor de geestelijke structuur van deze man van belang te vernemen, dat Elisa hem in belangrijke onderdelen van zijn ambtswerk raadpleegt en hem blijkbaar volkomen vertrouwt. Het verdient evenzeer onze opmerkzaamheid, dat Gehazi toch niet die doorgewinterde materialist is, waarvoor wij hem hielden. Hij denkt er niet over Elisa voor te stellen, deze Sunemietische met rijke geschenken te overladen, zoals we, gezien z'n latere houding bij Naäman, verwacht zouden hebben. Deze man denkt niet uitsluitend in guldens en rijksdaalders. Hij heeft een open oog voor wat vooral een vrouwenleven blij kan maken, geen opschik en goud, maar moedervreugd en moederweelde.

Maar wat ons bijzonder opvalt is de bijna naïef-gelovige manier, waarop hij dit punt op de agenda van Elisa zet.

Zij heeft geen kind!

In de haast kinderlijke gedachtengang van Gehazi kan Elisa, of liever, kan God daarvoor zorgen.

Blijkens z'n bijvoeging: "en haar man is oud", is hij er zich van bewust dat alle natuurlijke wegen afgesneden zijn, maar Gehazi houdt rekening met het.... wonder!

Was hij een dubbelovergehaalde en platvloerse materialist geweest, waarvoor wij hem in de regel houden, dan zou deze gedachte aan het wonder zelfs niet in z'n brein opgekomen zijn.

Het blijft natuurlijk mogelijk, dat hij later is afgezakt, dat hij God heeft ingeruild voor het goud, en daarmee ook z'n Godsgeloof is kwijt geraakt.

Maar dat moeten we dan nog eens bekijken.

De tweede maal, dat we Gehazi ontmoeten is ter gelegenheid van het droeve sterfgeval van het kind van de Sunemietische. Er staat niet bij hoe oud het knaapje was toen het stierf, maar laten we aannemen een jaar of zes, zeven. Al die tijd hebben we van Gehazi niets vernomen, maar nu treedt hij ineens weer voor het voetlicht. Ook nu is er niets in z'n optreden dat ons de bedrieger van straks in hem zou doen vermoeden. Elisa vertrouwt hem ten volle, en geeft hem een opdracht, die zo mogelijk nog delicateser is dan de eerste. Misschien is er een klein trekje dat een ontwikkeling naar de verkeerde kant verraadt, maar daarover straks. Laten we eerst eens zien wat er aan de hand was.

Het kind dat zoveel vreugde gebracht had in het huis der Sunemietische, is op een kwade dag gestorven. Het was naar het land gelopen, waar z'n vader druk bezig was met de oogst, en klaagde toen ineens over vreselijke hoofdpijn. Of de vader nu het geval niet direct zo ernstig heeft ingezien of dat hij er door drukke werkzaamheden op het land geen voldoende aandacht aan besteden kon, in elk geval, hij geeft aan een van de *knechten* opdracht, het kind naar huis te dragen, daar is het veilig bij z'n moeder.

Het is een ontroerend tafereel als we de bezorgde moeder de hele morgen met het doodzieke kind op schoot zien zitten. Ze verkeert in duizend angsten en overlegt bij zichzelf, dat het wel eens een ernstig geval van zonnesteek kon wezen. Ze koestert het jongske in haar armen, maar kan verder ook niets doen. Dat is het nare, dat je in zulke omstandigheden volslagen machteloos staat. En zie, voor ze er zelf op bedacht is, sterft het kind, tegen de middag. Onverbidde heeft de dood z'n intrede gedaan, en haar het enigste kind, het kind van het wonder, het kind van al haar verwachtingen, afgenomen.

Wie nu verwacht zou hebben, een wanhopige moeder te zien, die maar wat versuft blijft

zitten, vergist zich.

Zij is een gelovige en daarom moedige en kordate vrouw, die terstond haar maatregelen neemt.

Het eerste wat ze doet, is het kind neerleggen op het bed van Elisa in het profetenkamertje, en de deur toesluiten. Dat simpele toesluiten van de deur is al een daad van geloof. Wij zoeken geloofsdaden soms in buitengewone dingen — ze kunnen bestaan in heel gewone. Waarom zij zo gelovig was in dit afsluiten van het kamertje, dat zien we zo dadelijk.

Het tweede wat de Sunemietische doet is naar het land gaan, waar haar man is. Ze barst niet in tranen uit daar, maar vraagt om alstublieft direct een van de jongens met een ezelin, want ze wil direct op reis naar Elisa. Van het sterfgeval zwijgt ze volledig, zelfs tegenover haar man. Ook dit *zwijgen* is geloofsdaad.

Op de verwonderde vraag van haar man, waar dit zo plotseling voor nodig is, krijgt hij maar een zeer kort bescheid, en het woord dat ze gebruikt, betekent zoveel als: laat mij maar worden, en schiet nu maar wat op!

We hebben al eerder vernomen, dat de echtgenoot in dit huis alles goed vindt wat z'n vrouw doet, en daarom vraagt hij ook nu maar niet verder tekst en uitleg. Hij zal zorgen dat 't voor elkaar komt.

Zo gaat de Sunemietische met de knecht op weg, een reis van een 25 K.M. wellicht.

Wij laten nu verder de bijzonderheden van deze geschiedenis rusten, en komen bij het moment, dat Elisa aan Gehazi opdracht geeft, om vooruit te lopen naar het huis van de Sunemietische, om de staf van de Godsman op de knaap te leggen. Hij zal zelf volgen, maar nog niet terstond. Hij wil eerst nog alleen zijn met God. Hij wil eerst bidden. De moeder heeft het wel niet met zoveel woorden gezegd, maar 'n goed verstaander heeft maar 'n half woord nodig en Elisa heeft direct begrepen dat het kind dood was.

Dit was dus een heel ernstig geval.

De profeet moest met God worstelen om de waarmaking van Zijn belofte, want hij kan niet rijmen dat God Zijn belofte *ten halve* aan deze vrouw zou vervullen. Zij had naar een zoon verlangd *voor haar nageslacht*, en nu sterft deze zoon als een kind, en wordt deze bloem in de knop gebroken.

Elisa heeft aanstonds geloofd, dat dit niet *kon*, en door dat geloof zendt hij Gehazi alvast met z'n staf vooruit. Dit geloof is precies hetzelfde geloof als dat van de moeder toen ze het profetenkamertje afsloot en zweeg tegenover haar man.

Het is het geloof in de opstanding.

Het geloof in het *wonder*.

U moet nl. weten, dat in het Oosten een gestorvene meestal op dezelfde dag begraven werd. De Sunemietische voorziet het gevaar, dat haar man, thuiskomende, en het dode kind ziende, maatregelen zal nemen voor de begrafenis. Terwijl zij weg is. En dat mag niet. Dit kind *mag* niet begraven worden. Dit kind, weet zij, door God zo wonderlijk gegeven, is nog niet bestemd voor het graf. Het zal weer levend worden. Daarom mag haar man niets weten, en gaat de deur op slot.

In hetzelfde geloof handelt nu Elisa.

Het leggen van z'n staf op iemand, had in het Oosten symbolische betekenis. Het betekende zoveel als beslaglegging. Proclameren van eigendomsrecht. Zo ongeveer als een passagier in de trein z'n plaats belegt, zolang hij er zelf niet is. Elisa wil daardoor te kennen geven:

niemand mag dat kind aanraken of wegnemen of begraven, zolang *hij* er niet is. En zo heeft hij bij voorbaat dit knaapje geannexeerd voor het *leven*.

Nu keren we tot *Gehazi* terug, en nu treft ons iets zeer eigenaardigs. *Gehazi* is vooruitgelopen met de staf van z'n meester en heeft z'n opdracht consciëntieus uitgevoerd. Hij heeft zelfs meer gedaan.

Hij heeft niet alleen de staf op het kind gelegd, maar heeft ook gewacht of hij ook enig levensteken ontwaarde. Daarin is hij evenwel teleurgesteld. Er gebeurde niets. Daarna keert hij terug, loopt *Elisa* en de *Sunemietische* tegemoet, en meldt het teleurstellende resultaat.

Blijkbaar heeft dus ook *Gehazi* het opstandingsgeloof van *Elisa* en de *Sunemietische* gedeeld. Hij heeft het zelfs zeer vanzelfsprekend gevonden. We bespeuren iets van verwondering in z'n verslag aan *Elisa*: "de jongen is niet ontwaakt!"

Dit pleit toch wel voor *Gehazi*. We hebben (althans voorlopig) nog geen enkele reden te veronderstellen dat het geloof van *Gehazi* minder echt was dan van *Elisa* of de *Sunemietische*, of dat hij maar meezong in het koor.

En toch is hier een trekje, dat minder sympathiek aandoet. Het is niet zozeer dat *Gehazi* méér doet, en meer verwacht dan z'n opdracht inhield — hij moest alleen maar beslag leggen op dat kind, en van levend maken was nog geen sprake. Maar, ik zou haast zeggen, ik mag dat enthousiasme wel. Knechten die precies op de centimeter uitrekenen wat ze doen moeten, en op 't horloge kijken of 't nog haast geen tijd is, dat zijn de besten in de regel niet.

Dat is dus alweer iets dat vóór *Gehazi* pleiten kon.

Wat evenwel fout is, is dat de knecht hier treden wil in de plaats en in de rechten van zijn heer. Er ligt in deze overschrijding van de grenzen iets onmiskenbaar aanmatigends. Het is een gerichtheid op het eigen ik en eigen eer, die niet weldadig aandoet. We krijgen de indruk, dat *Gehazi* nu z'n aandeel ook wel eens hebben wil. In de *geboorte* van dat kind heeft hij ook een aandeel gehad, maar dat was zeer *bescheiden*. Hij had alleen een "tip" gegeven aan z'n meester, onder vier ogen. Verder was hij niet op de voorgrond gekomen.

Ik heb zo'n gevoel, dat *Gehazi* daarover is gaan wrokken. *Toen* had hij 't zo goed geraden, en z'n meester had de dank geogst. *Gehazi* zal er nu voor zorgen, dat 't een beetje anders loopt in het geval van de *wedergeboorte* van het kind. Nu mag hij ook wel een aandeel hebben in de dankbaarheid van de moeder. Wat zou hij gloriëren, als hij die bedroefde moeder het *levende* kind tonen kon!

Of *Gehazi* toen ook gehoopt heeft op een geschenk van deze rijke boerin, zoals hij later aasde op de geschenken van de rijke *Naäman*, kan ik niet beoordelen, en mag ik dan ook niet beweren.

Wel gaat het bedenkelijk die richting uit.

Maar laten we aannemen, dat er nu nog maar alleen is het vlamogen op een aandeel in de eer van z'n meester. Straks wordt dat een begeren van een aandeel van het *bezit* van z'n meester.

En die twee liggen principiëel in dezelfde lijn.

Zo is er een bijna onmerkbare groei in de zonde.

Dat gaat vaak zo langzaam, maar tegelijk zo zeker. En als het kwaad niet in de kiem wordt gesmoord, gaat het van kwaad tot erger, zoals we zien zullen bij onze derde kennismaking met *Gehazi*.

De derde maal dat we Gehazi ontmoeten, is hij wel heel ver weggezakt. We meenden er al iets van te bespeuren dat het geestelijk peil bedenkelijk lager werd, maar dat het zó erg zou worden, hadden we toch eigenlijk niet gedacht. Ik bedoel die geschiedenis met Naäman de Syriër, en de schrijver van Koningen heeft er blijkbaar óók van staan kijken, want Gehazi wordt nú niet ten tonele gevoerd als Gehazi zonder meer, maar als "Gehazi, de knecht van Elisa, de Godsmán". Daar valt de volle nadruk op. Dat één, die in de schaduw van de Godsmán wandelde, zó iets kon doen! Niet, dat hij zo gierig kon wezen, en zo phenomonaal liegen kon. Dat was ook wel erg, maar niet het ergste. Gewoonlijk wordt het volle licht geworpen op de *hebzucht* van Gehazi, maar ik geloof niet, dat dit de eigenlijke bedoeling is van de Schrift. Wel, dat hij, die de rechterhand van de man Gods behoorde te zijn, in feite niets anders doet dan het werk Gods te saboteren en de naam van Elisa en daarmee van Elisa's God te grabbel te gooien. Primair is Gehazi's zonde tegen de eerste tafel der wet, dan volgt pas leugen en diefstal: de tweede tafel.

U zult dit zelf toestemmen, als u 't verhaal nog eens in uw herinnering terugroept.

Elisa had elke vorm van beloning afgewezen, toen de genezen Naäman hem royaal voor z'n hulp wilde betalen. Elisa deed dit, om de Naam Gods niet in discredit te brengen. Naäman moest van meetaf begrijpen, dat 't in het koninkrijk Gods heel anders toeging dan in de heidenwereld. De afgoden der heidenen waren de uitzuigers hunner vereerders en de heidense priesters handige exploitanten — Naäman moet begrijpen, dat Israëls God Zijn gaven geeft zonder geld en zonder prijs.

Gehazi is er blijkbaar bij geweest, dat z'n meester zo maar niet minder dan een fortuin weigerde, hij vond dit jammer, en nog eens jammer. Hij beklaat Elisa in 't diepst van z'n hart over z'n gebrek aan handig koopmanschap. Van die rijke Syriër was toch heel wat te halen en 'n profeet als Elisa had het toch al niet zo breed.

Gehazi zal verstandiger wezen.

Hij zal wel zorgen het een en ander van die hoge officier in de wacht te slepen.

Zo vlug hij kan, rent hij het hoge gezelschap achterna, en Naäman, die hem reeds in de verte ziet aankomen, springt van de wagen, en vraagt waarmee hij de knecht van dienst kan zijn.

Had Gehazi nú nog maar gezegd dat Naäman helemaal vergeten had de *knecht* een fooi te geven, dan had hij tenminste nog niet de naam van Elisa en Elisa's God beklad.

Maar dat knechtje-spelen en vragen om een fooi, was Gehazi veel te min.

Nee, hij speelt de onbaatzuchtige. 't Was niet voor hem, Gehazi, maar er waren onverwachts gasten gekomen en compliment van Elisa en of mijnheer misschien toch nog wat te missen had voor dit speciale geval: een talent zilver en twee feestgewaden!

Natuurlijk man, zegt Naäman, die allang blij is, dat hij "de onbetaalbare genade van Israëls God toch nog betalen kan" — natuurlijk, maar, één talent zilver is veel te weinig, neem er twee!

Hoe Naäman intussen wel over Elisa gedacht moet hebben, die pas nog onder ede gezworen had, niets te zullen aannemen, dat is iets waar Gehazi zich blijkbaar helemaal niet om bekommert.

We hebben vroeger al gemerkt, dat deze *knecht* zo graag *heer* wilde wezen, en de eer van zijn

meester gelijk op wilde delen. Nu, dat doel schijnt hij nu volkomen te hebben bereikt, want Naäman geeft hem zelfs twee dragers mee, en als een vorst schrijdt Gehazi achter hen aan!

Totdat hij, dicht bij huis gekomen, de vracht zelf overneemt, en tersluiks in huis zeult, geen kleinigheid overigens, want die twee talenten zilver wogen alleen al een kleine 90 kilo!

Ter verantwoording geroepen door Elisa, blijkt Gehazi een volleerde leugenaar te zijn. Hij doet precies of hij van niets weet: "uw knecht is nergens heen geweest". Het wordt hem echter spoedig duidelijk, dat heel de geschiedenis tot in de kleinste bijzonderheden aan de profeet bekend is. Het verhoor moet voor Gehazi iets huiveringwekkends gehad hebben, zoiets als wanneer voor Gods rechterstoel de boeken geopend worden, en de heimelijkste zonden gebracht worden in het licht Zijns aanschijns.

Het spreekt wel vanzelf, dat deze zonde niet ongestraft kan blijven. Wie meent het gezag van een profeet, de goede naam van z'n meester en de heiligheid van God zo maar te kunnen misbruiken om er zelf beter van te worden, vergist zich schromelijk.

Feitelijk spreekt de Schrift hier niet van "straf". De Bijbel is vaak vol goddelijke ironie, en laat het nu zó voorkomen, alsof Gehazi met z'n bedrog volkomen succes gehad heeft. Hij heeft nu geld om zich naar hartelust alles te kunnen aanschaffen, maar op één ding heeft hij niet gerekend.

"Als Gehazi nu meent" (ik citeer hier prof. van Gelderen) "dat hij hiermee van Naäman alles gehaald heeft, wat er te halen viel, dan vergist hij zich radicaal. Het voornaamste komt nog (vs 27a). Ja, het voornaamste, datgene wat de eigenlijke aanleiding is geweest tot Naämans reis naar Samaria. De Aramese veldheer was niet naar Israëls land gekomen om zo maar eens wat geld en kleren uit te delen. Hij had iets anders meegebracht, wat hij bovenal kwijt wou zijn, de melaatsheid!

Zijn vrijgevigheid met geld en kleren was een uitvloeisel van zijn vreugde hierover, dat hij zijn ziekte kwijt was. Die twee hangen onverbrekkelijk samen en dat zal Gehazi ondervinden. De nalatenschap van de Arameër is ondeelbaar. Het geld en de kleren die de Arameër kwijt wou zijn, heeft Gehazi naar zich toegehaald, en Elisa misgunt het hem niet. Maar met de secundaire nalatenschap moet Gehazi ook de primaire aanvaarden. Naämans melaatsheid zal Gehazi en zijn nakomelingschap ten eeuwigen dage aankleven. Zij is even erfelijk als het grootgrondbezit."

Zo heeft de knecht dan zijn zin gekregen en is heer geworden. Het is vreselijk dat God de zondaar soms z'n zin geeft. Nu behoeft Gehazi Elisa ook niet meer te dienen. Hij is vrij man en kan van het gestolen geld een luxueus leven gaan leiden. We lezen nergens, dat Elisa hem z'n geld en goed afneemt. Hij mag het houden. Hij zal de dienst van Elisa ook wel voorgoed verlaten hebben, want het vlotte nu natuurlijk niet meer. De goede verhouding was kapot. Maar hoe is nu verder de verhouding tussen God en Gehazi?

Wie rijk wil worden valt in menige strik en verzoeking en het is gemakkelijker dat een kameel gaat door het oog van een naald, dan dat een rijke ingaat in het koninkrijk der hemelen. Heeft hij die zoveel heeft gezien en gehoord van de rijkdom aan goedertierenheid van Israëls God, zich voortaan alleen maar verlustigd in de rijkdommen dezer wereld? Hij had behalve een ziek lichaam ook een melaatse ziel — is *die* ook genezen?

Of wij het antwoord daarop ook vinden, weet ik niet. In elk geval ontmoeten we Gehazi nog

een vierde maal.

Tengevolge van z'n bedrog en diefstal is Gehazi uit de dienst van Elisa ontslagen. Een eervol ontslag is dat niet geweest natuurlijk. Een bedankbrief voor de vele goede diensten bewezen aan de man Gods, kreeg hij niet mee. Het enige wat hij meekreeg was de melaatsheid van Naäman. Deze gruwelijke ziekte moest hij meedragen tot aan z'n dood toe. Als een dagelijkse aanklacht tegen z'n schuldig verleden.

Hiermee is intussen Gehazi niet voorgoed uit ons gezicht verdwenen. Voortbladerend in de heilige geschiedenis, ontmoeten wij Elisa's knecht nog éénmaal. Het is maar een zeer "toevallige" en hoogst vluchtige ontmoeting, maar ze is hoogst merkwaardig.

De Bijbel is, zoals men weet, niet een beschrijving van de lotgevallen van volken en mensen. Als we willen weten hoe het met die of die is afgelopen, stelt dit Boek ons dikwijls teleur. De geschiedenis van Paulus stopt plotseling in Rome, waar de apostel predikt in z'n eigen gehuurde woning. Het is ons voldoende te weten, dat het *evangelie* in de wereldstad Rome is doorgedrongen, en hoe het nu met de *dienaren* van het evangelie afloopt, is van minder belang.

Zo is de levensloop van Gehazi ook maar zeer ondergeschikt aan de gangen Gods door de historie. Niettemin is het ons niet ongeoorloofd, ons ook met deze *ondergeschikte* dingen bezig te houden, vooral niet als de Heilige Geest het de moeite waard geacht heeft, daar enig licht op te laten vallen.

Het is enige tijd later, tijdens de regering van *Jehu*, dat Gehazi nog even weer op het toneel verschijnt.

We lezen daarvan in 2 Koningen 8.

Het moet iedere Bijbellezer bekend zijn, dat Jehu tot koning gezalfd was over Israël op last van *Elisa*, die daarvoor op zijn beurt weer een opdracht van God gekregen had. Het is wel waarschijnlijk dat Jehu tevoren nimmer van Elisa gehoord had, en het ligt heel erg voor de hand, dat de koning wel graag iets meer wilde weten van die Godsmann, die mee de oorzaak geworden was, dat hij tot zo hoge positie in Israël opgeklommen was.

Hij liet geen gelegenheid voorbijgaan, zich over deze wonderlijke Godsgezant te laten inlichten, en het moet Jehu wel bijzonder welkom geweest zijn, toen hij op een van zijn tochten door het Israëlietische land, vernam dat de vroegere knecht van Elisa, Gehazi geheten, daar in de buurt woonde. Terstond liet de koning hem bij zich roepen, en in 2 Kon. 8:4 treffen wij nu ergens op de openbare weg Jehu en Gehazi met elkaar in gesprek.

De koning had gevraagd: vertel mij toch eens al de grote daden, die Elisa verricht heeft.

Daarvoor is hij bij Gehazi aan het juiste adres, en in levendige kleuren vertelt Gehazi het ene voorval na het andere.

Men heeft er zijn verwondering wel eens over uitgesproken, dat dit onderhoud mogelijk was, want Gehazi was immers melaats! Bevreemding behoeft dit echter helemaal niet te wekken, want het was heel wel mogelijk en ook geoorloofd op de publieke weg een *gesprek* te voeren met een melaatse, en men kan er gerust op aan, dat in dit geval ook om andere redenen een behoorlijke afstand tussen koning en onderdaan is bewaard.

Het is geen "toeval", maar een schone illustratie van het dogma der "voorzienigheid Gods",

dat uitgerekend op het zelfde moment dat Gehazi bezig is met het verhaal van de opwekking van het dode kind der Sunemietische — deze vrouw zelf ten tonele verschijnt.

Zij was (omdat een hongersnood op til was) op advies van Elisa, die zijn weldoenster niet vergeten kon, zeven jaar lang buitenslands geweest. In die tussentijd waren haar bezittingen naar de wet van die tijd aan de kroon vervallen, en het is om deze reden dat deze evacuée, die tevens weduwe geworden is, (haar toch reeds bejaarde man van twaalf jaar geleden wordt met geen woord meer genoemd) haar belangen bij de koning komt bepleiten. En het spreekt wel haast vanzelf, dat de koning Jehu, geïnteresseerd zowel voor Elisa als voor deze vrouw, die zoveel beleefd heeft, bereid is terstond aan haar verzoek te voldoen, en voor de derde maal in haar leven lopen de gebeurtenissen voor de godvrezende Sunemietische uit op een "happy end".

Hiermee kom ik terug op de vraag hoe Gehazi "geestelijk gereageerd heeft op de strenge straf die hem trof". Prof. van Gelderen merkt op (Korte Verklaring Koningen III, blz. 46): "Toch zou men van oordeel kunnen zijn, dat 2 Kon. 8:4—6 althans geen ongunstige indruk maakt. Ongetwijfeld heeft Gehazi daar kennelijk goed gesproken van zijn vroegere meester. Maar hiermee blijven we toch aan de buitenkant van de zaken. Of er in het hart van Gehazi oprecht berouw geweest is over zijn grote zonde — dat is een vraag, waarop ik zomin ten goede als ten kwade zou weten te antwoorden".

Tot zover Prof. van Gelderen.

Voor hem blijft Gehazi dus wel een "dubieuze post".

En dat zal ons allemaal wel zo gaan, maar toch weet ik niet, of we bij dat "enkel goed spreken van zijn vroegere meester" wel zozeer aan de "buitenkant" blijven staan als Prof. van Gelderen veronderstelt.

Wij herinneren ons, dat de rol die Gehazi gespeeld heeft bij de opwekking van de dode knaap niet een erg mooie was. Hij zou graag zelf de eer gehad hebben en meer op de voorgrond getreden zijn. Wij hebben reeds vroeger het vermoeden uitgesproken, dat er toen reeds een wortel van bitterheid tegen Elisa in zijn hart geschoten is. Dit is er stellig niet beter op geworden, toen hij smadelijk door de profeet werd weggejaagd, beladen met de vreselijke melaatsheid van Naäman. Ik kan mij zo goed voorstellen dat na al deze teleurstellingen en mislukkingen in zijn leven Elisa in zijn oog de grote zondebok geworden was. Zo redeneert de natuurlijke mens.

Hij ziet geen schuld bij zichzelf, maar wijt alle ongelukken aan een ander. Als Gehazi op de vraag van Jehu: vertel mij toch eens wat van Elisa, uw vroegere meester, de kans had waargenomen om Elisa in 'n zo ongunstig mogelijk daglicht te stellen, dan zou mij dit niets verwonderd hebben. Zo zijn de mensen. Elisa? Nee, daar zou hij eens 'n boekje van open kunnen doen! Een behandeling die hij bij *die* man gehad heeft, en dat noemt zich dan nog een man Gods, een dominee!

Tot mijn blijdschap bespeur ik van deze mentaliteit, die men dagelijks in het leven ontmoeten kan, bij Gehazi niets.

Integendeel, u krijgt de indruk, dat hij het echt fijn vindt, om al de grote daden van Elisa nog eens op te halen en hij weet er met smaak van te vertellen. Tijdens het incident met de Sunemietische is hij juist bezig te verhalen hoe *Elisa* haar kind heeft opgewekt. U weet, Gehazi was van de eerste leugen niet gebarsten, en hij had evengoed kunnen fantaseren, dat *hij* het gedaan had met die staf. Maar als Jehu navraag doet bij de Sunemietische, bevestigt zij, dat

het precies zo gegaan is.

Ik heb uit de Bijbel geleerd, en het altijd ook zo verteld, dat *bekering* juist dit is, dat men breekt met zijn *boezemzonde*.

Nu was het gebod, waar Gehazi 't meest mee overhoop gelegen had, het *negende* gebod.

Gij zult geen vals getuigenis spreken.

Als men nu Gehazi wéér ontmoet, en men bemerkt dat hij geen achterklapper of lasteraar is, enkel goed spreekt van z'n meester, die *hem* in niets gespaard heeft, geen fantastische verhalen opdist voor Jehu, maar een getrouw verslag geeft van de daden van Elisa, dan lijkt mij de conclusie niet ongewettigd, dat er bij deze Gehazi iets "veranderd" is, en dat niet alleen aan de buitenkant. En het moge dan onbewust zijn, maar hij heeft er door z'n verslag toch aan meegewerkt, dat aan een verdrukte weduwe door de koning *recht* werd gedaan — hèt grondbeginsel van de theocratie in Israël!

Wij kunnen over de harten niet oordelen, en daarom moet iedere boom aan z'n *vruchten* worden gekend. De ontmoeting met Gehazi *na* de grote straoefening is maar een zeer vluchtige, ik stem het toe. Zijn optreden nu op de verkeersweg tussen Samaria en Jizreël gaat ons als een film voorbij. Maar het *schijnt* dan toch dat de kastijding vrucht gedragen heeft. Als ik bedenk hoe veel vrome kerkmensen nog zo heerlijk kunnen roddelen, en, hoe weinig zij geneigd zijn huns naasten eer en goed gerucht te bevorderen, en ik zet daarnaast deze ontslagen knecht, die niet zonder enige trots verteld hoeveel goeds zijn meester gedaan heeft — en dat terwijl de vloek van zijn meester nog in z'n doodzieke lichaam tastbaar is —, dan zeg ik: het ziet er met m'n vriend Gehazi nog niet zo gek uit.

Maar een dubieuze post blijft het.

HOOFDSTUK VIII: JOAS.

Joas was een wonderkind!

Het allereerste begin van z'n leven was al zeer avontuurlijk, toen hij als kind van nog geen jaar oud moest onderduiken.

Toen hij geboren werd, scheen namelijk de hel losgebroken te zijn in het land van Juda. Er werd een schrikkelijke terreur uitgeoefend, en dit wordt begrijpelijk als men weet dat toen een dochter van Achab en Izebel aan het bewind was, Athalia geheten. Het was haar er om te doen, het heidendom van haar moeder in Juda in te voeren, maar bovenal om haar troon te verstevigen. Zo werd haar zesjarige regering een regiem van bloed en tranen en Athalia ging als een hyena te keer. Zij deinsde er zelfs niet voor terug, haar eigen familieleden te doen vermoorden, en alle prinsen uit het huis van David, die eventueel nog aanspraak op de troon in Jeruzalem konden maken, waren ten dode opgeschreven.

Zulke prinsen waren er niet veel meer.

Jehu, de koning van Israël, had reeds 42 koningszonen omgebracht, en wat er over was, waren nog maar een paar jonge kinderen van koninklijken bloede, en daar was Joas ook bij.

Onder hen zette Athalia nu een soort *kindermoord te Jeruzalem* op touw.

Deze doet in meer dan één opzicht denken aan de *kindermoord te Bethlehem*.

Daar, in Bethlehem, ging het er om, *Jezus* uit de weg te ruimen, maar hier in Jeruzalem gaat het er om, *de geboorte van Jezus te verhinderen*.

Immers, naar Gods belofte moest de Heiland voortkomen uit het huis van David, en zo is deze aanslag op de nakomelingen van het huis van David dus feitelijk een aanslag op de Christus.

Athalia en Herodes hadden precies hetzelfde doel.

De moordpartij van Athalia is een van de spannende momenten in de geschiedenis van de grote strijd tussen het zaad der vrouw en het zaad der slang.

Uit dit bloedbad is Joas als door een wonder ontkomen.

Een vrome vrouw, Joseba, heeft in overleg met haar man, de priester Jojada, het waagstuk begaan, om deze koningstelt te laten onderduiken.

Eerst zochten ze voor hem een schuilplaats in het koninklijk paleis zelf. De Statenvertaling spreekt van een slaapkamer, waar Joas met z'n voedster verborgen werd, maar de bedoeling is een "beddekamer", waarmee wel een soort zolder of opslagplaats van beddegoed gemeend zal zijn¹. Dat was ook vrij wat veiliger dan een doodgewone slaapkamer. Maar op de duur was deze omgeving toch wat te gevaarlijk, zo vlak onder het oog van Athalia of een harer spionnen. Men moet ernstig rekening houden met de Gestapo, en daarom werd al spoedig een betere schuilplaats gezocht en gevonden in "het huis des Heren". Het is niet zeker, maar toch wel zeer waarschijnlijk, dat Joseba en haar man Jojada, de priester, woonden in een der vertrekken van de tempel, en dat de kleine Joas dus nu bij hen in huis kwam. Zo kan de Schrift zeggen, dat hij in het huis des Heren verborgen werd, en voor jonge prinses is het huis des Heren stellig een betere kweekschool dan het wufte paleis.

---

¹ Vertaling N.B.G.: "bergplaats voor de bedden" (2 Kon. 11:2).

In deze heilige sfeer is Joas opgegroeid.

Hier hebben twee vrome mensen angstvallig voor hem gewaakt. Ze hebben hem omringd met hun vurige gebeden, en toen hij groter werd, onderwezen in de rechten des Heren.

In letterlijke en figuurlijke zin was Joas gezeten in de schuilplaats des Allerhoogsten, veilig verborgen tegen de terreur van koningin Athalia.

Dit duurde totdat Joas zes jaar oud geworden was, en Jodada de tijd gekomen achtte voor een staatsgreep, geen communistisch complot, maar een heilige revolutie, een opstand om des gewetens wil tegen de afgoderij en de dictatuur.

Jodada heeft, na zorgvuldige ondergrondse voorbereiding, de prins uit het geliefde koningshuis van David aan het verraste volk getoond. Hij heeft de banier ontplooid voor God en de koning, en op die blijde dag, de grote dag der bevrijding, werd Joas uit het aloude stamhuis van David tot koning gezalfd. De dwingelandes, Athalia, kreeg haar gerechte straf, het verbond met de Here werd vernieuwd, en iedereen was blij.

Want grote dingen had de Here gedaan.

Hij had Joas als door een wonder als een brandhout uit het vuur gerukt.

En hij heeft in Joas Zijn verbondsbelofte aan David bevestigd, zoals dat in 2 Sam. 7 te lezen staat, dat geen zoon van hem van de troon zou worden afgesneden, en dat de lamp van David zou blijven branden, totdat de Messias kwam.

Aan dat kleine kindje Joas hing heel Gods belofte, de toekomst van Davids huis, en het heil der wereld. Maar God heeft gedacht aan Zijn genade, en Zijn trouw aan Isrel nooit gekrenkt. Gelijk een leeuwin waakt over haar jongen, zo heeft de Here gewaakt over dit kostbare jonge leven, in hetwelk de Christus besloten lag.

God had, menselijkerwijs gesproken, Zijn belofte aan David óók kunnen vervullen *in een andere prins* uit Juda. Hij was aan Joas niet perse gebonden.

Joseba nam uit de ten dode opgeschreven kindertjes er één weg. En die ene was nu juist Joas. De anderen werden vermoord door Athalia.

Waarom juist dit ene kind?

Waarom geen *ander* kind?

Waarom niet *meer* kinderen?

Zo kunt u natuurlijk blijven doorvragen, en ik weet daarop geen antwoord, dan alleen dit: *verkiezing!*

Het is het welbehagen Gods geweest. Dat ik niet narekenen, doch alleen bewonderen kan.

God laat al de stralen van *Zijn sparende liefde* en heel de trouw van *Zijn verbond* samenvallen op dat kleine hoofdje van het kind Joas.

Daarom begon ik met te zeggen: Joas was een wonderkind!

Als wij nu de vraag stellen, hoe Joas op al deze dingen heeft gereageerd, dan ontvangen we daar ook wel een antwoord op.

In 2 Kon. 12:2 heet het, dat Joas *deed wat recht is in de ogen des Heren*.

Wij verwonderen ons daar nu niet meer over. Dit is het meest vanzelfsprekende, en ik zou haast zeggen het minimum wat van zo'n wonderkind en troetelkind Gods verwacht mag worden. Dat is het nu ook precies, wat de Here met Zijn bijzondere gunsten aan Joas heeft *bedoeld*, en waarop Hij heeft gewacht.

God geeft Zijn weldaden niet doelloos weg.

Hij biedt ze ons niet aan om ons te gerieven, en dat *wij* daarin maar zouden genieten zonder meer, maar Hij doet *alle dingen om Zijns Zelfs wil*. In onze geloofsbelijdenis heet het ergens zo mooi, dat Hij alle dingen onderworpen heeft aan de mens, om de mens te dienen, *opdat de mens daarmee zijn God diene*.

Joas deed wat recht is in de ogen des Heren.

Nu, als *Joas* dat niet deed, wie moest het dan eigenlijk wèl doen!

Als iemand zó kennelijk door God is gespaard en gered, in de onderduiktijd niet omgekomen, door God vertroeteld, gezegend, en tenslotte nog tot koning gekroond in een tijd van zo grote verwarring, dan zou ik wel eens willen weten wat voor een wezen men moet zijn, om dan nog de Here *niet* te dienen en *niet* te doen, wat recht is in Zijn ogen!

Intussen — dit mag hier ter "toepassing" wel even bijgevoegd — staat Joas in deze dingen niet alleen.

Zulke "wonderkinderen" zijn talrijk als het zand der zee.

Ik denk in de eerste plaats aan die grote schare van jonge mensen, die tijdens het verzet en de terreur van het Nazisme (voortzetting van die van Athalia) *niet* zijn omgekomen.

Duizenden zijn weggevoerd, van honger omgekomen of vermoord.

Jij niet!

Waarom juist jij niet?

Er is echter nog veel meer!

Duizenden en nog eens duizenden kinderen van ons volk groeien op in een omgeving, waar de naam van Jezus nauwelijks wordt gehoord!

Jullie heeft God opgenomen in Zijn verbond. Je bent opgegroeid in "het huis des Heren". God heeft je een "schuilplaats" aangewezen in een christelijk gezin, waar je veilig was voor de terreur van de duivel, omringd door de gebeden van je ouders en je kerk. God heeft Zijn hand over je opgeheven, en je gepromoveerd tot koningskinderen.

Waarom juist jij?

God had Zijn kerk evengoed kunnen bouwen, en Zijn hemel evengoed kunnen vullen met *andere* jongens en meisjes, niet minder dan jullie!

Waarom — heb je daar wel eens over nagedacht? — waarom heeft God jullie juist die gunst betoond?

Wij vragen zo dikwijls: waarom? En we zitten te piekeren over tal van problemen, en zouden Gods wereldbestuur op meer dan één punt willen verbeteren.

Maar deze "puzzle" is toch wel haast onoplosbaar: waarom heeft God *mij* juist tot Zijn kind willen aannemen? En waarom heeft Hij *mij* juist in aanraking gebracht met Zijn Woord?

Is dat niet onbegrijpelijk?

Als er dan ook één ding is, wat vanzelfsprekend zou moeten zijn, en wat God verwacht, dan is het dit: "Aangezien in elk verbond twee delen begrepen zijn, zo worden wij vermaand en verplicht tot een nieuwe gehoorzaamheid, namelijk, dat wij deze God: Vader, Zoon en Heilige Geest, aanhangen, betrouwen en liefhebben van ganser harte en met alle kracht".

En dat van mij, Joas, Kees, Piet of hoe ik heten mag geldt: hij deed wat recht is in de ogen des Heren.

Jammer alleen, dat de Schrift bij Joas nog een opvallende *restrictie* maakt. Ware dit niet zo, dan zou er niets *dubieus* zijn in deze koningszoon.

Wij mogen stellig *niet* beweren, dat Joas de Here niet gediend heeft. We zouden dan de Schrift tegen ons krijgen. Daarin wordt zeer pertinent gezegd, dat hij deed wat *recht* is in de ogen des Heren. Dit is zelfs het doorgaand getuigenis dat van *vrome* koningen wordt gegeven. Van de goddeloze vorsten wordt daarentegen verklaard, dat ze deden wat *kwaad* is in de ogen des Heren.

Evenmin kan Worden volgehouden, dat Joas er maar zo'n beetje bij liep. Integendeel, wat hij deed, deed hij met veel *ambitie*. Zowel in het boek der Koningen als in dat der Kronieken, wordt in den brede verhaald, wat deze koning gedaan heeft voor de *restauratie van de tempel*. Tijdens het regiem van Athalia was het huis Gods vanzelfsprekend in verval geraakt, en de dienst des Heren verwaarloosd, maar Joas begint nu een breed-opgezette reformatie. De zorg voor de tempel was zelfs z'n *eerste* werk, en geheel in de lijn van zijn grote vader David genieten de dingen van de godsdienst bij hem de voorrang. Hij overtreft zelfs de priesters en Levieten in ijver voor Gods huis. Hij spoort ze voortdurend aan, om haast met het werk te maken. Zelfs zijn geestelijke vader Jojada ontkomt niet aan een berisping.

Zelf bedenkt hij geheel nieuwe middelen om de inkomsten van de eredienst op te voeren. In de tempel laat hij een offerkist plaatsen, de later beroemd geworden "Joaskist".

Zo werden het weer schone dagen in Jeruzalem. Het godsdienstig leven bloeide onder zijn energieke leiding en zijn organisatorisch talent.

Dit was dus allemaal meer dan in orde. Maar nu maakt de Bijbel een opvallende restrictie. "Joas deed wat recht is in de ogen des Heren. ... *al de dagen, dat de priester Jojada hem onderwees*"! Dat was wel een heel *lange* tijd. Het was verreweg het grootste tijdvak van z'n regering.

Jojada heeft de gezegende leeftijd van 130 jaar bereikt, en al die tijd heeft Joas de verheffende invloed die van hem uitging, ondergaan.

Maar dit genoemde voorbehoud toont tegelijk aan, dat er een *breuk* gekomen is in Joas' leven.

De tweede periode van z'n leven vertoonde een heel ander beeld, zelfs precies het tegenovergestelde.

Het mag bekend worden geacht, dat er ook een andere vertaling mogelijk is van de woorden: "al de dagen, dat de priester Jojada hem onderwees".

Deze luidt aldus: "Joas deed wat recht is in de ogen des Heren al zijn dagen, *omdat* de priester Jojada hem onderwees".

Deze lezing is *taalkundig* mogelijk.

Ik zou zelfs willen, dat ze de enig mogelijke was, want dan stonden de zaken er voor Joas heel wat gunstiger voor.

Maar op *historische* gronden is deze opvatting helaas niet mogelijk.

De schrijver van het boek der Koningen wist natuurlijk ook wel, dat Joas in de dienst des Heren niet standvastig gebleven is.

En al laat hij de donkere bladzijden uit Joas' levensboek dicht, en al wijdt hij er niet over uit, terwille van de waarheid voelt hij zich toch gedrongen een beperkende bepaling te maken, en daarom deelt hij mee, dat het met Joas goed ging, *zolang* de priester Jojada hem onderwees.

Als wij het boek der *Kronieken* naast dat van de *Koningen* leggen, dan blijkt het, dat daar een heel ander boekje over hem wordt opengedaan.

Daar lezen we, dat de dood van Jojada een zeer noodlottig keerpunt in z'n leven heeft betekend.

Toen kwamen namelijk de vorsten van Juda, lieden die Jojada blijkbaar steeds met succes uit Joas' omgeving heeft weten vandaan te houden, tot de koning.

Ze feliciteerden hem, dat "de oude" nu eindelijk dood was, dat hij nu op eigen benen kon staan, en niet langer aan de leiband van deze reactionnair behoefde te lopen. Ze spraken de wens uit, dat er nu eens een frisse geest mocht gaan waaien, en dat Joas wilde bevorderen, dat er wat meer vrijheid van beweging kwam.

De vensters moesten wijd open!

En de vensters *gingen* wijd open!

De afgedankte afgoderij hield met vliegende vaandels haar intocht binnen de muren van Jeruzalem.

En Joas deed — we komen er nog breder op terug — wat *kwaad* is in de ogen des Heren.

Het ging Joas, zoals het helaas zoveel jonge mensen gaat. Zolang ze thuis onder toezicht staan, blijven ze netjes in 't gareel lopen. En ze doen dat goed! Men krijgt zelfs helemaal de indruk niet van een gareel. Het gaat vlot en kwiek. Ze zijn lid of zelfs bestuurslid van de J.V. Maar met zodra komen ze op eigen benen te staan, of ze gaan onder dienst — dan loopt het mis. Ze zijn onder de bekrompen leiding van Jojada vandaan.

Wat moeten we nu van zo'n Joas denken?

Was hij een gemene huichelaar, al die tijd dat hij vertoefde onder de vleugelen van Jojada?

Er is geen enkele reden om dit te veronderstellen.

Was hij dan een zwakkeling, een man die geen nee durfde te zeggen, eerst niet tegen Jojada, en later niet tegen Juda's vorsten? Die dat later alleen maar durfde zeggen tegen. . . . God?

Ook daarmee hebt ge Joas niet juist getypeerd.

Er zijn, zoals u weet, zwakkelingen genoeg, die niettemin kinderen Gods genoemd kunnen worden. Het is wel jammer dat 't zo is. Ze zijn geen reclame voor de kerk. Maar toch is het zo. Denkt u nog maar eens terug aan die "dubieuze post", waar we 't eerder over hadden: Lot!

Bovendien, u moet nooit denken dat alleen zij kinderen Gods kunnen zijn, die al hun leven

nooit anders gedaan hebben dan wat recht is in de ogen des Heren!

Ware dit het geval, dan was de glans van het evangelie af. Want dit is juist de glorie van de blijde boodschap, dat ze komt met genade en vrede tot hen, die gedaan hebben wat *kwaad* is in de ogen des Heren!

Als we *niets* anders op Joas tegen behoeften te hebben, dan dat hij wel eens gederailleerd is, dan liep het nog wel los.

Maar helaas — dat is het niet!

Wat is het dan?

Wat is dan het fijne puntje, waar het hier op aan komt?

Welke is de donkere schaduw, die over z'n leven valt, en die dit leven zo in-tragisch maakt?

Mij dunkt, het is dit, dat Joas nooit begrepen heeft, dat de dienst des Heren een *vreugdendienst* was.

Hij heeft al maar gedacht, dat hij de Here *moest* dienen en nooit overwogen, dat hij de Here *mocht* dienen!

Als dat z'n lieve lust geworden was, dan had hij 't nooit ingeruild tegen de dienst der afgoden, evenmin als je er aan denkt, een erfstuk van je moeder of de verlovingsring van je meisje te verkopen.

Ziet u eens, de dienst des Heren is zoiets heel moois. Je kunt met God spreken als met een vader, en met Jezus als met een vriend. Je leeft als in een andere wereld, en gaat aan de verdrietelijkheden van het leven niet kapot, maar je knipoogt er eens tegen, omdat je weet, dat "alle dingen medewerken ten goede". Je komt van de angst voor de dood af, en (wat een van de mooiste dingen is) je raakt jezelf kwijt, je lastige humeurige "ik", waarmee je jezelf en anderen al zoveel verdriet bezorgd hebt.

Wie dat eenmaal gezien heeft, kan er nooit meer afstand van doen, want "al gaf iemand al het goed van zijn huis voor deze liefde, men zou hem ten enenmale verachten".

Je kunt dan nog wel eens verdwalen, een hele tijd zelfs de weg kwijt raken, maar je komt toch weer terug, zoals de verloren zoon.

Nu, dat heeft Joas niet begrepen.

Hij kan gemakkelijk de kerk voor de wereld inruilen, zoals een jongen of een meisje een ander "liefje" neemt, *omdat de liefde nooit echt geweest is*.

Joas heeft de fijne smaak van de dienst des Heren nooit geproefd, maar alleen de zoveelste verdunning.

Hij heeft nooit met z'n *hart* (wel met z'n mond) gezongen:

Och, mocht ik in die heilige gebouwen,
De vrije gunst, die eeuwig Hem bewoog,
Zijn lieflijkheid en schone dienst aanschouwen!
Hier weidt mijn ziel met een verwond'rend oog.

Toen hij deed wat recht is in de ogen des Heren, huichelde hij niet, hij handelde niet *tegen zijn overtuiging* in, maar hij handelde *zonder overtuiging*. Misschien wel met enige opwinding, maar zonder overtuiging.

Hij vreesde de Here, *zolang Jojada leefde*.

Hij leunde tegen Jojada aan.

Toen Jojada wegviel, viel Joas ook.

Z'n godsdienst was geen privaat-bezit, maar iets van een ander.

Een stukje traditie en een stukje opvoeding.

Als ik beweer, dat Joas' godsdienst niet veel meer dan een stuk traditie geweest is, dan kan dit aanleiding geven tot enig misverstand, en ik moet mij wel haasten dit uit de weg te ruimen.

U hebt mij namelijk niet horen zeggen, en u hoort dat de Schrift ook nooit zeggen, dat opvoeding en traditie van alle waarde ontbloot zijn.

Niet gering is helaas het getal dergenen die dit alles als onbetekenende rommel weggooien. Zij staan niet een persoonlijk, maar een personalistisch geloof voor, en pleiten voor een individualistisch christendom, dat met hautaine minachting neerziet op alle banden met het voorgeslacht.

Ik haast mij daarom hier neer te schrijven, dat het van de *allergrootste betekenis* is, geboren te zijn in de kring van het verbond, en een voorrecht dat moeilijk overschat kan worden, opgevoed te zijn in een christelijk gezin. Daar zit een stuk *verkiezing* in. Het is de bedding die God gegraven heeft, om de stroom van Zijn verkiezende genade er doorheen te stuwen. Met grote dankbaarheid gewaagt Paulus daar ook van, als hij spreekt van het ongeveinsd geloof, dat eerst in grootmoeder Loïs, en daarna in moeder Eunice woonde, en waarvan hij overtuigd is dat het ook in zijn geestelijke zoon en broeder Timotheüs woont. U ziet dus: de lijn der geslachten!

De waarachtige bekering komt zelfs *als regel* in deze lijn der geslachten tot stand. Het is geen regel zonder uitzonderingen, maar toch een goddelijke regel. Wie dat privilege bezit, heeft bij wijze van spreken reeds 99 van de 100 procent.

Maar aangezien de Here het volle pond vraagt, is dat laatste éne procent een niet te verwaarlozen factor. Dat is juist, wat de Engelsen noemen, de "finishing touch", de laatste hand, die er aan gelegd wordt, het fijne puntje dat Paulus zo omschrijft: dat ook *in u woont!*

Waarachtige religie is tenslotte toch ook weer de meest *persoonlijke* zaak ter wereld. Anderen kunnen u leiden, onderwijzen, adviseren, helpen, maar ze kunnen het niet van u *overnemen*.

Het is om zo te zeggen veel eenvoudiger een Joaskist te timmeren, en te ijveren voor Gods huis, dan je helemaal overgeven aan de Here en zeggen: Here, beschik maar over mij, en ik lever al mijn wapenen bij U in. In het eerste geval kun je rechtop blijven staan, in het laatste geval niet.

Wie z'n ogen open heeft, kan zien dat de duivel bezig is z'n tienduizenden te verslaan door ze aan het werk te zetten voor de kerk, maar ze te verhinderen zich over te geven aan Jezus.

We moeten voor ons zelf goed weten of onze dienst des Heren persoonlijke, innige overtuiging is, of product van een samenloop van gelukkige omstandigheden. En of wij bereid zijn, onze volle toewijding aan Hem te blijven geven, ook als geen Jojada meer een waakzaam oog open houdt, ja ook als we helemaal alleen op de wereld staan.

Is dit laatste *niet* het geval, dan móét het wel van kwaad tot erger gaan.

Joas is eerst bezweken voor de verleiding der Judese prinses. Daarop is prompt gevolgd de

waarschuwing van God bij monde van de profeet Zacharia. Maar Joas heeft niet willen luisteren, en heeft zelfs de euvele moed gehad, deze profetenmond voor altijd tot zwijgen te brengen. Zacharia moet sterven op dezelfde manier als Johannes de Doper moest sterven toen hij durfde zeggen tot de koning: "het is u niet geoorloofd".

En deze Zacharia was nog wel de zoon van zijn weldoener, de redder van zijn leven. . . .
Jojada!

Op deze misdaad is gevolgd de straffende hand Gods. De vijanden kwamen opzetten tegen Jeruzalem, maar Joas heeft zijn eigen veiligheid gekocht met de schatten in de tempel, dezelfde schatten die hij vroeger met zoveel zorg bijeen gebracht had, en gewijd aan de Here!

Op deze schandelijke verbondsbreuk moet dan wel verbondswraak volgen; want wie z'n doop verloochent en verkwanselt zal vroeg of laat in het water van z'n doop verdrinken.

Joas is namelijk om het leven gebracht door twee mannen, van wie, heel merkwaardig, de namen genoemd worden van hun *moeders*. De Bijbel doet dat natuurlijk niet zonder zin. Er ligt iets in van de ironie der goddelijke wraak. Deze moeders waren namelijk *buitenlandse* vrouwen, stammend uit die volken (Moab en Ammon) wier goden Joas had vereerd in ruil voor de God zijner vaders.

Zo is het dan met Joas gegaan.

Het blijkt gedurig weer, dat er geen gevaarlijker standpunt is, dan géén standpunt te hebben, en een godsdienst te bedrijven die onpersoonlijk is. Dit is op de duur niet vol te houden. Vooral niet voor wie leeft in de schaduwen van de antichrist, een tijd waarin de tegenstellingen zich al meer toespitsen, en het vóór of tegen steeds dringender om een antwoord vraagt.

Het hoeft dan nog helemaal niet zo'n snelle afloop der wateren te worden als bij Joas. Het kan een hele tijd "goed" gaan. Het kan zelfs een leven lang "goed" gaan, maar, zoals u ziet, "goed" tussen aanhalingstekens. De ontwaking is dan des te ontstellender, want hoe zal iemand de *eeuwige* vreugde kunnen genieten wiens *vreugde* het nooit geweest is, de Here te dienen, maar die enkel maar in het gareel liep van Jojada.

Het past mij natuurlijk niet, de staf over Joas te breken. De afloop van z'n leven doet weinig goeds vermoeden, maar spreekt niet het laatste woord. Evenmin hangt het lot van deze koningszoon af van de exegetische vraag of ik moet lezen: "Joas deed wat recht is in de ogen des Heren, al zijn dagen *zolang* Jojada hem onderwees" of: "*omdat* Jojada hem onderwees". Dat hangt tenslotte alleen af van de houding tegenover *Christus*, een naam die onwillekeurig ook doorschemert in de historie van Joas.

Men weet dat Israël een *theocratisch* volk was, hetgeen niet wil zeggen, dat zijn koningen regeerden *bij de gratie* Gods, want dat doet onze koningin ook, en toch zijn wij geen theocratisch volk.

Maar het betekent wel, dat zijn koningen iets moesten vertonen van de Christus Gods, en dat men in hun beoefening van rechtvaardigheid en barmhartigheid de indruk moest krijgen dat God Zelf door hen over het volk regeerde.

Heel de geschiedenis van Israël is een worsteling geweest van de Heilige Geest, om een koning te boetsen, die dat type van Christus vertonen zou.

Maar ze stelden stuk voor stuk teleur. Ze vielen de Here als 't ware één voor één uit de hand.

Van David af tot Joas toe. Het schéén met deze laatste een hele tijd goed te gaan, alles leek zo mooi aan dit wonderkind. En toch!

Geen wonder, dat in de harten der vromen het heimwee groeide naar vorst Messias. Diep in de ziel leefde het verlangen:

Geef, Heer, de Koning Uwe rechten,
En Uw gerechtigheid
Aan 's Konings zoon, om Uwe knechten
Te richten met beleid.
Dan zal Hij al Uw volk beheren,
Rechtvaardig, wijs en zacht;
En Uw ellendigen regeren;
Hun recht doen op hun klacht.

Hoe meer Joas teleurstelt, hoe meer de gestalte wenkt van Hem, *van* Wie Joas ondanks alles een type is. Het Wonderkind, Dat de kindermoord van Bethlehem overleeft, Jezus, Die als knaap in de tempel verschijnt, Die gezalfd is tot Koning, Die doet wat recht is in de ogen des Heren, niet voor een tijd, maar permanent, Die gehoorzaam is en gehoorzaam blijft tot de dood, ja de dood des kruises.

Het zou kunnen zijn, dat deze of gene bij het lezen van deze dingen overlegde: ik lijk veel op Joas. Er is bij mij ook nog zo weinig *vreugde* in de dienst des Heren. Ik wou dat het alles wat bezielder, wat vuriger, wat persoonlijker was. Ik raak soms in een wanhoopsstemming van: enkel maar een stukje opvoeding, een brokje traditie.

Ik geloof, dat wie zo overlegt, daarmee juist het bewijs levert, dat hij weinig van Joas moet hebben, en de Joas-gezindheid verafschuwt.

Men *wil* althans niet zo wezen.

Nu, om anders te willen en anders te wezen, daarvoor geeft Christus niet een onzekere *kans*, maar de stellige *waarborg*.

De doop in Zijn naam betekent niet een vage toezegging, maar de stellige verzekering: *Ik wil in u wonen*.

Het pleiten op die doop geeft de stellige zekerheid, dat Christus juist zorgt voor die "finishing touch" waarover we reeds spraken.

Met dit biddend pleiten gaat het gelovig strijden hand aan hand.

Juist door dat bidden en strijden zal de innerlijke vreugde ongemeen toenemen. Het toegeven aan de zonde maakt somber, maar de strijder wordt bezield door het overwinningsgevoel, dat onzegbaar verblijdt. Het is geen verlies, maar winst, geen reden tot schreien, maar tot juichen, als we moeizaam leren onszelf te verloochenen en de zonde te overwinnen in Zijn kracht.

En die vreugde is nog geen millioenste deel van de vreugde die Christus nog voor ons in petto heeft.

HOOFDSTUK IX: *MANASSE*.

De grote prediker Spurgeon heeft eens een boekje geschreven dat heet: "Zeven wonderen van genade". Hij tekent hierin een zevental Bijbelse figuren die in grote zonde gevallen waren, maar door Gods genade tot bekering kwamen. Tot dat zevental (dat natuurlijk voor uitbreiding vatbaar is) behoren dan: de boetvaardige zondares uit Lukas 7, de moordenaar aan het kruis, Saulus van Tarsen, de stokbewaarder te Philippi, Onesimus, en... . het grootste wonder, waarmee Spurgeon zichzelf bedoeld heeft.

Dit zijn er in 't geheel zes.

De rij wordt echter geopend met koning Manasse, over wie wij het nu samen willen hebben, en het is dus wel duidelijk, dat deze Londense opwekkingsprediker Manasse gezien heeft als een bekeerd en gered zondaar. Trouwens, dit is onder ons wel de gangbare opinie. Voor de doorsnee-Bijbellezer staat de bekering van Manasse even onomstotelijk vast als de bekering van de moordenaar aan het kruis. Menigeen zou zich wat onwennig gaan voelen, en de gedachte krijgen, dat hem iets dierbaars werd afgenomen, als iemand beweerde dat die "bekering" van Manasse toch op z'n minst "dubieus" was. Natuurlijk van onze kant bekeken, want van Gods kant bezien is *niets* dubieus.

Inderdaad kan ieder die gelooft dat Manasse tot waarachtige bekering gekomen is, zich op een eerbiedwaardige rij van exegeten en homileten beroepen. Ik ga niet alle boeken uit m'n kast halen, maar wijs behalve op de genoemde Spurgeon op een man als ds J. Douma, die in z'n boek "De koningen van Juda" natuurlijk ook bij Manasse terecht komt, en o.a. schrijft: "Toen kende Manasse, dat de Here God is. Dat is geen tweedehands kennis en geen louter theoretische kennis, dat is een kennis van het persoonlijke, reële bezit". En even later: "Hoe klaar blijkt uit dit alles, dat Manasse's bekering oprecht geweest is".

Dr F. L. Bakker schrijft in zijn "Geschiedenis der Godsopenbaring": "Daar (in Babel) bekeerde hij zich tot de Here, en bad God om vergeving, waarop God hem genadig was".

Van hetzelfde gevoelen is prof. Sillevius Smitt, die in zijn "Handboek van de Heilige Geschiedenis" schrijft: "Intussen is Manasse wonderbaar als een brandhout uit het vuur gerukt".

En, om niet meer te noemen, Baarslag schrijft in "Twist en Tweedracht" over deze koning: "Manasse keert weer als een ander man. O zeker, zonder haak en voetboeien. Maar ook van binnen een ander man. En daar is inwendig bij Manasse een inkeer gekomen tijdens zijn Babylonische gevangenschap. De boeien van deze wereld zijn ook van hem afgevallen".

En wie zal zeggen hoeveel dominees in deze zelfde zin al over de "bekering van Manasse" hebben gepreekt.

Tegenover deze lange reeks van getuigenissen zou ik niet graag met stelligheid willen beweren, dat Manasse zich *niet* in waarheid tot God bekeerd heeft. Ik doe dat ook niet. De theologen die ik zo pas aan het woord heb laten komen, en uw dominee die er over gepreekt heeft, kunnen best gelijk gehad hebben. Maar ze kunnen ook de plank mis geslagen hebben. Daarom noteer ik Manasse juist bij de "dubieuze posten". Het geval is op z'n minst twijfelachtig. Ik herinner er namelijk aan, dat al de tot dusver genoemde getuigenissen menselijke getuigenissen waren, en daarmee is dus niet het laatste woord gezegd. Vergissen is menselijk.

Het zal iedere Bijbellezer bekend zijn, dat de geschiedenis van Manasse beschreven wordt op twee plaatsen in de Heilige Schrift, en wel in 2 Koningen 21 en in 2 Kronieken 33. De naam van Manasse wordt wel op meerdere plaatsen in de Bijbel genoemd, en we moeten daar later nog op terug komen, maar dat is meer terloops. Uitvoerig wordt van Manasse gesproken in de beide genoemde hoofdstukken.

Nu is het al dadelijk heel merkwaardig, dat in het eerste hoofdstuk, 2 Koningen 21, met geen woord en geen letter melding gemaakt wordt van Manasse's z.g.n. bekering. Alleen z'n zonden-register wordt daar genoemd, en dat is om te huiveren. Als we alleen 2 Koningen 21 hadden, zou niemand er over denken ook maar één goed woord van Manasse te zeggen.

In 2 Kronieken 33 komt echter een vervolghoofdstuk. Daar wordt in beschreven hoe Manasse werd weggevoerd van Babel en wat er in de gevangenis gebeurde, toen hij in het nauw geraakt was.

In het Bijbeltje dat ik op de kansel pleeg te gebruiken, staat boven dit gedeelte: "Manasse bekeert zich"².

Dat zegt op zichzelf natuurlijk niets.

Wat ik nu ga zeggen is voor ter zake kundige en goed onderlegde Bijbellezers volkomen overbodig, en zij kunnen dit dan ook rustig overslaan. Maar er zijn nog zoveel anderen, en men duide mij dit intermezzo dus niet al te euvel. Wat ik wou zeggen is, dat die opschriften boven de hoofdstukken of gedeelten van hoofdstukken latere toevoegsels zijn. U kunt die opschriften in de oorspronkelijke Hebreeuwse Bijbel of wat het N. T. betreft, in de Griekse tekst niet vinden. Ze staan alleen in onze Hollandse vertaling bij wijze van aankleding. Ze horen niet bij de geïnspireerde tekst, maar mensen hebben dat er ter verduidelijking bijgevoegd. Voor het gemak van de lezers. Om ze een overzicht te geven, waar het nu verder over gaat in dat hoofdstuk. Men moet dus niet denken: in mijn Bijbeltje staat boven 2 Kron.33:12-20: "Manasse bekeert zich", dus Manasse hééft zich bekeerd. *Als* het werkelijk in 2 Kron. 33 staat dan is dat het einde van alle tegenspreken, want alles wat in de Bijbel staat is waar. Maar zo'n *opschrift* is nog niet het einde van alle tegenspreken. Zo'n opschrift is mensenwerk, en dus feilbaar. Alweer: ik zeg niet, dat dit bepaalde opschrift fout is, maar ik ben er ook nog niet aan toe om te beamen dat het juist is. Daarvoor zou ik eerst met u nauwkeurig moeten nagaan wat er precies in 2 Kron. 33 staat. Daar zijn we nu nog niet aan toe, maar daar komen we later op terug.

Dit geval met de opschriften ligt feitelijk op dezelfde lijn als de beroemde kanttekeningen in de Statenvertaling. Men weet dat de oude Statenbijbels voorzien zijn van kanttekeningen of korte verklaringen in een noot onderaan of op zij van de bladzijden. Ik heb meermalen eenvoudige lieden ontmoet, die meenden dat die "kanttekeningen" dezelfde waarde hadden als de tekst zelf. Wat die kanttekenaren zeiden, was voor hen onomstotelijk waar. Daar viel niet aan te twijfelen. Nu, in de meeste gevallen wordt de spijker wel op de kop geslagen. De mannen die er zich mee bezig gehouden hebben, waren zeer bekwame theologen. Ik geloof dat elke dominee die naast zijn commentaren ook niet de kanttekeningen raadpleegt, zichzelf en z'n hoorders te kort doet. Maar hogere waarde dan aan een commentaar kenne men aan de kanttekeningen dan ook niet toe. Ze behoren niet tot de tekst, maar zijn er een zeer beknopte uitlegging van. En bij de "uitlegging" zijn we dan al weer van het eigenlijke geïnspireerde Woord overgestapt op het menselijk terrein van de "verklaring". En die verklaring kan goed, maar kan ook fout zijn.

---

² In de vertaling van het N.B.G. staat dit niet.

Tot zover dit korte uitstapje op het terrein van de opschriften in en de kanttekeningen bij de Bijbel.

We komen nu op Manasse.

Manasse bekeert zich, zegt het *opschrift* in 2 Kron. 33.

Ik ben bereid daar amen op te zeggen, zodra uit de *tekst* van 2 Kron. 33 onomstotelijk blijkt, dat Manasse zich bekeerd heeft.

Die tekst luidt:

"Maar toen hij in het nauw geraakt was, zocht hij de gunst van de Here zijn God; hij verootmoedigde zich diep voor het aangezicht van de God zijner vaders en bad tot Hem; toen liet Hij Zich van hem verbidden, hoorde zijn smeking, bracht hem naar Jeruzalem terug en herstelde hem in zijn koningschap. En Manasse erkende, dat de Here God is".

We zijn geneigd, bij het eerste horen hiervan, de opschriftschrijvers bij te vallen, maar bij nauwkeurige lezing is het toch op z'n minst twijfelachtig, of de Schrift hier de bekering van Manasse meldt. De eerlijke exegeet Noordzij schrijft: "het wil mij voorkomen, dat wat men Manasse's bekering noemt, niet anders is geweest dan een momenteel handelen onder de verse indruk van zijn ervaring in Babel". Daar schijnt inderdaad meer vóór dan tegen te pleiten. In elk geval staat het met Manasse nog niet zo "safe" als we in gemoede hadden gedacht.

Wie het zondenregister van Manasse leest, kan slechts huiveren. Wij weten maar al te goed, dat een mens geneigd is tot *alle* kwaad, en hoe demonisch het kwaad kan groeien, is ons uit tal van voorbeelden bekend, maar dat één kort mensenleven zóveel horribels te zien kan geven als dat van Manasse (en dat nog wel de zoon van zo'n vrome vader als Hizkia was), hadden we toch nauwelijks kunnen vermoeden. Spurgeon maakt de opmerking, dat er mensen zijn, wie het niet genoeg is met één hand te zondigen, doch er vermaak in scheppen zich te baden in ongerechtigheid. "Zij willen nu eenmaal met vier paarden voor hun wagen ter helle gaan, en jagen die even woest voort als Jehu de zijne."

Nu, dat blijkt wel in Manasse.

Ik schrijf hier eenvoudig af Gods requisitoir over dit verzondigde leven, zoals dat staat in 2 Kron. 33:

"Hij deed wat kwaad is in de ogen des Heren, in overeenstemming met de gruwelen der volken die de Here voor de Israëlieten uit had verdreven. Hij herbouwde de offerhoogten die zijn vader Jehizkia had afgebroken, richtte altaren voor de Baäls op, maakte gewijde palen en boog zich neer voor het gehele heil des hemels en diende ze. Ook bouwde hij altaren in het huis des Heren, met het oog waarop de Here gezegd had: In Jeruzalem zal Mijn Naam zijn tot in eeuwigheid. Hij bouwde altaren voor het gehele heil des hemels in de beide voorhoven van het huis des Heren. Ja, hij deed zijn zonen door het vuur gaan in het dal Ben-Hinnom en liet zich in met toekomstvoorspellingen, waarzeggerij en toverij, en stelde bezweerders van doden en van geesten aan. Hij deed veel, dat kwaad is in de ogen des Heren en krenkte Hem daardoor. Hij plaatste ook een stenen afgodsbeeld, dat hij gemaakt had, in het huis Gods, waarvan God tot David en diens zoon Salomo gezegd had: In dit huis, hier in Jeruzalem, dat Ik verkoren heb uit al de stammen van Israël, zal Ik Mijn Naam vestigen tot in eeuwigheid; en Ik zal Israëls voet niet meer doen wijken van het land, dat Ik voor uw vaders bestemd

heb, indien zij slechts naarstig doen al wat Ik hun geboden heb: de gehele wet en de inzettingen en de verordeningen, gegeven door Mozes. Manasse verleidde Juda en de inwoners van Jeruzalem er toe, meer kwaad te doen dan de volken die de Here vóór de Israëlieten had verdelgd. De Here sprak tot Manasse en zijn volk, maar zij luisterden niet".

En niet alleen dat Manasse niet luisterde, maar hij kon de profetie, die hem in Gods naam waarschuwde, zo weinig uitstaan, dat hij 's Heren dienstknechten met al de haat van zijn ziel vervolgde, zodat 2 Kon. 21 de droeve lijst van 2 Kron. 33 nog aldus moet aanvullen:

"Ook vergoot Manasse zoveel onschuldig bloed, dat hij Jeruzalem daarmee vervulde van het éne einde tot het andere" (2 Kon. 21:16a).

Ik maak hier enkele kanttekeningen bij.

En dan blijkt in de eerste plaats, dat deze gang van zaken toch wel buitengewoon tragisch is. Men herinnert zich dat Hizkia, toen hij zeer ernstig ziek was, gebeden heeft om verlenging van zijn leven. Het was de vrome Hizkia in deze begeerte naar het leven niet in de eerste plaats om zichzelf, maar om de zaak des Heren te doen. Er was namelijk niemand, die hem kon opvolgen, en wat nu Hizkia buitengewoon smart is de gedachte dat hij kinderloos zal moeten sterven. Daardoor zou de troon van David leeg komen te staan, en werd de Messiaanse lijn verbroken, omdat er nu geen stamvader was van de komende grote Davidszoon. Zo wordt Hizkia's gebed om te leven een geloofsdaad. Het is het gebed om een zoon, en in de diepste zin een heimwee naar de beloofde Messias.

Deze zoon des gebeds wordt nu.... Manasse!

De gehoopte voorvader van de Christus ontpopt zich als een man die in zijn doen en laten haast de meest anti-christelijke figuur van heel het Oude Testament kan genoemd worden.

Hier rijzen vele vragen.

Hebben zich daarom de wonderen als 't ware opgehoopt reeds voor Manasse's geboorte? Welke bedoeling heeft God er mee gehad Hizkia op zijn gebed juist deze zoon der verkeerdheid te geven? Kan het van Hizkia meer een ongelovig dwingen dan een gelovig vragen geweest zijn? En zo kunnen we doorgaan. De vraagtekens blijven staan. Het enige wat we kunnen fluisteren is: Gods welbehagen!

De omstandigheden waaronder Manasse geboren is, kunnen misschien wel het een en ander verklaren. Hij was een zoon des ouderdoms, en men weet dat dat wel eens verweerde jongetjes worden. Bovendien is z'n vader gestorven, toen hij, Manasse, nog maar een kind was, en zo is hij dan, veel te vroeg zelfstandig, en geleid door verkeerde adviseurs, geworden wat hij tenslotte geworden is. Niettemin is geen enkel mens ooit geheel product van de omstandigheden. Hoeveel verzachtende omstandigheden er ook kunnen aangevoerd, Manasse blijft voor zijn daden volkomen verantwoordelijk, en welke die daden geweest zijn, hebben we uit de boeken der Koningen en Kronieken kunnen lezen.

We recapituleren nog eens.

Hij begon met het levenswerk van zijn vader volkomen af te breken. Wat Hizkia opgebouwd had, brak hij af en wat Hizkia afgebroken had, bouwde hij op. Er zijn nog wel eens mensen, die om God en Zijn dienst niets geven, maar die uit piëteit voor een gestorven vader of moeder zich nog weten te beheersen. Zelfs deze kinderlijke piëteit is bij Manasse afwezig. Van de tempel, het huis des Heren, maakte hij een soort pantheon, waar voor alle "goden van

de tijd" een plaatsje werd ingeruimd. Als van hem gezegd wordt, dat hij "het gehele heir des hemels" vereerde, dan betekent dit een soort "astraal-religie", om het lot der volken en der enkelingen af te lezen uit de stand der sterren. Niet het levende Woord van God, maar de zwijgende sterren aan het firmament vormden voor hem een hemels geheimschrift. Zijn zonen laat hij "door het vuur gaan", waarmee wel een symbolische handeling, een soort "vuurdoop" bedoeld zal zijn, om deze kinderen, die het teken des Verbonds dragen, te wijden aan de oppergod Mèlèk of Moloch. Dit alles lag ongeveer op dezelfde lijn als wat wij de nationaal-socialisten hebben zien doen, die de oude Germaanse goden weer op het schild verhieven en die hun kinderen voor deze heidense ideologieën "door het vuur deden gaan". Wat wij dan verder lezen van die "asjera's" die Manasse naast de Baäls vereerde en deed vereren, dit was feitelijk niets anders dan tempel-prostitutie, een gesanctioneerde onzedelijkheid, dienst van het vlees tot en met.

Men vergete niet dat Manasse al deze dingen deed als *koning*, en het volk daarin voorging. Leidslieden des volks dragen een dubbele verantwoordelijkheid. Naar hen wordt gekeken, en als *zij* het doen, waarom mogen *wij* het dan ook niet doen? Het gebeurt dikwijls, dat het volk beter is dan zijn voorgangers, maar als de voorgangers volharden in het kwaad, kan het niet uitblijven of een groot deel van het volk wordt meegesleept. We hebben dat ten dele ook in de kerkkruisjes van de laatste tijd beleefd: de grote massa zou aan een kerkscheuring eenvoudig niet gedacht hebben, als ze er door hun leidslieden niet toe waren opgezweept. Men ziet iets dergelijks in de corruptie van ons volksleven, dat meer van boven af dan van onderen op kwam. En op deze wijze is Manasse als aanvoerder in het boze dan ook oorzaak geworden, dat hij duizenden en nog eens duizenden in z'n val heeft meegesleept.

Niemand zondigt voor zichzelf alleen.

En wat men voor anderen bederft, is moeilijk weer goed te maken. Manasse moge dan tot bekering gekomen zijn (wat ik voorlopig nog zeer in twijfel trek), maar hij heeft al die anderen daarmee niet uit de poel der ongerechtigheid kunnen halen, waarin hij ze eerst gestort heeft. Als iemand tot bekering komt, die in z'n leven z'n gezin is voorgegaan in werelddienst, dan kan dat allemaal erg dierbaar worden, maar de brokken zijn gemaakt. En zo iemand, die dan naar de kerk gaat, moet maar niet verwonderd of uit de hoogte doen, als z'n vrouw en kinderen *niet* met hem meegaan naar de kerk. Als ze dat weigeren, is dat feitelijk heel vanzelfsprekend, en men houde zich altijd maar weer voor: *niemand zondigt voor zichzelf alleen*.

Over Manasse's kerkvervolging, het doden van de profeten des Heren, heb ik reeds gesproken. Manasse heeft, zoals Spurgeon opmerkt, ook zijn Bartholomeüsnacht gehad en toen hij de profeten, de kinderen Gods, aanraakte, waarvan de Here zegt, dat ze Zijn oogappel zijn, heeft hij, om zo te zeggen, zijn vinger gestoken in het oog van God.

Het allerergste van Manasse staat aan het slot van het requisitoir: "De Here sprak tot Manasse en zijn volk, maar zij luisterden niet". Er is niet alleen zonde, maar aperte onbekeerlijkheid. Ze laten God maar praten. Ze gaan gewoon door. Het is eigenlijk precies dezelfde ellende als van zoveel kerkmensen. De Here sprak wel tot hen. Hij spreekt elke Zondag tot hen. Hij spreekt elke dag tot hen. Maar er *gebeurt* niets. Het wordt voor kennisgeving aangenomen. Men gaat over tot de orde van de dag. En er is niets wat God meer vertoornt, dan dat men naar Hem niet luistert.

Wanneer ik nu, na het verwrongen leven van Manasse te hebben getoond, terugkom op wat ik vroeger schreef, dat wat men de "bekering" van Manasse noemt, op z'n minst *dubieus* genoemd moet worden, dan versta men dit niet verkeerd.

Ik bedoel dit: het dubieuze bestaat *niet* daarin, dat de zondelijst van Manasse daarvoor te zwart is. God komt over zóveel bergen van schuld heen, dat de klacht: "Mijn zonde is te groot dan dat ze vergeven kan worden", te allen tijde als een ongelovige Kaïnsleus moet worden afgewezen.

Dat is het dus niet.

Graag zouden wij ook moed scheppen uit zijn behoudenis, zoals het van David heet in Psalm 51. We moeten echter eerlijk uit de Schrift aflezen of daar inderdaad aanleiding toe is, en daar is nog wel het een en ander over te zeggen.

Het levensdrama van Manasse is met het opsommen van zijn zonden nog niet uit. Volgens 2 Kon. 21 wèl. Wie dat hoofdstuk leest, ziet slechts schaduwen en geen enkel lichtpunt. Het levensbericht van 2 Kon. 21 geeft u het gevoel als wanneer u een boek leest en u hoopt dat het nog goed aflopen zal, maar het loopt *niet* goed af. In 2 Kron. 33 ligt het geval een beetje anders. De auteur van 2 Kronieken vertelt veel meer over Manasse. Hij weet, dat toen Manasse niet horen wilde, hij heeft moeten voelen. God kwam met Zijn oordelen en sleurde deze goddeloze koning van de troon naar de gevangenis in Babel. Daar in de gevangenis kreeg hij 't zo benauwd, dat hij op de knieën gebracht is voor God. We lezen (2 Kron. 33:12):

"Maar, toen hij in het nauw geraakt was, zocht hij de gunst van de Here zijn God; hij verootmoedigde zich diep voor het aangezicht van de God zijner vaderen en bad tot Hem".

Zelfs hierbij blijft het niet.

God is zo ongelooflijk goed, dat Hij luistert naar een mens, die z'n leven lang niet naar God geluisterd heeft. Immers:

"Toen liet Hij Zich door hem verbidden, hoorde naar zijn smeking, bracht hem naar Jeruzalem terug en herstelde hem in zijn koningschap. En Manasse erkende, dat de Here God is".

Nadat Manasse teruggekeerd was, zullen de mensen in Jeruzalem wel gezegd hebben: hij is toch wel veranderd, want:

"Hij verwijderde de vreemde goden en het stenen beeld uit het huis des Heren, benevens al de altaren die hij op de berg van het huis des Heren en in Jeruzalem gebouwd had, en wierp ze buiten de stad. Voorts richtte hij het altaar des Heren weer op, offerde daarop vredeoffers en looffers, en beval Juda, de Here, de God van Israël, te dienen" (2 Kron. 33:15—16)

Graag zou ik willen instemmen met hen die in verband met dit alles juichen over de bekering van Manasse, *indien de Schrift daartoe de overtuigende gegevens bood*. Dit is m.i. niet het geval. Ik zeg nog niet, dat Manasse's bekering niet oprecht was, maar evenmin het tegenovergestelde. Ik weet het niet. Het geval is op z'n minst zeer dubieus. Men moet overal vraagtekens zetten. En dat is nu juist weer het ellendige (en daarvoor worden deze hoofdstukken geschreven, als men het nog niet wist): waarom leven er toch zoveel mensen in de mist? Waarom zijn we geen duidelijk-leesbare brieven, waarom laten we de mensen maar raden, waarom zoveel vraagtekens en zo weinig uitroepetekens?

Wat nu het geval-Manasse betreft, we moeten de Schrift natuurlijk eerlijk lezen, en dan bevat ook zijn zogenaamde bekeringsgeschiedenis niets dat óók niet gezegd zou kunnen worden van een ongelovige. Als iemand beweert: slechts de nood deed Manasse bidden, maar in wezen is er bij hem niets veranderd, dan kan dat heel goed waar wezen.

Hij *verootmoedigde* zich voor het aangezicht des Heren, zegt de schrijver van 2 Kron. 33. Jawel, maar ik herinner mij heel goed dat *Achab* dat ook deed. Hij scheurde zijn klederen en lag neer in een zak, toen hij het strenge oordeel Gods vernam en de Here zeide tot Elia: "Hebt gij gezien, dat Achab zich voor Mij verootmoedigd heeft?" (1 Kon. 21:29).

Manasse bad tot God en God liet Zich van hem verbidden, maar noch het gebed in de nood noch de verhooring is het doorslaand bewijs, dat de verhouding tot God in orde is. In zijn grote nood wist ook de Egyptische Farao geen andere uitweg dan het gebed, en hij vroeg Mozes dit zelfs "vuriglijk" te willen doen. En God liet Zich verbidden.

Maar, zal iemand zeggen, er staat nog iets bij van Manasse, dat toch wel de deur dicht doet, namelijk dit: "Toen kende Manasse, dat de Here God is" (2 Kron. 33:13).

In de Statenvertaling heet het inderdaad: "toen *kende* Manasse, dat de Here God is". De Nieuwe Vertaling leest: "toen *erkende* Manasse dat de Here God is". Prof. Noordt zij: "toen *ervoer* Manasse dat de Here God is". Deze vertaling schijnt wel de meest juiste, en dan heeft de schrijver van 2 Kron. 33 niets meer willen zeggen, dan "dat Manasse des Heren macht aan den lijve heeft ondervonden". Manasse was altijd z'n eigen gang gegaan, en hij had gelachen om de profeet Gods, maar nu in de gevangenis wordt hij gewaar, dat er een God is, Die zegt: Ik ben er ook nog! Manasse begreep in de gevangenis dat er met Gods macht niet te spotten viel, op soortgelijke wijze als Hitler in de bunker in Berlijn aan den lijve ondervond, dat daar in Washington nog niet zulke idioten zaten als hij altijd had gespot.

Zodat ook het "toen kende Manasse, dat de Here God is", nog niets positiefs zegt aangaande Manasse's "bekering".

Men zou de vraag kunnen stellen of Manasse de oprechtheid van zijn bekering dan niet heeft bewezen door zijn daden. Hij ruimde immers, in Jeruzalem teruggekeerd, de vreemde goden en altaren op, en riep zelfs het volk op, de Here te dienen, wat hem overigens niet gelukte, want het is niet zo eenvoudig de boze geesten te bezweren, die men zelf eerst opgeroepen heeft.

Het schijnt echter met die "reformatie" van Manasse ook niet zo indrukwekkend gegaan te zijn, als men bij oppervlakkige lezing van 2 Kron. 33 zou vermoeden.

Manasse heeft allicht geprobeerd weer wat goed te maken (wat in de regel niet kan), maar ik kan het goed met Prof. Noordt zij eens wezen, als hij niet spreekt van een "reformatie" in Jeruzalem, maar dat Manasse zich "tegenover de dienst des Heren meer welwillend betoond heeft".

Een van de gruwelijkste daden van Manasse was geweest, wat we in 2 Kon. 21:5 lezen: "en hij bouwde altaren voor het gehele heir des hemels in de beide voorhoven van het huis des Heren".

Dat is blijkbaar precies zo gebleven.

Ook na zijn terugkeer in Jeruzalem.

Het huis des Heren bleef ontviid door deze gruwelen. Het is eerst veel later geweest, toen Manasse allang dood was, dat de grote reformator Josia er een einde aan maakte. U leest in 2 Kon. 23:12 van deze Josia: "alsmede de altaren die Manasse gemaakt had in de twee voorhoven van het huis des Heren haalde de koning omver; hij bracht het puin vandaar weg en wierp het in de beek Kidron".

Dit zijn nog niet alle vraagtekens die bij Manasse geplaatst kunnen worden.

Het is, om iets te noemen, hoogst onwaarschijnlijk, dat de schrijver van Koningen niets geweten zou hebben van Manasse's gevangenschap in Babel en terugkeer. Had dit een radicale omkeer in Manasse's leven betekend, dan vragen we ons af, waarom hij daar met geen woord van rept. Klaarblijkelijk is voor het besef van deze Bijbelschrijver Manasse gebleven de man, die deed wat kwaad is in de ogen des Heren. En dit klemmt zozeer, dat, als hij nu overgaat op *Amon*, de zoon van Manasse, een der goddeloze koningen van Juda, de auteur neerschrijft: deze goddeloze Amon leek precies op z'n vader Manasse. Niet: het liep met Manasse gelukkig nog goed af, maar toen ging het helaas met z'n zoon Amon weer fout. Maar er staat heel gewoon (en tegelijk zo verschrikkelijk): "Hij (Amon) deed wat kwaad is in de ogen des Heren, zoals zijn vader Manasse gedaan had".

En tenslotte, als het met Manasse was uitgelopen op een "happy end", dan is het op z'n minst vreemd wat de profeet Jeremia vele jaren na Manasse uitroept: "en Ik zal hen maken tot een schrikbeeld voor alle koninkrijken der aarde, ter wille van Manasse, de zoon van Jehizkia, koning van Juda, om hetgeen hij gedaan heeft in Jeruzalem" (Jeremia 15 :4).

Ziedaar dan Manasse.

Ik heb niets los willen maken wat de Schrift ons als vast en bondig voorhoudt, maar evenmin als zeker willen laten gelden, waar de Schrift nog vraagtekens zet.

En zo wordt Manasse voor ons het dubieuze geval bij uitnemendheid. Voor ons! Niet voor de Here, bij Wie alle dingen van eeuwigheid bekend zijn, en Die kent degenen die de Zijnen zijn. Maar *wij* hebben in Gods Raad niet gezeten. En mogen dus niet verder gaan, dan Zijn Woord het ons vergunt.

Maar hoe het ook zij, een lokkend voorbeeld is Manasse niet.

Is hij waarachtig tot bekering gekomen, dan heeft hij toch het grootste deel van zijn leven verknoeid, en het leed dat hij heeft berokkend, het onschuldig bloed dat hij heeft vergoten, daar was *niets* meer aan goed te maken.

Men spiegele zich aan Manasse dus niet!

En is hij niet tot waarachtige bekering gekomen, dan is deze figuur nog meer afschrikwekkend, en blijft hij voor alle eeuwen gelden als de man die in het allerlaatst van zijn leven slechts de *schijn* der godzaligheid (en dan nog een slechte schijn) heeft kunnen redden, maar in elk geval de kracht ervan heeft gemist.

Men wende het met Manasse ten goede of ten kwade, of hoe men maar wil, maar zegge in ieder geval: met *mij* moet het zó niet!

HOOFDSTUK X: DE JONGEN DIE NEE ZEI.

Wij komen nu tot enkele figuren uit het Nieuwe Testament, en de allereerste die we onder de loupe gaan nemen heeft alvast nooit geleefd. Evenmin als allerlei personen uit een roman ooit geleefd hebben, maar alleen maar bestonden in de fantasie van de schrijver. De jongen die nee zei komt namelijk voor in een *gelijkenis*, die aldus luidt:

"Iemand had twee kinderen. Hij ging naar de eerste en zeide: Kind, ga en werk vandaag in de wijngaard. En hij antwoordde en zeide: Ja, heer, maar hij ging niet. Hij ging naar de tweede en sprak evenzo. En deze antwoordde en zeide: Ik wil niet, maar later kreeg hij berouw en ging toch. Wie van de twee heeft de wil van zijn vader gedaan?" (Matth. 21:23-31a).

Het gaat hier dus over *twee* zonen, en van geen van beide beleefde de vader veel plezier. Noch de ene noch de andere maakt een verheffende indruk. De een weigert ronduit en brutaal het bevel van zijn vader op te volgen, en de ander heeft alleen maar mooie beloften. Tot de *daad* komt het niet. Het vermoeden ligt voor de hand, dat deze beide knapen *elkaar* ook maar moeilijk hebben kunnen zetten. De een zal gesmaald hebben: wat een huichelaar ben *jij!* Hang asjeblijft niet zo de lieve jongen uit! En de brave broeder van zijn kant: kun jij je niet eens fatsoenlijk gedragen tegenover je vader? Zo staan de *beide* ongehoorzame jongens *elkaar* ook nog uit te schelden. We zeggen onwillekeurig: 't is me wel een fraai gezin daar. En dan te bedenken, dat dit de tekening is van het *huisgezin Gods*. Van de *kerken*. Want dit is wel een gelijkenis, maar geen roman. Wel beeldspraak, maar geen fantasie. De jongen die nee zei, zo heette het zo pas, heeft nooit geleefd, en niettemin leeft hij. De jongen die ja zei (en nee deed) heeft nooit bestaan, en toch bestaat hij levensgroot. Het is gelijkenis en niettemin werkelijkheid, en het is helemaal niet moeilijk te raden, dat deze twee leden van het ene gezin optreden als de vertegenwoordigers van de twee groepen van het volk des Heren (van toen en nu): de ongehoorzame zoon: de tollenaar, en de brave ja-broer: de Farizeeër. Het is maar gelukkig, dat hiermee nog niet het *hele* huisgezin getekend is, en dat er behalve de *onwillige* en de *schijnheilige* nog een derde zoon is, die evenwel niet genoemd wordt, en evenmin voor het voetlicht treedt.

Ja, als we goed toezien, is er nog een *vierde* jongen ook zelfs. Het is dus een vergelijking met twee bekenden en twee onbekenden. In de loop van ons verhaal zullen we ze alle vier nog wel tegenkomen. A en B en de beide grote onbekenden. Maar we hebben 't nu niet over X¹ en niet over X², evenmin over A, maar over B, de jongen die kortweg nee zei³.

Zoals alle gelijkenissen, is ook deze gelijkenis waar de onwillige knaap in voorkomt, uit het volle leven gegrepen. De vader draagt z'n beide jongens op, in z'n *wijngaard* te werken, en deze wijnbouw werd in Palestina zeer druk beoefend. De hoorders kunnen zich de situatie dus direct zeer levendig voorstellen, en zij weten ook dat er voor de beide jongens niets vernederends of oneervols in schuilt de handen uit de mouwen te steken. Die handenarbeid was evenzeer de taak van vrije zonen als van knechten.

Het bevel: "werk vandaag in de wijngaard" is dus niet vreemd, maar zeer natuurlijk. Niet alleen, omdat er het gehele jaar door in de wijngaard ontzettend veel te doen is, maar ook omdat vader niet kan toestaan, dat z'n jongens hun dag in ledigheid doorbrengen.

Dat duldt de *Here* ook niet.

---

³ In dit opstel werd oorspronkelijk de St. V. gevolgd. In de vertaling van het N.B.G. is de volgorde juist andersom. Zo komt het, dat B. eerst een beurt krijgt.

Hij eist — om nu maar ineens met de deur in huis te vallen, en dat is meteen het *hart* van de gelijkenis — de volle toewijding van ons leven in Zijn dienst.

Hij draagt ons *allen* op: werk vandaag in Mijn wijngaard.

Dat is geen speciale taak van de *ambtsdragers*, maar van alle kinderen. Het kindschap vraagt dienstbetoon. Ons werken is de manifestatie van onze liefde. Renteniërs en leeglopers, dienstweigeraars en stakers kan Hij helemaal niet gebruiken.

De vader sprak tot elk van zijn zonen: "Kind, ga en werk vandaag in de wijngaard". Maar die ene "antwoordde en zeide: ik wil niet".

Hij is dus dienstweigeraar.

Men denke zich eens even de Oosterse verhoudingen in, waar het gebod: "eert uw vader en uw moeder", in hoge ere was, waar bovendien beleefdheid en vriendelijkheid behoorden tot de allereerste omgangsdeugden, en dan ziet men te beter hoe grievend, hoe brutaal, hoe hemeltergend eigenlijk dit antwoord is. Het is iets ongehoords, dat een jongen botweg en onbeschoft zijn "ik wil niet", z'n vader in het gezicht slingert.

Dit kind is geen *kind* meer, maar een *man* in de boosheid.

Zeker, hij zal zich nog langer laten commanderen! Hij wil ook wel eens wat anders dan altijd maar weer in die wijngaard werken. Hij dankt er stichtelijk voor nog langer aan de leiband te lopen. Hoe meer hij er over nadent, hoe meer hij zich gaat opwinden. Z'n ogen schieten vuur. Hij smijt de schop en de spa weg en de hele rommel "thuis" kan hem gestolen worden. Zo loopt hij weg, en de vader blijft onthutst alleen achter.

U hebt in dit ontaalde kind natuurlijk allang ontdekt de representant van dat deel van het bondsvolk, dat onder de naam van "de hoeren en tollenaars" wordt aangeduid. Zij droegen nog wel het teken van het verbond, maar gedroegen zich schaamteloos. Ze zeiden brutaal nee tegen God en Zijn geboden. Nee, lieve jongens en meisjes waren dat niet. De tollenaars waren de handlangers van de gehate "bezettende macht", de doorgewinterde collaborateurs, die leefden van de corruptie. En de hoeren waren de Joodse meisjes die zich verslingerden aan de Romeinse soldaten.

Dit was even een intermezzo.

We gaan nu weer terug naar de jongen die nee zei. We zijn namelijk nog niet met hem klaar. Integendeel, z'n geschiedenis moet eigenlijk nog beginnen. Zijn pad loopt namelijk niet dood op de stugge, onverzettelijke muur van onwil en verharding. Nee, hij komt tot zichzelf. Hij komt tot ander en beter inzicht. Hij kan het niet met z'n geweten overeenbrengen om in z'n weigering te volharden. Er is in dit harde hart nog een weke en gevoelige plek. Als hij er over na gaat denken, wat er die morgen gebeurd is, en hoe hij tegen z'n vader is uitgevaren, gaat er iets kriebelen in z'n conscientie, dat hem geen ogenblik met rust laat. Almaar door staat hem dat beeld van z'n vader voor de geest met die droevige ogen. En het laat hem geen rust, dat hij z'n goede, oude vader zóveel verdriet gedaan heeft. De jongen blijft hier niet enkel over nadenken, en volstaat er niet mee, deze onrustige gedachte om en om te wentelen, maar hij komt ook tot de daad. Hij keert terug.

Er staan in de Bijbel verschillende treffende bekeringsgeschiedenissen, maar er is bijna geen die mooier en tegelijk korter is dan deze: "maar later kreeg hij berouw en ging toch".

Waar ging hij heen?

Wel, naar de wijngaard natuurlijk, om te werken. De woorden van de gelijkenis laten geen

enkele andere uitlegging toe. Hij ging nergens anders heen, dan naar zijn werk.

Dit is weer precies naar het *leven* getekend. We zouden ook niet anders verwacht hebben. Maar tegelijk laat het zien hoe gebrekkig en stumperig het nog allemaal is, en dit is weer eens een voorbeeld te meer, dat iemand die de eerste schrede zet op de "weg terug", er nog lang niet is, en dat die eerste schreden nog maar zeer wankele schreden zijn.

Want het minste wat van deze jongen verwacht had mogen worden, was toch wel geweest, dat hij naar z'n *vader* gegaan was. De eerste gang had moeten wezen de zware gang van schuldbelijdenis. Het doet ons eigenlijk een beetje pijn, dat hij niets zegt. Niet eens: "ik zal opstaan en tot mijn vader gaan, en zeggen: vader, ik heb gezondigd".

Maar hij *dènkt* er niet over, met tranen z'n schuld te belijden. Zover zal hij nog wel eens komen, maar zover is hij *nú* in elk geval nog niet. Nog lang niet. 't Is nog zo'n ongesiepen diamant! Hij heeft zichzelf in zover overwonnen, dat hij tot inzicht gekomen is van z'n verkeerdheid. En als er een stem van binnen zegt: zeg, zou je nu eerst niet eens naar je vader gaan, want die man heeft toch zo'n groot verdriet, dan brengt hij die vervelende stem tot zwijgen door tegen zichzelf te zeggen: kerel, stel je niet aan!

Dus: hij gaat *niet* naar z'n vader.

Hij gaat *wèl* naar z'n *wèrk*.

En zwoegen en ploeteren dat hij nu doet, nee maar! 't Is of hij in een enkel uur heel de verspilde morgen weer inhalen en goedmaken wil. De jongen is gewoon wild van het werken, en als iemand er bij gestaan had, zou hij gezegd hebben: nu, een beetje kalmer aan kan ook wel!

Wij hebben de vader na het weigerend antwoord van z'n zoon onthutst achtergelaten.

Gelukkig heeft hij betere ervaringen gehad met z'n andere jongen. Ja, die was altijd even vriendelijk en welwillend en hij had direct en zonder aarzelen ja gezegd. Gelukkig dat die jongen er ook nog was. Maar dit heeft z'n verdriet over de ongehoorzame zoon toch niet weg kunnen nemen. Dat zat 'm nog dwars. Dat knaagde nog aan z'n Vaderhart.

In de loop van de dag maakt vader eens een rondgang door z'n wijngaard. Echt verdrietig nog over die ongezeggelijke en brutale knaap, waar toch zo weinig mee te beginnen was. Hoe moet hij dat nu eens aanpakken. Je hebt kinderen, waar je geen kind aan hebt, en je hebt er die je dagelijks zorgen maken. Zo loopt hij maar te prakkezeren. Dan — ziet hij nu goed, of ziet hij nu niet goed. Nee, dat kan toch niet! En toch, z'n ogen bedriegen hem niet. Daar is zowaar die knaap druk aan 't werk, die zopas gezegd had: "ik wil niet". Waar hij zich zo mee zat af te tobben. En hij hoort de jongen nog fluiten ook.

Toen is er iets beginnen te zingen in het oude hart van de vader.

Toen is er een lied geboren:

Deze mijn zoon was dood
En is weder levend geworden.
Hij was verloren
En is gevonden.

En je broer? zei vader, toen hij van z'n eerste vreugde bekomen was.

Niet gezien, zei de jongen.

Toen trok er *wéér* een rimpel in het voorhoofd van vader.

Nu wij zo een en ander van die weigerachtige knaap gehoord hebben, maar ook de afloop hebben gezien, dat hij wel nee *zei*, maar toch ja *deed*, en we stellen hem naast z'n beleefde broer, die direct bereid was, maar niettemin verstek liet gaan, en in geen velden of wegen te zien was — de jongen dus die ja *zei*, maar nee *deed* —, dan zijn we geneigd de opstandige boven de ja-broer te prijzen, en te zeggen: als je 't goed bekijkt, toch wel 'n beste kerel, al is ie wat ruw in de mond, 'n vent die honderd procent meevalt, toch mooi van hem, dat hij tenslotte toch deed wat z'n vader van hem verlangde, want op die daad komt het tenslotte toch maar aan!

Nu ja, ik stem grif toe dat als we van twee kwaden 't beste kiezen moeten, onze voorkeur uitgaat naar die ruwe bolster. Van hem houden we dan meer dan van dat vriendelijke meneertje met de pet in de hand, die per slot van rekening alleen maar gehoorzaam bleek met de *mond*.

Maar ik voeg er terstond aan toe, dat we dan de keus doen tussen twee *kwaden*. En al zullen we met de omstanders op de vraag: "wie van de twee heeft de wil van z'n vader gedaan?" moeten toegeven: de eerste, toch willen we tegelijk er voor oppassen, dat we deze jongen niet gaan idealiseren. Een model van trouw en gehoorzaamheid is hij allermintst. Hij is, zij het in mindere mate, evengoed saboteur als z'n broer. Hij komt *tenslotte* terug en geeft z'n onwil prijs, maar met dat al is er al een groot gat in de dag geslagen, en veel kostbare tijd verknoeid. En z'n vader heeft hij door z'n brutale mond toch maar veel verdriet berokkend. En *als* hij eindelijk besluit te werken, dan is er geen reden hem hemelhoog te prijzen, maar dan is hij niet meer dan een onnutte dienstknecht, die doet wat hem bevolen is.

Kom ik nu van het beeld op de werkelijkheid (u weet: deze koppige jongen representeert de tollenaars en zondaren van die tijd en van alle tijden), dan is er ook geen enkele reden om een loflied aan te heffen op de berouwvolle terugkeer van zondaren tot God, want als een mens zich naar God toekeert, dan is dat niet dank zij, maar ondanks hemzelf. Het enige wat zij bezingen en prijzen kunnen is de onbegrijpelijke barmhartigheid Gods die ook de opstandeling niet loslaat, maar hem beweegt tot het geloof.

In die jongen die nee *zei*, maar ja *deed*, doemen dan voor mij op de vele gestalten van tollenaars en zondaren, die de "weg terug" vonden. Ik zie die slechte vrouw, die Jezus' voeten met haar haren droogde, en ik zie Zacheüs, de deugniet, die een heel ander leven begon toen Jezus in z'n leven gekomen was, en ik zie de verloren zoon, die weer thuiskomt. Weet u van Bunyan, die zo schoon geschreven heeft van de christenreis naar de eeuwigheid, dat hij vóór z'n bekering eens met een schrikkelijke eed gezworen heeft, dat *hij* nooit één voet zetten zou in het koninkrijk der hemelen? En weet u van Augustinus, die bad: "Verlos mij van de Boze — maar nu nog niet"? En van Paulus, die als een wild beest te keer ging voordat Jezus hem tot staan bracht op de weg naar Damascus? De tijd zou mij ontbreken, als ik u verhaalde van al die nee-zeggars, die daarmee zo ontzettend veel verknoeid hebben, maar wie de Here eindelijk te sterk werd, zodat ze ja deden, maar die nooit zullen zeggen: doe als ik! Die nimmer zullen verklaren: kies mij tot een voorbeeld. Die meer dan iets anders betreurd hebben, dat er een tijd in hun leven geweest is, dat ze nee zeiden. Dat was nooit weer over te doen!

Als ik goed toekijk, dan zie ik bij dat grote getal van opstandigen ook mijzelf en velen van u, want *wij* hebben ook zo vaak nee gezegd tegen God (en we doen dat nòg).

En al zeggen we dus hartgrondig: nee, die jongen die nee *zei* is mijn ideaal niet, we kijken

toch ook niet uit de hoogte op hem neer, maar we willen ootmoedig met hem en naast hem de knieën buigen, en God onze revolutie belijden, maar Hem tegelijk danken voor Zijn grote zondaarsliefde in Jezus Christus, dat Hij mijn "nee" heeft omgezet in een "ja", en dat Hij mijn "ik wil niet", mijn revolutiekreet, heeft veranderd in een psalm:

Och Heer, ik ben, o ja, ik ben Uw knecht,
Uw dienstmaagds zoon; Gij slaaktet mijne banden;
Dies doe ik U gewillig offeranden
Van lof en dank, U plechtig toegezegd.

Wij prijzen dus niet de zoon (met een kleine letter), maar de Zoon (met een hoofdletter). Die er voor zorgt, dat het "nee", "ja" wordt, en wij schamen ons over de verspilde tijd van ons nee zeggen.

Weet u wat ook mogelijk is?

Dat men in z'n nee zeggen *volhardt*.

Ik heb u er al op voorbereid, dat er in dit huis méér jongens geweest moeten zijn, waarvan de twee genoemde alleen maar ten tonele gevoerd worden. Er zijn ook *minstens* twee ongenoemden, waarvan ik nú voorlopig alleen maar denk aan hen die nee zeggen, en dat *blijven* zeggen. Men kan ze *eigenlijk* geen zonen meer noemen. U kent ze wel: jongen, ga toch mee naar de kerk en bezoek de catechisatie.... ik wil niet!

Bedenk de verantwoordelijkheid van de doop. ... ik heb er niet om gevraagd! Werk mee in Gods wijngaard, op de J.V. en zoveel ander terrein. ... ik denk er niet aan, en ik heb er geen tijd voor ook!

Ik bedoel hier niet enkel jongeren, maar ook ouderen.

Ze worden elke Zondag "bepreekt" en hun wordt gesmeekt, zich te bekeren, te breken radicaal met hun onverzoenlijkheid, met hun gierigheid, met hun lauwheid enzovoort, maar ze zetten hun leven op dezelfde voet voort. ... ik wil niet!

Weet u wat de meeste van deze onwilligen tot hun verontschuldiging aanvoeren?

Ze kijken zo eens tersluiks naar hun broer, u weet wel de schijnheilige, en ze mompelen tussen hun tanden: ook een mooie jongen! Ze kunnen van *mij* zeggen wat ze willen, maar een mooi prater en femelaar ben ik tenslotte niet. Ik praat er niet om heen, en wil ook niet als een *huichelaar* in de kerk zitten. Iedereen kan weten wat hij aan me heeft, en ik ben tenslotte *eerlijk*.

Ja, *die* kant kan men natuurlijk ook uit!

Het is alle eeuwen door gebruikelijk geweest, voor lelijke dingen een mooie naam te zoeken, en het ligt in deze zelfde lijn, om zonden als ongehoorzaamheid en revolutie te sieren met het etiket van *eerlijkheid*. ... ze weten wat ze aan me hebben, ik kom er tenslotte eerlijk voor uit!

Dit is de *oprechtheid van de duivel*.

Je moet altijd voor de duivel oppassen, maar het allermeest, als hij eens een keer niet liegt, maar oprecht, eerlijk wil wezen.

Want *deze* oprechtheid verschilt in de grond der zaak niets van het *farizeïsme* van die "lieve" broer, waar u zo op scheldt. Als u helemaal eerlijk bent, zult u toegeven, dat u dit zegt: ik ben toch eigenlijk een graadje *beter* dan die huichelaars, omdat ik me niet uitgeef voor een heilige!

Ontdekt u de hoogmoed, het farizeïsme daarin?

Jezus sprak van de Farizeeërs als van *gepleisterde graven*, van buiten mooi gewit, maar van binnen vol dorre doodsbeenderen. Ik kan me begrijpen, dat u daar een hekel aan hebt. Er zijn ook *andere graven*, die niet gepolijst zijn en waar de walm der ontbinding u uit tegenkomt. 't Zijn als 't er op aankomt *allebei graven*! Geeft u aan die laatste dan zozeer de voorkeur?

Als Paulus ergens zegt: "Wij dan, wetende de schrik des Heren, bewegen de mensen tot het *geloof*", dan bedoelt hij met dat "geloof" niet het beamen van enkele waarheden, maar dat ze "schrikken" zullen van die "waarheden", en dat ze van schrik hun nee zeggen zullen opgeven, en de blijdschap leren van het "ja".

U zult van de waarheid alleen een schrik krijgen, als die waarheid u *raakt*.

Als ik u zeg, dat de drie hoeken van een driehoek samen 180 graden vormen, is dat óók een *waarheid*, maar het zal de meesten uwer slechts matig interesseren.

Maar als ik u zeg: mens, mens, je kind ligt in het water en verkeert in levensgevaar, gauw, gauw, anders zal het verdrinken, dan is dat een waarheid, die u diep schokt, en u terstond in beweging brengt.

Welnu, de waarheid Gods is geen theoretische of mathematische waarheid, maar een waarheid die u *aangrijpen* moet, en *bewegen* tot het geloof, tot het ja zeggen.

Want dit zeg ik allereerst: *er is levensgevaar*. Men kan lange tijd nee zeggen tot God, en daarin een heel lange tijd blijven volharden, maar wie dat doet speelt hoog en gevaarlijk spel.

Men kan in 't openbaar of heimelijk z'n bekeringsonwil vasthouden, en z'n eigen gang gaan, vaak tegen beter weten in, maar dat is een spelen met je leven.

Want dan rekent u niet met één vreselijke eigenschap van de zonde, nl. haar afschuwelijke *groeikracht*.

Er is ook in de zonde geen stilstand.

Daar zit een geweldige vaart in. Wie de zonde doet, wordt een dienstknecht der zonde. Er groeit dan om zo te zeggen een eeltaag om uw ziel. Het is eerst zó, dat men zich niet *wil bekeren*, en daarna wordt het zo, dat men zich niet meer *kan* bekeren. De vatbaarheid voor het heilige neemt bij de dag af. Het is morgen moeilijker met de zonde te breken dan vandaag. De Bijbel noemt dit gevaar: het gevaar der *verharding*.

Er is nog iets anders, waar zijdelings al even op gewezen is. Toen de ongehoorzame zoon besloot toch maar te gaan werken, was er natuurlijk reeds een kostbare tijd verloren gegaan. Mensen die na een tijd van onwil en onbekeerlijkheid tot bekering komen, moeten altijd terugzien op een stuk leven dat verknoeid is. Het behoeft niet in uitspatting te zijn doorgebracht. Het kan ook in *niets doen* zijn doorgebracht. Dat is zelfs de meest voorkomende zonde, dat men *voor zichzelf leeft* in plaats van *voor de Here*. We moeten dat even *gezien* hebben. Dat ons leven er niet is voor ons zelf, maar voor Hem. Dat het dan alleen *zin* heeft, als het is voor Hem. Dat alles wat we voor ons zelf genomen hebben, de Here ontstolen is. En dat we dat stuk leven nooit meer goed kunnen maken. Die plooi is niet meer glad te strijken. Paulus heeft nergens meer last en verdriet van gehad dan van dat leven vóór z'n bekering. Hij komt daar telkens weer op terug. Hij heeft daar veel tranen om gelaten. Het is wel alles vergeven, maar het had toch zo anders, zo veel meer God-verheerlijkend kunnen

zijn!

De nee-zeggende zoon is in zijn doen en laten zeer inconsequent.

Hij zegt nee, maar doet anders. Dat is een zeer gelukkige inconsequentie geweest. Men kan ook de zonde consequent ten einde doorvoeren. Dat is een zeer ongelukkige consequentie, waarvan terecht gezegd kan worden dat ze naar de duivel voert. Daarom zeg ik: op het *doen* komt het tenslotte aan, al betreur ik het met deze knaap, dat er een tijd van opstand en onwil in z'n leven geweest is. Maar hij doet dan toch de wil des vaders, en die zijn Mijn broeders en zusters, zegt Jezus, die daar doen de wil Mijns Vaders, Die in de hemelen is. Dan toch maar een streep door 't verleden. Jezus neemt de zondaars aan. Hij neemt ze niet slechts aan, maar rekent ze tot Zijn familie. Onbegrijpelijke heerlijkheid, heerlijke onbegrijpelijkheid. Ondanks dat halve of driekwart verknoeide leven toch Zijn eigendom. Dat was de jongen die nee zei.

HOOFDSTUK XI: DE JONGEN DIE JA ZEI.

We hebben ons de laatste maal bezig gehouden met de jongen die nee zei, en om in evenwicht te blijven, moeten we nu z'n broer die ja zei ook eens goed in de ogen kijken.

De gelijkenis luidt:

"Hij ging naar de eerste en zeide: Kind, ga en werk vandaag in de wijngaard. En hij antwoordde en zeide: Ja, heer, maar hij ging *niet*".

U weet, in één gezin zijn meestal geen twee kinderen aan elkaar gelijk. Het ene kind is stroef en stug, en het andere is meegaand en heeft 'n plooibaar karakter.

Dat komt ook hier uit.

Déze zoon lijkt welhaast een modelkind. Een jongen uit duizend. Een vriendelijke, beleefde knaap, die op 't eerste gezicht een bijzonder prettige indruk maakt. Op het eerste bevel van z'n vader springt hij terstond in de houding en zegt: "ik ga, heer". Geen weigering, zelfs geen enkele bedenking. Geen schoorvoetende, maar gewillige gehoorzaamheid.... "ik ga, heer!"

In de oorspronkelijke tekst valt alle nadruk op dat "ik" en dat wordt al heel bedenkelijk. Er staat in 't Grieks: "*Ik*, ja heer, ik ga!" Daar klinkt zoiets in door als: zoals mijn broer ben ik (gelukkig!) niet. Op *mij* kunt u rekenen, vader, maak u daar maar geen zorgen over. En hier ben ik — uw onderdanige dienaar!

"En hij ging *niet*!"

Hier dus geen nee zeggen en ja doen, maar ja zèggen en nee doen. 't Is geen brutale dienstweigeraar, maar. . . een vrome mooiprater. Het komt niet tot *daden*, maar 't blijft enkel bij *woorden*.

Er zijn onder degenen die dit lezen stellig velen, die ernstige bezwaren hebben tegen het *toneel*. Zij verfoeien dat toneelspel uit het diepst van hun hart, en zien de verwereldlijking der kerk voor een niet gering deel in het meedoen aan dit ongeoorloofd bedrijf.

Ik kan daar goed inkomen.

Maar weet u wel, dat er bijna nergens zoveel toneel gespeeld wordt als. . . in de kerk? Misschien doen we er zelf wel aan mee. U moet mij goed begrijpen, ik bedoel niet dat schouwburg-toneel, maar dat gecamoufleerde toneelspel, dat zo angstig veel voorkomt onder ons.

U weet wel: een toneelspeler doet zich anders voor dan hij werkelijk is. Hij speelt een rol. 't Lijkt wel precies echt, maar 't *is* niet echt. Nu, deze jongen uit de gelijkenis is een volleerd toneelspeler. En allen, die op hem gelijken, zijn toneelspelers. Die alleen maar doen alsof. Die een rol spelen, en dikwijls heel goed spelen. Maar 't is niet echt. Ze nemen de *schijn* aan van echte gehoorzaamheid en gewilligheid, maar het *wezen* ontbreekt er nog aan. Ze zijn zelfs helemaal niet van plan om te *doen*, wat ze zeggen. Ze komen wel regelmatig in de kerk, en zeggen amen en knikken ja tegen God, maar in de week is daar niets van te merken.

Men noemt zulke lieden ook wel eens: "Zondagschristenen".

Weet u, waar zij dikwijls aan doen denken?

In Versailles, niet ver van Parijs, heeft men prachtige parken, en in die parken bevinden zich

niet minder prachtige fonteinen. Wie daar op een zomerse Zondag een bezoek brengt, kan zien hoe die fonteinen in de vorm van zeenimfen machtige waterstralen de lucht in spuiten, en als de zon daarin schijnt, levert dat een weelde van kleuren op. Maar komt u in datzelfde park op een gewone dag in de week, dan merkt u niets van al die schoonheid, er is geen enkele fontein die wat doet, ze liggen allemaal droog.

Nu, zo zijn de Zondagschristenen precies.

Er is een enorm verschil, of u ze op een Zondag ziet, of dat u ze waarneemt op een dag in de week. In hun werk zijn ze heel anders dan in de kerk.

Zo'n type was nu deze knaap ook: "Ja, heer.... en hij ging niet!"

Hebt u in de nee-zeggende zoon de tollenaar ontdekt, het valt niet moeilijk in deze zoon het beed van de Farizeeër te ontwaren.

Dat is hem ten voeten uit.

Die zeiden ook: ik ga, heer!

Ze waren vroom met de mond.

Maar hun daden waren er niet mee in overeenstemming.

Ik mag niet zeggen, dat de Farizeeërs *niets* deden.

Integendeel, ze deden ontzaglijk veel.

Ze vastten tweemaal per week. Ze deden lange gebeden op de hoeken der straten. Ze gaven de tienden van alles, zelfs van de geringste moeskruiden.

Ze waren in al deze dingen meer dan secuur.

Maar al deze vrome daden waren volkomen waardeloos om twee redenen.

In de eerste plaats werkten ze daarmee — om in de termen van de gelijkenis te spreken — niet in de wijngaard des Heren, maar in hun eigen wijngaard. Het ging er hun helemaal niet om, God groot te maken, zoals Jezus ergens zegt: "laat de mensen uw goede werken zien, opdat zij uw Vader Die in de hemelen is, verheerlijken" — maar 't was hun er alleen om te doen, zichzelf te verheerlijken, en van de mensen gezien te worden.

Het farizeïsme is zelfcultuur.

De tweede fout van de Farizeeërs was, dat ze werkten als *knechten*, en niet als zonen.

De aanspraak van deze zoon tot z'n vader is veelzeggend en typerend: "ik ga, *heer!*"

Niet: "ik ga, *vader!*"

Maar: "ik ga, *heer!*"

De Farizeeërs kenden in hun godsdienst slechts de heer-knecht-verhouding. Heel hun vroomheid ging op in wettische, knechtelijke gehoorzaamheid. Zij "vervulden" echt hun godsdienstmoeten, niet het heerlijke *mogen*. Zij vervulden hun *opdracht*, maar zagen het niet als een *privilege*.

Kortom, de *hinderlijke* gehoorzaamheid was hun een volkomen vreemd begrip.

En dit is het nu juist wat de Here vraagt.

Het luistert in de dienst des Heren bijzonder nauw.

De Here vraagt geen gehoorzaamheid zonder meer. Maar Hij vraagt gehoorzaamheid met een accent, het accent der liefde.

Dit is het grote verschil tussen onze hemelse Koning en een aardse dictator.

Een dictator is tevreden, meer dan tevreden met de strakke gehoorzaamheid. Als zijn onderdanen maar buigen en beven. Al vloeken ze hem in hun hart, dat deert hem niet. Hij vindt z'n glorie in het "Befehl ist Befehl!"

Maar God de Here vraagt een betere, een nieuwe gehoorzaamheid, een hart en een volk, dat zeer *gewillig* is op de dag van Zijn heikracht, waarbij het hart zich met de daden paart, een hart dat de Koning niet vloekt, maar zegent.

De gehoorzaamheid is identiek met liefde.

In ons doopformulier worden gehoorzaamheid en liefde ook als volkomen gelijkwaardige grootheden naast elkaar geplaatst: "wij worden vermaand en verplicht tot een nieuwe gehoorzaamheid, *namelijk*, dat wij deze God (Vader, Zoon en Heilige Geest) aanhangen, betrouwen en liefhebben".

Van die liefde weet de Farizeeër niets.

Hij heeft slechts zichzelf lief.

Hij doet een heleboel dingen, maar laat na het zwaarste der wet: de liefde!

"Ik ga, heer!"

"En hij ging niet!"

Niemand zal durven beweren dat dit type van de brave zoon geheel is uitgestorven.

Zou de Here nú niet meer behoeven te klagen: "dit volk eert Mij met de lippen, maar hun hart houdt zich verre van Mij?"

Zou heden ten dage de stem van Ezechiël kunnen zwijgen, door wiens mond de Here verweet: zij horen naar uw woorden, maar zij doen ze niet?

Als het met *woorden* alleen te doen was, dan was er destijds geen godsdienstiger en geen volmakter stad ter wereld dan Jeruzalem.

God vraagt geen beleefde groet.

Hij is niet tevreden met een complimenteus gebaar. Hij vraagt heel gewoon en nuchter: "werk vandaag in Mijn wijngaard".

En dat dan als kind!

We moeten dat heel dicht op ons laten aankomen.

Toen wij belijdenis deden van ons geloof, hebben wij *beloofd* in Zijn wijngaard te zullen werken. Met ons "ja" hebben we gezegd: "ik ga, heer!"

Maar als 't er op aankomt, hebben we er geen tijd voor, of we hebben er geen zin in. We laten dat arbeiden in Gods koninkrijk rustig aan anderen over. We hebben er allerlei verontschuldigen voor. ... en hij ging niet!

Wij hebben bij de doop van onze kinderen beloofd, dat wij hen zouden onderwijzen in de vreze des Heren. En we vonden die belofte alleen "echt" als de moeder er ook bij was. Dat

was veel plechtiger, en dat moest de ernst dier belofte nog wat accentueren.

Wat is er van terecht gekomen?

We interesseren er ons hevig voor, of ze op school goede vorderingen maken, en een behoorlijke positie krijgen in de maatschappij. Dat ze daarvoor het catechisatiewerk en het verenigingswerk laten liggen, nu ja, we zouden 't graag anders willen, maar het *kan* nu eenmaal niet anders en je kunt geen ijzer met handen breken!

En zo cultiveren we onze eigen wijngaard, en laten de wijngaard des Heren woest.

We zeiden in de kerk bij de doopbelofte: ik ga, heer. En we gaan niet!

In tijden van druk en moeite hebben we soms gezien hoe het toch eigenlijk helemaal mis ging in ons leven. We beloofden: het zou anders worden, als de Here uitkomst gaf. We deden dure geloften!

Geloften die nog steeds moeten worden betaald.

"Ik ga, heer!"

"En hij ging niet!"

Goed bezien staan we toch niet zo héél ver van deze jongen af!

De buitenkerkelijke mens wordt nooit meer afgestoten van de dienst des Heren dan door die kerkleden die ja zeggen, maar het niet doen. Ze zeggen dan: daar heb je nu die kerk met haar lippen-vroomheid. Ze gaan naar de kerk en zingen hun psalmen, maar als het op daden aankomt, zijn ze nergens te vinden. Ik weet wel, dat er in die critiek veel onbillijks zit. Ze maakt zich schuldig aan de fout van generaliseren en scheert alles over één kam. Naar het oordeel der buitenstaanders schuilen er in de kerk niet anders dan Farizeeërs en vrome huichelaars. Bovendien is die critiek vaak een doekje voor 't bloeden, om eigen bekerings-onwil te verontschuldigen of te verbergen. Niettemin zullen we met deze critiek rekening moeten houden. En ons hart behoort zich zo met onze daden te paren, dat alle critiek der wereld ten enenmale verstomt.

De zonde van de jongen die ja zei, zat eigenlijk niet zozeer in z'n geveinsdheid dan wel in z'n *nalatigheid*.

Datgene wat de Here op deze zoon tegen heeft is, dat het werk ongedaan blijft. Er is geen groter kwaad onder de zon dan de zonde van verzuim. *Niet* doen wat God geboden heeft, is minstens even erg als wèl doen wat God vèrboden heeft.

Van ernstige misslagen is deze mens stellig niet te betichten. Hij is geen dief, overspeler of moordenaar. Ter verantwoording geroepen, brengen zulke mensen met enige verwondering in: Maar ik heb toch niets gedaan!

Dan zal de Here antwoorden: dat is het nu juist! Gij hebt *niets* gedaan. En ge hadt wel iets moeten doen. Als ge Mij liefhadt, zoudt ge gebedeld hebben om werk. De grote zonde der kerk is haar onvruchtbaarheid. Dat ze niet meer verstaat, dat de Here werk voor haar heeft. Wij werken wel ontzettend hard, en zwoegen van de morgen tot de avond, maar dat doen we voor ons zelf. We werken niet voor de Here. Het grote struikelblok voor de hemelpoort is niet de ongerechtigheid, maar de onvruchtbaarheid en de nalatigheid. De plaats der buitenste duisternis zal weergalmen van te laat berouw, dat men *niet* geluisterd heeft naar het hoog

bevel: "kind, werk vandaag in Mijn wijngaard!"

Het moet voor de Farizeeërs die Jezus de gelijkenis van de twee zonen hoorden uitspreken, wel zeer vernederend geweest zijn, dat Jezus hen op één lijn plaatst met hoeren en tollenaars. Die brutale en onwillige (de tollenaars) en de vriendelijke ja-zegger (de Farizeeërs) dat waren, zegt de Heiland, twee *broers*. Zonen van één huis. Stel u voor, dat de Farizeeërs dit hebben moeten slikken. Zij, die zo uit de hoogte neerkeken op dat schuim der natie!

Niettemin schuilt er ontzaglijke liefde in.

Jezus zegt deze harde woorden niet, om de Farizeeërs zeer te doen of te beledigen, maar om ze vast te houden, Hij spreekt ze nog toe en behandelt ze nog als *zonen*. Ze horen er nog bij. En er is maar één begeerte in 's Heilands hart: dat ze zich bekeren en leven! I

De ene zoon hééft zich tenminste bekeerd. Het ging niet in één slag. Maar er is toch een radicale omkeer in z'n leven tot stand gekomen. Hij is teruggekeerd van z'n zonde. Dat moest nu ook gebeuren met de andere zoon. De nette kerkmens, wil Jezus zeggen, moet zich net zo goed bekeren als de verloren wereldmens. De laatste moet zich bekeren van z'n goddeloosheid, de eerste van z'n liefdeloosheid. De een van z'n zonde van bedrijf, de ander van z'n zonde van nalatigheid. Of wij nu met een zwarte kool getekend staan of dat men ons prijst om onze belijdenis en wandel, we moeten ons allemaal en elke dag opnieuw weer bekeren, want er zijn altijd weer een hele hoop dingen in ons leven, waar we af moeten. Jezus strekt in de gelijkenis van de twee zonen de ene hand uit naar de publieke zondaar, en de andere hand naar de "nette" zondaar, maar 't zijn allebei zondaren, en *welke* hand we nu grijpen, doet er niet toe, maar één hand moeten we stellig grijpen. Anders zijn we verloren!

Als we nu de twee figuren, de jongen die nee zei, en de jongen die ja zei, nog eens nakijken, dan zouden we de indruk kunnen krijgen: hiermee is alles gezegd. Met andere woorden: de kerk bestaat blijkbaar uit een stelletje mensen die uit de goot gehaald zijn (de eerste zoon) en een stelletje vrome huichelaars (de tweede zoon). That's all! Punt!

Deze gedachte is echter onjuist.

Zeker, het stemt tot ernstig nadenken, dat de Here Jezus niet meer zonen *noemt*. Men zou er uit kunnen afleiden, dat daarmee zo ongeveer het "huisgezin Gods" getekend is.

Maar er zijn toch wel meer.

Er zijn zonen, wier nee tot ja wordt en zich bekeren.

Er zijn er ook, wier nee nee blijft. Ze blijven consequent en zingen het lied der revolutie: "laat ons Zijn touwen van ons werpen". . de afvallige bondskinderen.

Er zijn er, die ja zeggen, en toch nee doen — de geveinsden!

Maar er zijn er ook, die ja zeggen, en ja doen, en die hun belijdenis in getrouwheid met hun wandel bevestigen.

Weet u, waarom deze trouwe zonen niet voor het voetlicht komen?

Het zal wel hierom zijn, omdat ware trouw er gewoonlijk niet van houdt, om op de voorgrond te treden.

De trouw werkt altijd aan de onzichtbare achterkant van het leven. Het is de nachtploeg, die in alle stilte haar weg gaat.

Deze getrouwen zijn meestal niet de invloedrijksten en de mannen van naam, maar de eenvoudigen en de stillen in den lande.

Hun trouw bestaat ook niet in grote, opzienbarende dingen. Ze gelijken op die vrouw, die haar huisje had bij de zee en in de buurt van een gevaarlijke klip. Zij deed niets anders dan avond aan avond een brandende kaars voor het venster zetten, om de voorbijvarende schippers te waarschuwen voor het gevaar.

En weet u wat het kenmerkende is van deze mensen die hun "ja" bevestigen met de daad?

Het is dit, dat ze 't zelf niet weten!

"Here, wanneer hebben wij U hongerig gezien of dorstig of naakt of in de gevangenis?"

En de Here zal zeggen: "Voor zover gij dit een van Mijn minste broederen gedaan hebt, hebt gij het *Mij* gedaan".

Nee, daar hebben deze eenvoudigen helemaal niet aan *gedacht*. Integendeel, ze hebben altijd van zichzelf gedacht dat ze 't zo hopeloos verknoeiden en verkeerd deden.

Zij schelden noch op de Farizeeër noch op de tollenaar, omdat ze zichzelf beurtelings nu in de een, dan in de ander herkennen. Nu eens vinden ze in zichzelf die onwillige zoon terug en dan weer die schijnvrome zoon. Hun geweten beschuldigt hen, niet dat ze Farizeeër zijn, en niet dat ze tollenaar zijn, maar dat ze Farizeeër en tollenaar *tegelijk* zijn. Ze doen dan ook liever niet een *keuze* tussen deze twee, omdat ze weten dat ze allebei dubieuze posten zijn, en daarom slecht, en dat ze Gods wet beide met voeten treden.

Als we dit geleerd hebben van deze twee dubieuze posten, dan hebben we heel wat geleerd.

HOOFDSTUK XII: *MARKUS*.

Als wij de naam Markus horen, denken we vanzelf aan de evangelist van die naam, en hem heb ik ook inderdaad op het oog. Men zal zich misschien even verwonderen deze enthousiaste schrijver van de blijde boodschap in *dit* gezelschap aan te treffen, maar eerlijk is eerlijk, en als we iets meer van deze Markus vernemen, zullen we bemerken, dat hij wel een zeer bewogen leven heeft gehad. Er is zelfs eens iets heel ergs met hem gebeurd, wat in Handelingen 15:38 zó wordt genoemd, dat hij de apostelen had "verlaten". Het Griekse woord daar gebruikt, kan het best worden vertaald door "afvallen" of "deserteren". Nu, men weet dat desertie geen klein vergrijp is, en dat wordt nog des te ernstiger als het desertie is uit het leger van Koning Jezus. Maar laat me niet vooruitlopen, en eerst even deze Markus bij u introduceren.

Laat me eerst even zeggen, dat Markus niet z'n *eigenlijke* naam was. Hij heette eigenlijk *Johannes* (een echt Joodse naam), maar ter introductie in de Latijnse wereld, waarmee hij veel in aanraking zou komen, gaf men hem de *bijnaam* Markus. In Handelingen 13:5 heet hij nog kortweg Johannes, en in Handelingen 15:37 Johannes, genaamd Markus. We kunnen hier denken aan Simon, bijgenaamd Petrus, kortweg Simon Petrus, en op dezelfde manier spreken we ook van Johannes Markus, en deze Johannes Markus, die in de Handelingen als "dienaar" van Paulus en Barnabas optreedt, is precies dezelfde als onze evangelist, een neefje dus van de bekende missionaris Barnabas, en een zoon van de rijke en welgestelde Maria van Jeruzalem, dezelfde die haar huis beschikbaar gesteld had voor de samenkomsten van de Jeruzalemse huisgemeente, zoals we die aantreffen in Handelingen 12, als er door de gemeente voor Petrus wordt gebeden tijdens z'n gevangenschap.

Veel meer weten we eigenlijk van Markus niet af.

Gezien de neiging, die min of meer aan nieuwsgierigheid grenst, om uit het particuliere leven van "grote mannen" pikante dingen naar voren te brengen, heeft men Markus wel eens vereenzelvigd met de "rijke jongeling" uit het evangelie (zie Markus 10:17), en de evangelist zou daar zoiets als z'n zelfportret getekend hebben. Nu is het waar, dat Markus rijk was — z'n moeder was een goed gesitueerde vrouw. Bovendien is het niet onwaarschijnlijk, dat Markus van Levietische afkomst was, uit Cyprus (z'n neef Barnabas was óók een Leviet), en dan krijgt de eis van Jezus om alles te verkopen wel een zeer merkwaardige klankbodem, omdat, zoals men weet, de Levieten geen eigen erfdeel mochten hebben, omdat God Zelf hun Erfdeel was. Maar hoe mooi dit ook allemaal past, te bewijzen valt 't niet, en een geloofwaardige getuige als de apostolische vader Papias zegt zelfs, dat Markus Jezus bij z'n leven nooit heeft gezien of gehoord. Iets anders is natuurlijk, of Markus *in* die rijke jongeling ook z'n eigen beeld heeft erkend, zoals wij telkens moeten belijden, dat elke zonde ligt op de bodem van ons eigen hart.

Een soortgelijke geschiedenis is het met die geheimzinnige jongeling in Gethsemané. Men heeft wel eens opgemerkt, dat in bijna alle evangeliën een onbekende X optreedt, waarmee de schrijver der evangeliën dan zichzelf zou bedoeld hebben, zoals een schilder op een verborgen plekje van een schilderij z'n initialen zet. Zo zou dan de niet genoemde "Emmausganger" uit Lukas, de evangelist Lukas zelf wezen, gelijk als met de ongenoemde "discipel die Jezus liefhad" Johannes wordt bedoeld. In analogie daarmee heeft men Markus menen te herkennen in die jongeling, die tijdens Jezus' gevangenneming zó uit z'n bed op straat was gegaan, met niets anders dan een lijnwaad om het naakte lijf, en die bijna gegrepen werd. Niemand zal wel de waarheid van deze bewering kunnen bewijzen, terwijl ik evenmin pertinent zou durven beweren, dat het niet zo is

Om de merkwaardigheid memoreer ik nog een oud verhaal, waarin Markus genoemd wordt: Kolobodaktylus. Dit vreemde woord betekent zoveel als de man met de verminkte duim. Het is bekend, dat aan de zonen van Levi die de dienst des Heren moesten waarnemen, geen enkel gebrek mocht zijn, en nu zou Markus (die men in de oudheid dus vrij algemeen voor een Leviet gehouden heeft) z'n duim verminkt hebben, om zodoende van de tempeldienst te worden vrijgesteld!

Er is voor de waarheid van dit verhaal niet de minste historische grond, maar we komen hiermee in de buurt van een gebeurtenis in Markus' leven, waarover wel degelijk zekerheid bestaat, omdat de Schrift het feit, zij het in zeer sobere termen, meedeelt, ik bedoel het "verlaten", waarop in het begin reeds werd gezinspeeld.

Het is wel zeker, dat de jonge Markus meermalen met de apostelen in aanraking is gekomen. Als zoon van Maria, in wier huis de gemeente samenkwam, heeft hij ze stellig ontmoet: Petrus, Paulus, en ook Barnabas. De beide laatsten waren namelijk met een liefdegave uit Antiochië naar Jeruzalem gekomen. We lezen dit in het laatste hoofdstuk van Handelingen 11. Dan volgt in Handelingen 12 die merkwaardige bidstond in Maria's huis, en de verrassende komst van Petrus, die eerst tevergeefs op de deur had geklopt. De veronderstelling lijkt mij niet gewaagd, dat Paulus en Barnabas die bidstond hebben meegemaakt, en dit alles moet op het jeugdig gemoed van Johannes Markus een buitengewone indruk hebben gemaakt, zó, dat hij de begeerte kreeg, zich ook beschikbaar te stellen voor de dienst des Heren. Wij zouden in onze tijd zeggen: Markus wou dominee worden, en dan in 't bijzonder zendeling, want die twee: dominee en zendeling waren in die dagen van geweldige agressie van het evangelie eigenlijk precies hetzelfde. Dit leek Paulus en Barnabas blijkbaar goed toe, want het twaalfde hoofdstuk van Handelingen besluit met de mededeling: "Barnabas nu en Saulus keerden terug uit Jeruzalem, na hun liefdedienst te hebben volbracht, *en namen ook Johannes, bijgenaamd Markus, mede*" (12 :25).

Uit de bewoordingen van de Griekse tekst blijkt, dat hij mee mag. Het initiatief ging dus wel van Markus zelf uit, en de beide Godsgezanten Paulus en Barnabas geven toestemming. Ze zullen hem dan maar meenemen, en zien wat er uit groeien kan voor het zendingswerk. Nu, dat is niet meegevallen, zoals we later zullen zien.

Toen Markus enige tijd in Antiochië doorgebracht had met Barnabas en Paulus, kwam er een moment, dat Markus uit z'n meegaan en meewillen met deze mannen z'n consequenties moest trekken. In 't begin van Handelingen 13 wordt ons namelijk mededeling gedaan van een merkwaardige bijeenkomst van een vijftal ambtsdragers van Antiochië, wij zouden zeggen: het ministerie van predikanten. Het was een soort liturgische dienst in kleine kring, een mooi voorbeeld voor onze kerkeruads- of classicale vergaderingen, zoals prof. van Veldhuizen ergens opmerkt, want er was geen diner aan verbonden, doch ze deden het onder vasten. Het was op die vergadering, dat de H. Geest het woord nam en opdracht gaf, speciaal Paulus en Barnabas af te zonderen voor het zendingswerk.

Het zal op deze vergadering geweest zijn, dat ook de kerkelijke positie van Markus duidelijk moest worden gestipuleerd. Een bepaald *ambt* had hij niet. Zijn naam was ook door de H. Geest niet genoemd, en toch moest er iets met Markus gebeuren.

Lukas deelt ons dit heel sober in de Handelingen aldus mee: "en zij hadden ook Johannes tot helper".

Het Griekse woord voor "helper" hier gebruikt, heeft tal van schakeringen. Het kan dienaar des Woords betekenen, of diaken, maar ook slaaf, bijvoorbeeld galeislaaf. . . . Wij doen het

best, hier maar te denken aan een soort "behulpzel", een factotum, de man, die de apostel in alle voorkomende werkzaamheden de behulpzame hand moet bieden, en die alle karweitjes moet opknappen, die Paulus en Barnabas zelf niet kunnen doen. Het is geen hulp-predikerschap of zoiets, maar een heel ondergeschikt baantje, waarmee onze Johannes toegenamd Markus nu moet beginnen, en waarin hij nu maar eens moet bewijzen, wat hij waard is. Wellicht heeft Markus moeten fungeren als pakjesdrager en boodschappenjongen, maar het is met veel enthousiasme, dat Markus is meegegaan, het grote avontuur der eerste zendingsreis tegemoet. En dit temeer, waar de reis ging naar het eiland Cyprus, Markus vanaf z'n jeugd jaren zo goed vertrouwd, en waar allerlei jeugdherinneringen opnieuw worden beleefd. Hij heeft nu het ouderlijk huis en z'n moeder voorgoed verlaten (naar hij meent) en kan zich verlustigen in het dagelijks gezelschap van de beide mannen, van wie vooral z'n neef Barnabas een held is in zijn ogen.

Dan komt echter het ogenblik, dat het gezelschap het eiland Cyprus verlaat, om over te steken naar Klein-Azië. Vanuit de vertrouwde omgeving komen ze direct in de rimboe, en hier is de plaats waar Markus . . . deserteert. Geheel onverwacht, waarschijnlijk niet alleen voor Paulus en Barnabas, maar ook voor Markus zelf, eclipseert deze jonge man. Lukas, die uitnemend goed zal geweten hebben, wat de oorzaak geweest is van deze "kwaadwillige verlating", is in de mededeling ervan zeer sober, omdat hij er blijkbaar niet van houdt alles aan de grote klok te hangen; hij zegt alleen: "Paulus en die met hem waren voeren af van Paphos en kwamen te Perge in Pamphylië; *maar Johannes scheidde zich van hen af en keerde weder naar Jeruzalem*" (Hand. 13:13). Paulus heeft eens in z'n dagboek geschreven: "Demas heeft mij uit liefde voor de tegenwoordige wereld verlaten". Iets dergelijks heeft hij ook kunnen noteren van Johannes Markus. Al liggen de dingen misschien een beetje anders, deze "verlating" is een van de vele teleurstellingen geweest in Paulus' leven, en hij heeft het Markus dan ook zéér kwalijk genomen. Terecht!

Over de motieven die Markus geleid hebben tot z'n desertie, meldt de Schrift ons geen woord. Er staat alleen in Handelingen 13 dat Markus zich van hen, nl. van Paulus en Barnabas, *afscheidde*, en terugkeerde, merkwaardigerwijs niet naar Antiochië, maar naar Jeruzalem, waar z'n moeder woonde. Dit laatste helpt ons misschien op weg bij het zoeken naar een motief. Markus was nog jong, en had een ietwat verlegen karakter. Zolang ze nog op het vertrouwde eiland Cyprus waren, ging het nog, maar toen de leiders (of moet ik zeggen de leider: Paulus) het plan opvatten verder door te stoten en over te steken naar het vasteland van Klein-Azië, werd het Markus te bar. Hij zag tegen de bezwaren en gevaren van de tocht op. Een morele inzinking? Heimwee naar z'n moeder in Jeruzalem? Wie zal het zeggen? Het is al zo dikwijls gezien, dat jonge mensen begonnen zijn met vurige idealen, maar later bitter teleurstelden. Het eerste vuur blijkt wel eens strovuur te zijn, en hardlopers zijn soms doodlopers. Wie Jezus volgen en dienen wil, moet weten wat hij doet. Het is geen militaire wandeling, maar een heet gevecht achter en onder Hem, Die *geen* plaats had, waar Hij het moede hoofd kon neerleggen. "Alleen wie volharden zal tot het einde, zal zalig worden."

Er zijn er die een ander *motief* aannemen van Markus' terugkeer, nl. verschil van mening over zendingstactiek. Het is uit de gegevens wel vrij duidelijk, dat reeds op de eerste zendingsreis de leiding bij Paulus berustte, en dat Barnabas min of meer op de achtergrond kwam. Welnu, voor een man met een temperament als Paulus wordt een zendingsterrein als het eiland Cyprus al gauw te klein. Paulus is geen man van de eilanden. Paulus is een man van de wereld. Prof. van Veldhuizen vergelijkt Paulus met dr John Mott, de man van de

wereldzending, en Barnabas met dr Adriani, die z'n gehele leven slechts aan een klein stukje van de wereldkaart wijdde.

Het zal ook wel op voorstel van Paulus geweest zijn, dat besloten werd Cyprus te verlaten. Heeft Markus zich een beetje beledigd gevoeld, dat de leiding van het werk aan z'n *neef* Barnabas ontnomen werd? Of kon hij zich met de nieuwe koers en de nieuwe zendingsmethode niet verenigen? Het laatste komt mij voor een jonge en bescheiden man als Markus wat onwaarschijnlijk voor. Maar hoe het zij, de zendingstemperatuur is bij Markus bedenkelijk gezakt. Hij gaat weg. Hij keert het gezelschap van Paulus en Barnabas de rug toe. Hij laat deze beide mannen alléén tobben. Paulus en Barnabas hebben nu Markus niet *meer* tot *een* helper, terwijl ze z'n hulp thans, nu de reis moeilijker en het werk uitgebreider wordt, dringender dan ooit nodig hebben, Markus denkt daar blijkbaar niet aan. Hij denkt uitsluitend aan z'n eigen bezwaren. Hij gaat naar Jeruzalem terug op z'n eentje. Naar moeder! "Ik heb zo de gedachte, dat Markus' vlucht naar huis hem terecht deed vrezen voor een warme ontvangst bij zijn moeder, die van zich af wist te spreken en kordaat op te treden. Zij zal hem niet met zachte woordjes hebben verwend, toen hij thuis rondslenterde als een schande voor de familie" (Prof. van Veldhuizen).

Ik heb zo'n vermoeden, dat Markus het dan in Jeruzalem niet erg rustig gehad heeft. Als hij gaat nadenken over wat er gebeurd is, komen de zelfverwijten pas goed los. Hij heeft de gezanten van Jezus Christus in de steek gelaten. Hij is zwak geweest en heeft aan z'n zwakheden toegegeven. Hij heeft Paulus en Barnabas gehinderd in hun werk en de H. Geest bedroefd. Hij weet zich hoe langer hoe meer als een soldaat die weggelopen is en smadelijk de wapens heeft neergegoid — een oneer voor z'n Koning! Hij houdt het niet lang uit in Jeruzalem, en we treffen hem al spoedig weer in Antiochië aan.

En nu blijkt, dat Markus' smadelijke vlucht nog ergere gevolgen krijgt. Het blijft niet bij een wroeging en marteling van een geplaagde conscientie. Het zal ook nog tengevolge hebben, dat er een heftig conflict komt tussen Barnabas en Paulus, zó, dat de wegen van deze beide mannen óók scheiden, en ieder z'n eigen weg gaat. De kerk kan zich *nooit* de "weelde" van conflicten en scheuringen veroorloven. Niet onder de "gewone" kerkleden, en nog minder tussen de toonaangevende leidlieden. Dat kan nú niet, en dat kon tóén eigenlijk nog minder, toen de kerk nog min of meer in de kinderschoenen stond en elke verwijdering tegelijk een verzwakking voor de kerk moest betekenen.

Toch is het conflict gekomen.

En het kwam om.... Markus!

We lezen hiervan in Handelingen 15.

"En na enige dagen zeide Paulus tot Barnabas: Laten wij toch terugkeren tot onze broeders in iedere stad, waar wij het woord des Heren verkondigd hebben, om te zien, hoe het hun gaat.

En Barnabas wilde ook Johannes, genaamd Markus, medenemen; maar Paulus bleef van oordeel, dat men niet iemand bij zich moest hebben, die hen na Pamphilië had verlaten en zich niet met hen tot het werk had begeben.

En er ontstond een verbittering, zodat zij uiteengingen en Barnabas met Markus naar Cyprus voer. Maar Paulus koos zich Silas en vertrok" (Hand. 15:36-10a).

Zodat zij uiteengingen! Eerst ging Markus van hen, en nu gaan Barnabas en Paulus uit elkaar, u ziet het wel: de scheiding is een repeterende breuk, en als de scheur eenmaal getrokken is, trekt die steeds dieper door. De geschiedenis herhaalt zich!

Paulus neemt in dit conflict een *radicaal* standpunt in. Hij is van oordeel, dat Markus niet

gesneden is uit het hout waar men zendelingen van maakt. Markus heeft in het verleden bewezen, dat hij voor missionair *niet* deugde. Hij bedankte er stichtelijk voor op z'n tweede reis weer dit blok aan het been mee te slepen (het woord in Hand. 15:39 gebruikt, doet denken aan de gevolgen — iemand voortdurend bij zich hebben, zodat men er mee opgescheept zit).

Hiermee is voor Paulus de zaak afgedaan. Hij weigert zeer beslist iemand mee te nemen naar het zendingsveld, die volkomen onbetrouwbaar is gebleken.

Voor Markus was dat natuurlijk een harde pil.

Hij wordt door de grote zending Paulus voor onbruikbaar gehouden, en "dit rode paspoort sluit voor hem alle verdere carrière af" (van Veldhuizen).

Barnabas heeft van zijn kant een goed woord voor Markus gesproken. Deed hij dat omdat hij *familie* van Markus was? Of is Barnabas niet die "diehard" als Paulus, en is z'n aard meer toegeeflijk? De Schrift zegt van Barnabas dat hij een "goed man" was, en sommigen willen die kant uit, dat Barnabas meer toegeeflijk was, beter vergeven kon. "Hij had iets van de herder, wie het om het éne schaap, en niet allereerst om een stal vol of een landstreek vol te doen was" (van Veldhuizen).

Ik geloof daar niet veel van.

Als het toegeeflijk karakter van Barnabas hier aan het woord geweest was, dan had hij tenslotte ook *Paulus* wel toegegeven. Maar hij doet dat niet! Evenmin als Paulus dat doet. Beide mannen blijven op hun stuk staan. Onverzettelijk! Er ontstond, zegt Lukas, een verbittering. Hier staat het Griekse woord: *paroximos*, waarin zo iets van scherp en zuur zit. Er vallen scherpe woorden. Er zijn zure gezichten. "Als twee kemphanen stonden de apostelen tegenover elkander" (Wielenga). En wat het ergste was: deze twee mannen hebben geen weg kunnen vinden om tot overeenstemming te komen. De beide standpunten bleven onverzoenlijk tegenover elkaar staan. En betrof dit nu nog *principiële* zaken, het ware te verstaan geweest, maar dit was zo niet.

Het ging slechts over personen.

Over het al of niet geschikt zijn van Markus voor het zendingswerk.

"Om een geringe oorzaak, die zonder enige moeite uit de weg geruimd had kunnen worden, verbraken zij de heilige band der goddelijke roeping" (Calvijn).

Daar zat natuurlijk de satan achter.

"In iedere twist is de hand van de grote scheurmaker" en "de ervaring leert, dat gans persoonlijke meningen, bijkomstige en incidentele dingen het gemoed eerder in vlam zetten dan zwaarwichtige, principiële vraagstukken."

Het is best mogelijk, dat Paulus en Barnabas zonder groet van elkaar gescheiden zijn. Is dit niet een heerlijke overwinning van Satan, die nergens meer plezier in heeft dan dat er "verbittering" ontstaat tussen de broeders?

Ja, dit was het zeker!

En dat alles door die zondige desertie van Markus! En toch is het geen blijvende overwinning van de duivel geweest!

In de eerste plaats is het opmerkelijk, dat Christus ten goede werkt wat Zijn dienaren kwaad doen. Want in plaats van één deputatie, gaan er nu twee de heidenwereld in. Paulus met Silas! Barnabas met Markus! Dit praat de *zonde* der apostelen niet goed, helemaal niet, maar Gods werk gaat door. En gelukkig bleef de kwestie beperkt tot Paulus en Barnabas. Niemand

voelde er iets voor, om de twist tussen twee theologen verder uit te vechten op de rug der kerken.

En in de tweede plaats is ook de verwijdering tussen deze mannen niet blijvend geweest. Er is een moment gekomen, dat ze elkaar weer de broederhand gereikt hebben, en dat zelfs Markus door Paulus is gerehabiliteerd. Dat was ook niet anders te verwachten van een christen als Paulus, die niet slechts met de pen, maar met het hart schreef in 1 Cor. 13: "de liefde wordt niet verbitterd".

En als de liefde triumfeert is een einde gekomen aan alle "verbittering".

Toen Paulus z'n tweede zendingsreis ondernam, heeft hij het niet aangedurfd, Markus weer mee te nemen, vernamen we reeds. Hij vond Markus als zendingsarbeider ten enenmale ongeschikt. Het behoort mede tot de goede zendingstactiek, om de meest bekwame arbeiders uit te kiezen, en Paulus achtte het niet verantwoord tegenover de kerken, en vooral niet tegenover de Koning der kerk, het nog eens te wagen met 'n man als Markus, die het zo lelijk had laten liggen op de eerste reis. Tegen Barnabas had Paulus geen enkel bezwaar, maar omdat Barnabas het been stijf hield, en perse Markus ook mee wou hebben, gingen de mannen uiteen. Helaas niet als goede vrienden, maar met ruzie en met bitterheid in de ziel. Paulus trok er op uit met Silas, en bij dit tweetal bleef het niet. Timotheüs kwam er bij en Lukas en later nog meer, en zo groeide het getal zendingsarbeiders rondom Paulus zienderogen.

Maar Markus bleef achter. Hij was de "onwaardige". Nee, zo mag ik het toch niet zeggen, dat hij achterbleef. Met Barnabas is hij ook op weg gegaan, zij het een andere weg. Dit onderstelt op zichzelf al "bekering". U kunt er van op aan, dat Markus er geweldig veel last van gehad heeft, dat het zo gelopen was. En dat hij zichzelf z'n zwakheid en de daarop volgende desertie nauwelijks kon vergeven. Hij zou er wat voor gegeven hebben, als hij dit ongedaan had kunnen maken. Maar ja, dat kan nu eenmaal niet. Toch zou Markus zich gelukkig prijzen als hij zich kon rehabiliteren. Want van het zendingswerk was hij niet los. Dit had de volle liefde van z'n hart. Wat zou hij blij wezen, als hij de kans nog eens kreeg, te tonen wat hij waard was. Ik zeg dit erg menselijk. Ik kan het beter zó zeggen, dat hij deze dingen in het gebed heeft uitgevochten. Hij heeft (veronderstel ik) voor de Here z'n zonde en verlating van de dienst met tranen beleden. En gebedeld of de Here hem toch nog weer zou willen gebruiken, hem een "kans" zou willen geven. En die kans krijgt hij via Barnabas. Wat Paulus niet aandurfde, durft Barnabas wel aan. Die twee gaan dus óók op het zendingspad!

Hoe dat nu precies gegaan is, weet ik niet, omdat de Bijbel het niet vermeldt, maar in elk geval hebben deze zendingsmannen elkaar weer gevonden. De "verbittering" is niet gebleven, en de een heeft de ander niet al maar als "uitwerper" gescholden en achtervolgd. Het moment der "verbittering" wordt in de Schrift wel vermeld — want dit was zeer ongewoon — maar het moment der "verzoening" treffen we nergens — want dit was zeer vanzelfsprekend! Ik kan daarom ook niet meedelen of Paulus — de "uitwerper" — later heeft moeten toegeven dat hij te bruto en te scherp geweest was, òf dat men samen heeft moeten constateren, dat de "starre" houding van Paulus toch gunstig gewerkt heeft. In elk geval is het gunstig resultaat gebleken uit de gevolgen. Paulus heeft in z'n latere brieven de naam van Markus niet doodgezwegen, en nog minder die naam met bitterheid vermeld, maar hij heeft er integendeel z'n onverholven vreugde over uitgesproken, dat alles weer terecht gekomen is. Markus, de "onwaardige", is de "gezegende" geworden, die weer met eer z'n plaats heeft ingenomen in het gevolg van Paulus.

Ik noem drie uitspraken.

In z'n brief aan de Colossenzen schrijft Paulus:

"Aristarchus, mijn medegevangene, laat u groeten, en *Markus, de neef van Barnabas* — over hem hebt gij opdracht gekregen; ontvangt hem, indien hij bij u mocht komen" (Col. 4:10).

Hier is Markus dus kennelijk weer in het gevolg van Paulus.

Of de broeders en zusters in Colosse deze ex-deserteur nog met een beetje wantrouwen aankeken, weet ik niet, maar de vermaning: "indien hij bij u mocht komen — ontvangt hem", schijnt in die richting te wijzen.

De tweede maal, dat de grote heidenapostel de naam van Markus vermeldt, is in de brief aan Filemon. Dit is een uitermate merkwaardig briefje, waarin Paulus een pleidooi voert voor Onesimus, een weggelopen slaaf van Filemon, met het hartelijk verzoek deze deserteur weer op te nemen. Alweer een deserteur dus! Ik zou heel veel van dit mooie briefje kunnen zeggen, maar dat past niet in dit bestek. Ik beperk mij daarom slechts tot deze opmerking, dat Paulus méé daarom met zoveel vuur heeft kunnen pleiten voor het weer opnemen van een weggelopen slaaf, omdat hij dit zelf in de praktijk heeft gebracht. . . . heeft hij niet de weggelopen knecht Markus weer opgenomen? Filemon kan Paulus dus niet verwijten: doe naar mijn woorden, maar niet naar mijn werken! Het is dus met grote vrijmoedigheid, dat Paulus ook in dit briefje de naam van Markus vermelden kan.

En gelukkig met eer!

Hij schrijft, vs 23:

"Epaphras, mijn medegevangene in Christus Jezus, laat u groeten, en *Markus, Aristarchus, Demas en Lukas, mijn medewerkers*".

Markus dus onder.... de medewerkers van Paulus! Dezelfde Markus, waar Paulus eens van gezegd heeft: nee, dat gaat heus niet — met die man kan ik niet meer samenwerken!

Ik vergeet niet, dat in de rij der medewerkers van Paulus hier ook voorkomt de naam van *Demas*, de man die toch weer is gedeserteerd later (wat *zijn* er toch een deserteurs geweest: Markus, Onesimus, Demas!). En we zouden haast kunnen vrezen: is die bekering van Markus wel blijvend geweest? Maar gelukkig worden we volkomen gerustgesteld, als we de derde plaats opslaan, waar Markus' naam wordt vermeld. Het is in 2 Tim. 4:9—11.

We lezen: "Doe uw best spoedig tot mij te komen. Want Demas heeft mij uit liefde voor de tegenwoordige wereld verlaten. Hij is naar Thessalonica vertrokken, Crescens naar Galatië, Titus naar Dalmatië. Alleen Lukas is nog bij mij. Haal *Markus* af en breng hem mede, *want hij is mij van veel nut voor de dienst*".

Als Paulus dit schrijft, is het uur van zijn dood vlakbij. "Het tijdstip van mijn verscheiden staat voor de deur" weet hij. Veel teleurstellende ervaringen heeft hij moeten beleven. Ze hebben mij allen verlaten — het worde hun niet toegerekend! Maar onder die volharder behoort ook.... Markus! Er leeft zelfs in Paulus' hart een grote begeerte dat Timotheüs toch vooral Markus meebrengt. Vlak voor z'n dood heeft hij niemand liever bij zich dan Markus. "Hij is mij van veel nut voor de dienst." Eens was hij *onnut*. Nu acht Paulus hem *zeer nuttig*. Dit is de glorie der bekering. Ze komt uit in de *vrucht*. Wie eerst onbekwaam en onnut was, wordt dan zeer nuttig. We hebben nu geen aparte bekeringsgeschiedenis van Markus meer nodig, evenmin als een vergevings-scène tussen Paulus—Markus. En Paulus laat ons geen ogenblik in 't onzekere en er blijft niets dubieus meer over.... hij is mij van veel nut voor de dienst!

HOOFDSTUK XIII: *DEMAS*.

U hebt toch wel eens van Demas gehoord?

Wij weten wel niet zo bijzonder veel van hem, en hij is ook niet een zó op de voorgrond tredende figuur als bijvoorbeeld Barnabas en Markus, twee mannen in de schaduw van Paulus, over wie wij vroeger reeds spraken, maar toch is hij een medewerker van de grote heidenapostel geweest, en blijkens de schaarse gegevens in Paulus' brieven niet een van de minst gewaardeerde medewerkers. Het is merkwaardig — het zij even terloops opgemerkt — hoe het getal van Paulus' helpers in het zendingswerk gestaag gegroeid is. Deze zendeling bij de gratie Gods is stellig een goed organisator geweest, die overal z'n mannetjes wist te vinden en aan het werk te zetten, en in de brief waar we ook van Demas lezen (2 Tim. 4) duikt zo maar een hele reeks van namen op van allerlei medewerkers: Crescens, Titus, Tychicus, Erastus, Trofimus, Aquila en Priscilla — het zijn allemaal mensen in de achterhoede weliswaar, van wie we vaak niet veel meer dan de namen weten, maar wie zal zeggen, van welke onberekenbare waarde zij geweest zijn voor het koninkrijk Gods.

Onder hen was dan ook Demas!

In z'n tweede brief aan Timotheüs, een brief die geschreven is vlak vóór z'n dood, noemt Paulus zijn naam voor het laatst, maar niet voor het eerst.

De wijze waarop Paulus z'n naam voor het laatst vermeldt, is voor Demas niet zo erg eervol. Hij schrijft: "Demas heeft mij *verlaten*". In de oorspronkelijke tekst staat het nog scherper: "Demas heeft mij *in de steek gelaten*" !

Maar het *motief*, dat de apostel aangeeft voor deze verlating is nog erger: "*uit liefde voor de tegenwoordige wereld*"!

Wij laten de tragiek van deze desertie nog even buiten beschouwing. We onthouden ons voorlopig ook nog van een oordeel daarover. Vast sta voorlopig alleen, dat Paulus deze woorden zonder enige *bitterheid* heeft neergeschreven. Er klinkt integendeel een diepe *smart* in door. Dat Demas dit heeft *kunnen* doen, stemt hem tot grote *droefheid*. Paulus staat hier voor een *raadsel*. Hij begrijpt er niets van. Van wie hij nu ook een trouweloze verlating had kunnen vermoeden, van *Demas* zeker niet. Integendeel, van hem koesterde hij de grootste verwachtingen, en indien iets hem verrast en teleurgesteld heeft, dan was het wel het plotseling vertrek naar Thessalonica.

Uit de enkele "close ups" in Paulus' brieven van Demas is wel duidelijk te merken, dat hij niet de eerste de beste was.

Er zijn sommige mensen, die vrij permanent aan de zelfkant der kerkelijke samenleving rondzwerven, en als zij vroeg of laat eclipsen, staat eigenlijk niemand daar verwonderd van te kijken.

Tot deze categorie behoorde Demas stellig niet.

Hij was integendeel een meelevend man, en een toonaangevende figuur.

De veronderstelling zal zeker niet te gewaagd zijn, dat hij geboortig was uit Thessalonica, en dat hij daar door de prediking van Paulus uit het heidendom is getrokken en overgegaan tot het christendom.

Bij deze "bekering" is het evenwel niet gebleven. Wat wij zo dikwijls lezen van de

bekeerlingen in de oude christelijke kerk (en wat eigenlijk voor ieder christen vanzelfsprekend behoorde te zijn) gold ook voor Demas. Hij is ook *getuige* geworden van Christus, en hij heeft zijn krachten en gaven spontaan in dienst van het evangelie gesteld.

In z'n brief aan Filemon noemt Paulus hem dan ook naast Markus, Aristarchus en Lukas onder zijn *medearbeiders* (vs 24).

In Col. 4:14 noemt de apostel hem alweer in één adem met Lukas, en laat zijn groet overbrengen aan de gemeente ter plaatse, waaruit blijken kan, dat Demas ook in de kerk van Colosse een bekende figuur was.

De beide hier genoemde brieven — en dat geeft aan het leven van Demas nog meer perspectief — zijn geschreven vanuit *Rome*, toen Paulus daar gevangen zat. Demas heeft dus niet alleen zijn huis en haard, zijn familie en geboortestad en waarschijnlijk ook zijn zaak achtergelaten, om Paulus te volgen in dienst van het evangelie, maar hij is er evenmin voor teruggedeinsd Paulus' metgezel te blijven gedurende zijn gevangenschap, de hitte des daags en de koude des nachts delende met zijn geliefde meester.

Nu zegt dit laatste nog niet alles.

Die (eerste) gevangenschap van Paulus in Rome was nog vrij ongevaarlijk. Ze was ook vrij dragelijk. Aan Paulus waren allerlei faciliteiten toegestaan, en contact met deze gevangene betekende nog geen levensgevaar. Op de duur is Paulus zelf dan ook weer vrijgelaten.

Heel anders stond het met Paulus' *tweede* gevangenneming in Rome. Ze was het gevolg van de felle haat tegen al wat christen was tijdens het bloedige regiem van keizer Nero. Door de Gestapo van de bloedhond Nero is Paulus gegrepen en deze gevangenschap zal het einde van zijn leven betekenen: "reeds word ik als een plengoffer geofferd, en het tijdstip van mijn verscheiden staat voor de deur".

Een vriend en metgezel van Paulus te zijn, betekende *toen* kandidaat te zijn voor het schavot!

Maar ziet — ook dan treffen we Demas aan in het gezelschap van de "terrorist" Paulus.

Niet alleen gedurende de eerste, maar ook tijdens de tweede gevangenschap van Paulus is Demas present.

Hij heeft niet geschroomd de grote heidenapostel te volgen tot voor de poorten des doods!

Maar dan komt opeens als een donderslag uit heldere hemel het ondenkbare! Wat niemand, en Paulus zelf zeker het allerminst, zou vermoed hebben, gebeurt. . . .

"Demas heeft mij verlaten uit liefde voor de tegenwoordige wereld, en is naar Thessalonica vertrokken."

Demas heeft gecapituleerd!

Het gerucht vliegt door de gemeente als een schuwe vogel. Het gaat als een schokkend bericht van mond tot mond: Demas is gedeserteerd! Demas heeft niet slechts z'n dienst opgezegd, maar hij heeft de kerk de rug toegekeerd.

Ach, mijn broeder!

Paulus heeft dit horribel geheim onthuld aan Timotheüs, aan het slot van zijn brief, dat men wel eens bestempeld heeft als de "persoonlijke mededelingen" van de apostel. Men stelt het

dan zó voor, dat Paulus eerst de "apostolische zaken", de kerkelijke aangelegenheden, heeft afgedaan, en dat hij daarna toekomt aan de meer persoonlijke kwesties.

Deze voorstelling van zaken is zeker niet geheel juist.

Alles wat Paulus in z'n brieven meedeelt, heeft betrekking op de *kerk van Christus*, en zelfs wanneer hij het in deze brief heeft over het meebrengen van reismantel en perkamenten die hij achtergelaten heeft, dan staat dat in dienst van het koninkrijk Gods.

Zo gaat ook deze mededeling over Demas ver boven het persoonlijke uit.

Het enige wat we mogen toegeven is, dat in deze regels behalve de *apostel* Paulus, ook de *mens* Paulus kennelijk aan het woord komt.

De klacht over Demas' heengaan volgt op het verzoek aan Timotheüs *snel* tot hem te komen. Hij voelt zich dus eenzaam!

In zoverre kunnen wij het dus eens zijn met dr C. Bouma, die opmerkt in de Korte Verklaring: "Deze laatste woorden geven ons een blik in de ziel van Paulus, de mens. Wel is hij apostel, die tot in het aangezicht van de dood zichzelf en al zijn belangen op de achtergrond schuift voor zijn apostolische roeping; de geloofsheld, die in overwinningsbewustzijn en volle geloofsverzekerdheid de voorgaande woorden (vs 6-8) schreef. Maar toch: de echte mens, die nu met al zijn menselijke gevoelens en stemmingen aan het woord komt. Hoe dicht staat Paulus toch bij elk kind van God! Reeds eerder schreef hij de wens Timotheüs te zien (h. 1:4). Daarop komt hij nu terug met de opdracht *snel* te komen, want immers, het zou *te laat kunnen zijn*. Hier klinkt door de aandoenlijke klacht van de soms moede strijder in de kerker: kom snel, want ik ben zo alleen!

Paulus, de mens! Dit herinnert aan Psalm 22, de lijdenspsalm van David en Davids grote Zoon. Dit brengt tot het sterk vermoeden, dat Paulus in soortgelijke omstandigheden veel zich in deze Psalm heeft verdiept en zich daarin heeft gesterkt. Hij gaat in zijn lijden getroost en gelovig achter de grote Man van smarten aan".

Tot zover dr Bouma.

Zo is de klacht om de verlating van Demas een klacht van de dienaar van Christus die niet meer is dan zijn Heer! De klacht van de vereenzaamde!

Maar wij spreken hier niet van Paulus.

We gaan dus naar Demas terug!

Dat hele geval met Demas lijkt me vrij hopeloos. We vernamen, dat de heiden Demas het evangelie van Christus aannam, alles verliet om Paulus te helpen in het zendingswerk, ja zelfs de heidenapostel volgde tot in Rome — het hol van de leeuw.

Maar toen is hem daar de grond te warm geworden onder de voeten. Hij is voor de consequentie teruggedeeind. Het offer om voor Christus te lijden en zelfs de dood in te gaan, valt hem te zwaar. Hij verlaat de bloedstad van Nero, om de rust en de veiligheid te zoeken in Thessalonica. In Rome christen te zijn is te gevaarlijk, in Thessalonica is het volkomen ongevaarlijk en misschien nog een eervol bedrijf. Het *komen* tot Jezus is nog zo bezwaarlijk niet, het *blijven* bij Hem, volharden tot het einde, dat is de heilige kunst van het geloof. We denken bij Demas als vanzelf aan het zaad dat terstond hoog opschoot, maar verdorde toen de zon opkwam, toen het héét werd. Want het *had geen diepte van aarde*. En Paulus klaagt: "Demas heeft mij verlaten, en is naar Thessalonica vertrokken".

Op zichzelf stak er natuurlijk in die reis naar Thessalonica geen kwaad.

Zelfs niet in de terugkeer naar "de tegenwoordige wereld", zoals Paulus er bijvoegt.

Wie zal zeggen of Demas niet noodzakelijk z'n zaken in Thessalonica moest behartigen, of dat hij daarheen plotseling teruggeroepen werd.

Wij leven nu eenmaal allen in "de tegenwoordige wereld", en we kunnen, ja móéten evengoed christen zijn in het handeldrijven in deze tegenwoordige wereld als bijvoorbeeld in het predikambt, waarin dan speciaal wordt gebouwd aan de "toekomstige" wereld.

Een koopman hoeft geen slechter christen te zijn dan een dominee (het omgekeerde kan evengoed het geval zijn) en men kan in Thessalonica evengoed christen zijn als in Rome.

Daar gaat het niet om!

Dat Demas met Paulus was meegereisd was mooi, maar hij behóéfde dat niet te doen. Z'n christen-zijn hing er niet van af. Vele anderen die door de prediking van Paulus tot bekering kwamen, zijn ook rustig in hun woonplaats gebleven!

't Zat 'm dus niet daarin dat Demas Rome verliet en wegreisde. Paulus zegt in 't zelfde verband dat Crescens naar Galatië was gegaan en Titus naar Dalmatië en Tychicus naar Efeze. ... ze stoven dus alle kanten heen, en Paulus zegt er niet dat van!

Waarom zegt hij er dan wel wat van nu het Demas betreft?

Wel, dat zat 'm in het *motief*, dat Demas bewoog. In de regel zit het goede of het kwade van een bepaalde *daad* niet in de *daad* zelf, maar in het verborgen motief.

En dat omschrijft Paulus aldus: "*uit liefde voor de tegenwoordige wereld*".

Paulus noemt hier de *man* bij z'n naam, en de *zonde* bij haar naam, en dat is ook maar het allerbeste. Het is wel scherp gezegd, doch zo'n prediking haalt meer uit, dan wanneer de gemeente wordt doodgegooid met dierbare en versleten termen die de conscientie niet meer raken.

Het is mij niet onbekend, dat er verschillende Schriftuitleggers zijn, die voor Demas dan ook gaarne een goed woord spreken.

Calvijn moet beweerd hebben, dat Paulus niet schreef: "Demas heeft de Here verlaten", maar "hij heeft *mij* verlaten", en dat hij alleen maar daarom uit Rome gegaan is, omdat het gezelschap van de gevangenen Paulus hem al te gevaarlijk werd.

Prof. Veenhof oordeelt (Verborgeneid der godzaligheid, blz. 292): "Och, we behoeven nog niet eens aan het allerergste te denken. We worden niet gedwongen aan te nemen, dat Demas zijn God en zijn Heer heeft verloochend en weer in het heidendom is teruggevallen".

En dr C. Bouma zegt (Korte Verklaring I, II Tim., blz. 179): "De uitdrukking: de tegenwoordige wereld, betekent nooit hetzelfde als: deze wereld, die in de Evangelien en bij Paulus vaak voorkomt en dan aanduidt een vijandige, van God afgekeerde houding".

Nu, laat het ons voor Demas hopen!

Ik noteerde hem als een dubieuze post.

Het laatste oordeel moge de schaal in zijn voordeel doen overslaan. Maar toch zou ik niet graag willen, dat het van mij of van u zo duidelijk zwart op wit stond: "uit liefde voor de tegenwoordige wereld". Ik wil er geen doekjes om winden. Dit oordeel heeft voor mij een

slechte klank. Ik moet dan almaar denken aan het woord van Johannes: "heb de wereld niet lief, noch hetgeen in de wereld is; zo iemand de wereld liefheeft, de liefde des Vaders is niet in hem".

Ik geloof er dan ook geen steek van, dat Demas, toen hij van Paulus afscheid ging nemen (zo hij dat gedaan heeft!) *gezegd* heeft: Paulus, ik groet u, want ik heb de wereld liefgekregen!

Dat doet men natuurlijk niet!

Och, hoe gaat dat! Demas zal verklaard hebben, dat 't hem wel vreselijk speet, maar hij kon om z'n zaken niet langer gemist worden. Hij had ook een brief van z'n vrouw gekregen en zo, dat ze graag had dat hij zo gauw mogelijk terugkwam, en daarom, ziet u. . . . !

Maar Paulus, die z'n mensen kende, heeft het wel gevoeld. Als een steek in z'n eigen hart. . . . "liefde voor de tegenwoordige wereld"!

Evenals Jezus over de man die een akker gekocht had, en die een vrouw getrouwd had, en daarom niet komen kon, zo Zijn eigen gedachten had!

Precies zoals een herder die z'n schapen kent, en informeert waarom de kerk verzuimd werd, gauw genoeg voelt, waar de schoen wringt.... de tegenwoordige wereld!

Dat wil toch wel wat zeggen!

Een glimp te hebben gezien van de onovertrefbare rijkdom van Christus, het goed dat nimmermeer vergaat, en dan z'n liefde over te dragen aan een wereld die doodarm is, juist omdat ze *tegenwoordige* wereld is, en geen *toekomst* heeft!

'k Wil Demas niet te hard vallen!

't Is makkelijk oordelen, als men zelf niet voor het geval geplaats is. Men moet maar eens huis en haard verlaten hebben, en dan in Rome komen, waar je maar één mond open hoeft te doen om in de gevangenis te komen. Ik kan mij best voorstellen, dat Demas toen de benen nam. Ik herinner mij nog al te goed de vele slappe figuren tijdens de bezetting. Er *zijn* niet veel helden. Laten we voorzichtig zijn. Laten we geen grote mond opzetten tegen Demas, omdat hij geen held was. Dit is alleen 't privilege van wie zelf helden zijn, en *die* zullen het niet doen. 'k Zou wel eens willen weten wat er terecht kwam van velen die nu ach en wee roepen om de "tegenwoordige wereld" als ze er zelf eens voor geplaats werden, hoe *gevaarlijk* het kan worden om christen te blijven.

Niet in een knusse omgeving.

Maar midden in het vuur!

'k Zou ook niet graag willen, dat u van Demas de voorstelling meeneemt als van een verlopen sujet, die zich omwentelt in het slijk der zonde na zijn afval.

Daar weten we niets van.

We weten alleen, dat hij de tegenwoordige wereld liefgekregen heeft, en die wereld heeft *twee* kanten, een lichte en een donkere.

Er is een lelijke wereld van onzedelijkheid en brasserie. Er is ook een "mooie" wereld van

cultuur en wetenschap.

Er zijn onfatsoenlijke en eerbiedwaardige wereldliefhebbers. De man die z'n geld liefheeft of z'n eigen eer, is evengoed wereldmens als die het gemene liefheeft. Er zijn meer liefhebbers dezer tegenwoordige wereld dan u misschien zoudt denken.

En nu stel ik mij Demas voor als een zeer fatsoenlijke liefhebber dezer wereld.

Die tot z'n wereldliefde is gekomen, gelijk menig ander, langs de meer en meer gebruikelijke weg, dat hij tegen de moeiten en lasten niet opkon, dat hij het comfort liever had dan de nargheid van de cel, kortom, nog een "godsdienstig" man, maar met *te* weinig godsdienst om de attractie van Thessalonica boven de grimmigheid van Rome te weerstaan. Iemand die christen wil zijn langs de weg van de minste weerstand. Van zijn liefde tot de tegenwoordige wereld was *uiterlijk* eerst nog niets te merken, maar *innerlijk* was de breuk er al veel langer — tot de openlijke breuk kwam.

Hoe wijd die kloof is geworden, weten we niet.

Zou Calvijn gelijk hebben, dat de kloof weer geheel is gedempt?

Of heeft de traditie gelijk, dat hij priester geworden is in de heidense tempel te Thessalonica?

U weet het niet en ik niet — God weet het!

Men kan tenslotte overal toe komen.

Men kan zelfs zóver komen, dat men de tegenwoordige wereld 1 liefheeft en. . . . rustig z'n plaats in de kerk blijft innemen, misschien wel op de preekstoel!

Het is wel een enorme tegenstelling: Paulus en Demas!

Twee mannen rennen in de loopbaan, de apostel èn zijn "medearbeider".

Paulus heeft de goede strijd gestreden.

Demas heeft het tegen z'n vijand — de wereld — moeten afleggen.

Paulus heeft de loop beëindigd.

Demas is midden in de strijd blijven steken.

Paulus ziet uit naar de kroon der rechtvaardigheid en de *toekomstige* wereld, Demas wordt gelokt door de schoonheid dezer *tegenwoordige* wereld.

Ben ik Demas?

Deze vraag heeft recht van bestaan, omdat, gelijk we zagen, men de tegenwoordige wereld lief kan hebben, ook zonder met de kerk te breken.

Ons hart heeft onvermoede duistere diepten.

Zelfs mede-arbeider van Paulus te zijn is nog geen waarborg voor behoudenis.

Timotheüs, aan wie Paulus deze dingen schrijft, had blijkbaar dit waarschuwend voorbeeld van Demas nodig, hoewel hij toch van jongsaf de Schriften geweten had, en een vrome moeder en grootmoeder had.

Schijn bedriegt.

Kenden we Demas alleen uit de brieven aan Filemon en Colosse, we zouden hem allicht een plaats gegeven hebben in de galerij der heiligen.

Maar nu komt de brief aan Timotheüs deze illusie verstoren ... "Demas heeft mij verlaten!"

En uit deze brief richten zich de ogen van Jezus op u en mij en vragen:

"Hebt gij *Mij* lief?"

Het blijft natuurlijk een heel tragisch geval, dat Demas van z'n post is weggelopen, omdat hij de tegenwoordige wereld heeft liefgekrepen. Hij heeft hiermee gezondigd tegen Paulus, tegen de kerk, maar wat het ergste is. . . . tegen de Here. Bovendien heeft hij de Heilige Geest uitermate bedroefd, en *wij* moeten ons bedroeven over hem, want wie zou niet wenen bij zo diepe val?

Het heengaan van Demas is dus een zwaar verlies geweest voor het koninkrijk Gods. Daar kunnen de duivelen alleen maar om lachen.

Toch mogen we geen ogenblik vergeten, dat er ook een andere kant aan deze geschiedenis is.

Ik sprak van verlies, maar er zit toch ook winst in. Ik gewaagde van duisternis, maar het licht is er toch ook. De duivelen schateren om Demas' val, maar tegelijkertijd is Jezus Christus toch ook bezig met Zijn kerk.

Het wordt misschien in een beeld het duidelijkst gezegd, wat ik bedoel. Een tuinman moet de boom *snoeien*, opdat het geheel beter vrucht zal dragen, gelijk Jezus sprak van de wijnstok, die *gereinigd* wordt *opdat hij meer vrucht drage*.

Hetzelfde is het geval met het lichaam.

Voor het behoud van het gehele lichaam is het soms nodig, dat een boosaardig gezwel wordt weggesneden. De chirurg die deze operatie uitvoert, bedoelt met z'n mes niet te doden, maar hij begeert het leven.

Dit alles is in zekere zin toe te passen op Demas.

Zolang u Demas ziet als *enkeling*, als een *ziel*, dan betekent de desertie een zeer betreurenswaardig verlies en een onherstelbare ramp, maar de Heiland heeft het nodig geacht deze tak weg te snoeien voor het behoud van het gehele lichaam der kerk.

Het kan gebeuren dat het *blijven bij de kerk* van sommigen een *groot gevaar* wordt voor de kerk, een bedreiging van haar waarachtig leven. U hebt dat bij Ananias en Saffira kunnen zien. Als deze huichelaars en toneelspelers bij de kerk gebleven waren, had dit de dood der jonge Pinksterkerk betekend. Daarom snijdt de Here die leden weg.

Evenzo heeft de storm der vervolging Demas weggevaagd, zoals de wind het kaf doet wegstuiven. Deze man, die een vooraanstaande positie bekleedde in het koninkrijk Gods, maar op het critieke moment weifelde en niet uit het rechte hout gesneden bleek, kon Christus voor Zijn kerk niet gebruiken. Vooral toen niet, in de crisisjaren waarin de kerk verkeerde.

Demas heeft mij verlaten uit liefde voor de tegenwoordige wereld — we huiveren vanwege de *ruines* die *Satan* aanricht!

Demas heeft mij verlaten uit liefde voor de tegenwoordige wereld — we zien Christus bezig, Die Zijn kerk zuivert.

Houdt Christus Zijne kerk in stand,
Laat dan de hel vrij woeden.

Wij hebben van Demas geen afscheid mogen nemen, zonder ook op die zijde van het geval enig licht te hebben laten vallen.

En dan is er nog een tweede, dat in verband met Demas toch ook de aandacht niet mag ontgaan.

Wij zullen steeds goed doen de Schrift in haar verband te lezen, en dat klemmt in dit geval wel zeer bijzonder.

Paulus' mededeling namelijk, dat Demas hem verlaten heeft, staat in hetzelfde verband, en wordt, om zo te zeggen, in één adem genoemd met het vertrek van twee andere mannen, en wel *Crescens* en *Titus*.

Vrijwel gelijktijdig vertrokken drie mannen destijds uit Rome, Crescens naar Galatië, Titus naar Dalmatië en Demas naar Thessalonica.

De bedoelingen en motieven waren echter wel zeer verschillend. Demas ging als deserteur, de beide anderen als pioniers naar ge-

heel nieuwe zendingsterreinen.

Voorzover wij weten waren die beide landstreken nog nimmer door Paulus bereisd. Hij had wel hele plannen, maar tenslotte had hij ook maar één lichaam. Nu zit hij in de gevangenis en wacht hij op z'n doodvonnis en nu komt er dus helemaal niets meer van.

Althans, wat Paulus betreft!

Maar het zendingsgebied laat hij niet los.

Met het gezicht op de dood haalt Paulus bij wijze van spreken de zendingskaarten voor de dag zoals een veldheer de stafkaarten bestudeert.

Met weemoed bekijkt hij de open plekken. ... Galatië, Dalmatië! Hij kan er zelf niet meer heen. Maar hij heeft bekwame medewerkers.

Crescens en Titus!

Hij kon deze mannen zo goed gebruiken in Rome. Klaagde hij niet over z'n eenzaamheid? Maar hij *mag* aan zichzelf niet denken. Hij moet alleen denken aan de zaak van Christus. Aan de opdracht. Aan het zendingsbevel!

En zo stuurt hij deze twee mannen van zich weg. En hoog laait het vuur der vervolging, maar juist dan, als de kerk in hoge nood en druk is, en Paulus zelf gevangen zit, wordt de cel van Rome een zendingscentrum, van waaruit nieuwe wegen worden gezocht en nieuwe gebieden worden ontgonnen.

En hierin klinkt de lach Gods vanuit de hemel.

Er waren ernstige nederlagen van het koninkrijk Gods en gevaarlijke overwinningen van Satan. . . .

"Demas heeft mij verlaten", maar zó als een moeder troost, zo komt de Heiland Zijn dienstknecht Paulus vertroosten in zijn laatste levensuren. Hij fluistert Zijn moede apostel toe, dat hij niet moedelóós mag zijn, want wie hem ook verlaten moge, en welke verliezen er ook geboekt mogen worden, *Zijn* werk gaat door en Zijn koninkrijk komt.... Crescens en Titus snellen naar Galatië en Dalmatië.

Christus is Overwinnaar!

HOOFDSTUK XIV: *DIOTREPHE*S.

Diotrephes behoort nu niet bepaald tot de meest bekende Bijbelse figuren, maar zijn naam komt toch in de Schrift voor, en wie tot de Bijbelvasten behoort, zoekt die naam terstond in de derde brief van Johannes, een heel kort briefje, geschreven aan een zekere Gajus, van wie wij verder niet zo heel veel weten, maar waar we straks nog even op terugkomen. In bedoeld briefje dan heeft de apostel het ook over onze Diotrephes.

Wie was Diotrephes?

In het Bijbels-kerkelijk woordenboek merkt prof. van Veldhuizen bij deze naam ietwat laconiek op "een christen, op wiens onchristelijke levenswandel veel aan te merken viel". "Christen" staat daar niet tussen aanhalingstekens, maar daar zou toch wel alle aanleiding toe wezen. Ik weet wel, dat er vele christenen zijn, op wier onchristelijke levenswandel veel aan te merken valt. In zekere zin geldt dat voor ons allemaal. En wij schamen ons daar diep over, want we begrijpen heel goed dat we daarmee geen aanbeveling zijn voor het christendom. Maar dat wil lang nog niet altijd zeggen, dat ons deswege de naam "christen" moet worden ontzegd.

Bij Diotrephes kijk ik evenwel tegen die titulatuur "christen" wat vreemd aan.

Ik zet er in elk geval een groot vraagteken achter.

Wat van zijn doen en laten openbaar wordt, is meer antichristelijk te noemen.

O, zeker, Diotrephes droeg een mooie naam, die zoveel betekent als "kind van God".

Voorts was de man ook lid van de christelijke kerk. Wat meer zegt: hij was ouderling. En nog niet de eerste de beste ouderling ook. Hij was in de gemeente waar hij woonde een man van groot gezag en enorme invloed, zo zelfs, dat die goeie Gajus, die geen kwaad vermoedt en geen kwaad denkt, en als gewoon gemeentelid diepe eerbied koestert voor ouderling Diotrephes, voorzitter van de kerkeraad, gevaar loopt onder zijn verkeerde invloed te komen, en deswege door Johannes gewaarschuwd wordt.

Het boekje dat Johannes over hem open doet, ziet er nu niet bepaald gunstig uit.

Er blijkt uit, dat deze ouderling een gemeen, geniepig, achterbaks ventje was, voorts een lasteraar, een door en door eierzuchtig man, die het alleen te zeggen wou hebben, en een liefdeloos type. En dan toch maar ouderling wezen, en mooie vrome woorden zeggen, dat kan dus ook blijkbaar.

Maar laten we beginnen, al deze dingen in orde te verhalen.

Zoals reeds gezegd, komt de naam van Diotrephes voor in een briefje van Johannes aan een zekere Gajus. De apostel introduceert zichzelf als "de oude": "De oude aan Gajus, de geliefde, die ik in waarheid liefheb". Dit is een staaltje van Bijbelse gemoedelijkheid. In wijde omtrek was de grijze apostel bekend als "de oude". Op dezelfde manier als varengasten op een schip van hun kapitein spreken als van "de oude". Er ligt in die naam een zekere vertrouwelijkheid en populariteit. Als Johannes in een van de gemeenten zou komen preken, dan zeiden de mensen: "de ouwe" komt Zondag! En Johannes vindt dat niet oneerbiedig, hij acht het niet in strijd met z'n apostolische waardigheid. Integendeel, hij hoort dat met een glimlach aan, en als hij aan een van de gemeenteleden ergens een briefje schrijft, dan klinkt het doodgeemoedelijk: "de oude aan Gajus, de geliefde"!

Wij weten van die Gajus niet veel, maar toch genoeg om hem hartelijk lief te krijgen. Uit het korte briefje blijkt, dat hij geen ambt bekleedde in de kerk, hij was geen ouderling en geen diaken, maar een heel gewoon gemeentelid. Evenwel een man met een groot en liefdevol hart voor de zaak des Heren, want hij stelde zijn huis regelmatig gastvrij beschikbaar, zoals uit vs 5-7 blijkt, voor degenen, die "terwille van de Naam des Heren waren uitgegaan", aan rondreizende predikers en evangelisten dus; wij zouden zeggen: de dominees logeerden altijd bij hem, en ze kwamen er graag. Gajus kòn dat doen blijkbaar, want hij had een behoorlijke zaak, maar hij dééd het dan ook met liefde. De apostel wenst in de aanhef van z'n brief, dat het hem verder ook stoffelijk wel mag gaan, om dit bijzonder liefdebetoon aan de dienstknechten des Heren te kunnen voortzetten. Hij schrijft: "ik wens, dat het u in alles wèlga, gelijk het uw ziel wèl gaat". Dit is wel een bijzonder mooi getuigenis. Omtrent de *geestelijke welstand* van Gajus verkeert Johannes geen ogenblik in twijfel. Dat is in orde, constateert hij. Daar behoeft geen woord verder over gezegd. Het enige wat Johannes begeert, is dat het Gajus stoffelijk precies even goed mag gaan als dat geestelijk het geval is, en dat het met z'n zaken even goed mag gaan als met z'n ziel.

U weet, gewoonlijk is het precies omgekeerd.

Er zijn onderscheiden broeders (en zusters) in de gemeente, die het in alles voor de wind gaat, en voorzover dat niet zo mocht wezen, zijn ze dag en nacht in de weer om maar zo goed mogelijk vooruit te komen. Intussen komt de "ziel" in de knoei. Deze wordt doodgedrukt door alle mogelijke beslommeringen. Ze hebben het in de week zo druk, dat ze doodmoe de Zondag binnentuimeien, en geen lust hebben om naar de kerk te gaan.

Stoffelijk gaat het uitnemend! Met uitroepeteken. Achter de welvaart van de *ziel zet* menige herder en leraar een vraagteken!

De vraag kan opkomen, hoe Johannes het toch wist, dat het er met de geestelijke welstand van broeder Gajus zo uitnemend voorstond.

Heeft Johannes diepgaande "geestelijke" gesprekken met Gajus gehad? Heeft deze broeder voor de apostel z'n ziel blootgelegd en z'n hele bekeringsgeschiedenis verteld?

Welnee, helemaal niet!

Johannes wist dit alleen uit de rapporten van de af en aan reizende predikers.

Hij schrijft: "het heeft mij zeer verblijd, als er broeders kwamen en van uw waarheid een goed getuigenis gaven, zoals gij dan ook in de waarheid wandelt" (vs 3).

Dit "wandelen in de waarheid" betekent niet, dat Gajus een kei was in de dogmatiek, en heel de geloofswaarheid haarfijn uit de doekjes kon doen. Hij was niet eens ouderling! Maar uit het schrijven blijkt duidelijk, in welk licht dat "wandelen in de waarheid" moet worden gezien. In vs 5 voegt Johannes er nl. aan toe: "gij handelt trouw in alles wat gij aan de broeders doet". M.a.w. zijn wandelen in de waarheid kwam uit in het liefdebetoon aan de broeders. Hij kende maar niet alleen de "waarheid" en hij *beleed* niet slechts de waarheid, maar hij "wandelde" er in. Deze eenvoudige broeder Gajus had goed begrepen, dat het *geloof* in de *liefde* werkzaam moet wezen, en dat elk geloof zonder de *vruchten* dóód is!

Wie dus weten wil of z'n ziel welvaart, moet maar eens een onderzoek instellen naar z'n liefde tot de kerk des Heren, en z'n liefde tot de broeders, "want al ware het dat ik de talen der mensen en der engelen sprak, en de liefde niet had, ik ware een luidende schel en een klinkend metaal!"

Zo was het dan met het gewone gemeentelid Gajus.

Maar we zouden het eigenlijk niet hebben over het gemeentelid Gajus, maar over ouderling

Diotrephes. U neemt mij deze korte uitweiding over Gajus niet kwalijk. De trekjes in de Schrift waren te mooi, om er helemaal niets van te zeggen, maar bovendien had ik het nodig ter introductie. U kunt namelijk de figuur van Diotrephes moeilijk begrijpen, als u helemaal niets weet van Gajus, en tegen de lichtende gestalte van Gajus, de doodgewone man, komt de sinistere figuur van Diotrephes, voorzitter van de kerkeraad, des te beter uit. Want Gajus was geen kerkeraadslid en. . . had lief! Diotrephes zat wèl in het gestoelte der ere en... . had niet lief!

U moet zich de situatie eens goed indenken.

Waarschijnlijk hebt u er nooit zo bij stilgestaan, maar het is toch wel een heel bijzonder geval, dat een *apostel Johannes* z'n brief richt *aan een gewoon gemeentelid Gajus*.

Dat is in zekere zin buiten de orde.

Wij zouden zo zeggen: als Johannes iets mee te delen heeft in z'n kwaliteit van apostel aan de gemeente waar Gajus woonde, dan was het adres: *de kerkeraad*.

Zo richt de verhoogde Heiland Zijn brieven ook aan de engel (voorganger) der gemeente te Efeze, Smyrna, enz.

De gevallen zijn wel niet helemaal gelijk, maar wanneer nu een generale synode een boodschap heeft aan de kerk, dan is het adres: *de kerkeraad!*

Wist Johannes dit niet?

Natuurlijk wist hij dat wel!

Hij heeft die weg ook bewandeld, want in vs 9 verklaart hij nadrukkelijk: "Ik heb (een brief) geschreven aan de gemeente".

Deze brief was geadresseerd geweest aan.... Diotrephes!

Johannes voegt er evenwel direct aan toe: "Maar Diotrephes, die onder hen de eerste tracht te zijn, *ontvangt ons niet*".

Hieruit is geen andere conclusie te trekken, dan dat Diotrephes die brief van Johannes aan de gemeente ook eenvoudig naast zich heeft neergelegd.

Hij negeerde eenvoudig het apostolisch schrijven.

Sterker nog: hij heeft stiekem die brief verdonkeremaand.

Zo probeerde hij de invloed van Johannes in de gemeente te breken en zijn apostolisch gezag te ondermijnen.

Dat Johannes moet schrijven aan Gajus: ",ik heb (een brief) geschreven aan de gemeente", bewijst, dat Gajus er blijkbaar niets van wist.

En niemand in de gemeente wist er iets van.

Nu is dan Johannes in de droeve noodzakelijkheid gekomen, om zich te richten tot Gajus.

Min of meer clandestien dus.

Buiten de gewone kerkelijke orde om.

Het briefje van Johannes aan het gemeentelid Gajus is het enige illegale briefje, dat in de Bijbel voorkomt.

Er zijn soms tijden, dat de illegale weg bewandeld *moet* worden.

Maar dat dit *moest*, werpt ook wel een schril licht op Diotrephes. Deze man, deze schavuit, kunnen we wel haast zeggen, misbruikt zijn ambtelijke positie, om het Woord des Heren tegen te staan. Nu moet Johannes zich wel achter de rug van Diotrephes om tot Gajus wenden, opdat deze krachtens het *ambt der gelovigen* doe, wat de ambtsdrager verknoeit.

Gajus en Diotrephes woonden in dezelfde stad. Maar blijkbaar heeft Gajus helemaal niet door, wat voor een deugniet die Diotrephes is. Wellicht had hij voor Diotrephes nog het diepste respect.

Gajus, zeiden we al, had lief, en van de liefde geldt ook: zij denkt geen kwaad.

Maar nu gaat Johannes in dit briefje eens vertellen wat voor een man die ouderling Diotrephes eigenlijk wel is. De ogen moeten daarvoor open gaan in de gemeente.

U voelt wel, Johannes schrijft dit niet aan Gajus, om Diotrephes achter de rug om te belasteren.

Dit briefje is ook geen achterklap.

Johannes deelt alvast aan Gajus mee: "daarom zal ik, als ik kom, herinneren aan zijn werk" (vs 10)... de apostel zal hem dus ronduit in z'n gezicht zeggen, wat hij *nu* aan Gajus schrijft.

Maar Johannes schrijft dit nu alvast, omdat het heil der kerk er mee gemoeid is.

Diotrephes kon mooi praten.

Het gevaar bestond dat Gajus en de andere gemeenteleden onder zijn invloed kwamen.

Dit zou funest zijn voor de kerk.

Zo spoedig mogelijk moet deze man worden ontmaskerd.

Want behalve dat hij brieven achterhoudt, voor de gemeente bestemd, heeft deze broeder nog meer op z'n geweten — inderdaad een "christen", op wiens onchristelijke levenswandel veel aan te merken viel!

Wat "broeder" Diotrephes zoal op z'n geweten heeft, vertelt Johannes in den brede aan Gajus; hij heeft een apostolisch schrijven achtergehouden, hij erkent het gezag van Johannes niet, hij "bebabbelt" de apostel "met boze woorden" (vs 10), hij ontvangt de broeders niet, en bant andere willekeurig uit de gemeente. Enzovoort.

Maar dit is alles ondergeschikt aan de grote zonde waarin Diotrephes is gevallen, en die door Johannes dan ook vooropgesteld wordt. Deze Diotrephes wordt namelijk gekarakteriseerd als iemand: "die onder hen de eerste tracht te zijn".

Diotrephes was een heerszuchtig en een eierzuchtig man.

Hij wou het alleen te zeggen hebben.

Zijn haan moest koning kraaien.

Hij duldde daarin niets of niemand naast zich.

De leiding in de gemeente moest in *zijn* handen zijn.

Wij lezen er met geen woord van, dat deze ouderling niet zuiver in de leer was, of de een of andere ketterse mening verkondigde. In de andere brieven van Johannes is daar wel sprake van. Hij moet daar waarschuwen tegen valse leringen en anti-christelijke stromingen. Daar is nú geen sprake van. Ouderling Diotrephes was zo zuiver in de leer als maar enigszins

mogelijk was. Hij was geheid in de dogmatiek zo gezegd. Als hij preken hoorde, kon hij zo maar zeggen, waar het te licht en waar het te zwaar was, en hij oefende die critiek ook vrijmoedig. Nee, over de rechtzinnigheid van deze doorgewinterde ouderling behoefde men geen ogenblik in twijfel te verkeren.

Het is met deze "broeder" veel erger gesteld!

Hij was niet on- of anti-christelijk in de *leer*, maar in z'n *leven*, en daartegen is het dat Johannes met bewogenheid waarschuwt.

Diotrephes wilde onder hen de eerste zijn.

Dat is dé grote anti-christelijke zonde.

Er is nauwelijks één kwaad te noemen dat bedenkelijker is, en nauwelijks één zonde die meer funest is voor het kerkelijk leven dan dit: de eerste willen zijn.

Ik schrijf dit met grote vrijmoedigheid neer, niet zozeer omdat de Schrift ons meldt, dat de *hoogmoed* de zonde geweest is die het allereerst haar intrede gedaan heeft in de wereld. Maar vooral omdat zij zo lijnrecht indruist tegen alles wat Christus Zelf geleerd en gedaan heeft.

Over de twisten der discipelen "wie van hen de meeste zou zijn", heeft de Heiland Zich uitermate bedroefd.

In de voetwassing heeft Hij hun een gevoelig lesje gegeven. Hij heeft ze diep ingeprent dat de meeste is, wie de minste wil wezen.

Hij Zelf was onder ons als een die dient.

De echt-christelijke levensstijl is niet heersen, maar dienen.

En het is wel heel merkwaardig, dat als Paulus schrijft in Philipp. 2 over de menswording van Christus, dat hij dat niet doet in dogmatische formuleringen, maar echt *toepasselijk* voor de levenspraktijk: "dit gevoelen zij in u hetwelk ook in Christus Jezus was, Die Zichzelve *vernederd* heeft".

En daarom is de zonde van Diotrephes en van allen die met hem in hetzelfde schuitje varen, gemerkt met een anti-christelijk stempel.

Diotrephes streefde dus naar een machtspositie in de kerk — eigenlijk een innerlijke tegenstrijdigheid.

Natuurlijk heeft hij dit zelf niet erkend of toegestemd.

Zulke lieden erkennen dat nooit.

Het is merkwaardig, hoe handig men integendeel die zonde weet te camoufleren.

Een broeder, die standvastig weigert "de minste" te wezen, zal meestal allerlei uitvluchten en excuses bij de hand hebben, om zichzelf vrij te pleiten.

Ik zou daar nog heel wat droevige staaltjes van kunnen vertellen.

En onze kerkelijke pers kan een rijke bloemlezing leveren hoe "Schriftuurlijk" men zichzelf weet te handhaven.

Diotrephes heeft dat ook gedaan.

In plaats van ootmoedig schuld te belijden, is hij zelfs tot de aanval overgegaan; niet hij was de schuldige, maar de ander; niet hij wou heersen, maar Johannes, en voor deze synodocratie

wou hij de gemeente maar ernstig waarschuwen.

We lezen althans, dat Johannes aan Gajus schrijft, dat Diotrephes hem met boze woorden besnatert of bebabbelt, en het moet wel heel erg geweest zijn, dat een zachtmoedige Johannes deze woorden uit z'n pen laat vloeien.

Hoe moeten we ons die situatie indenken?

Wel, laat ik mij maar houden aan prof. Greijdanus, die dat in de Korte Verklaring aldus uit de doekjes doet.

Bij de woorden in vs 10: "daarom zal ik, als ik kom zijn werken in gedachtenis brengen" merkt prof. Greijdanus op, dat dit betekent dat Johannes het eigenlijke wezen van Diotrephes in het licht zal stellen. "Weet Diotrephes dat deels verborgen te houden, deels met een mooi voorgeven te omkleden, Johannes zal het uit de duisternis van vergetelheid en mooie omzwachteling naar voren brengen, en doen zien in z'n schandelijkheid."

Even verder heet het: "hij heeft wellicht beweerd, dat *Johannes* de gemeente zocht te overheersen, en dat de gemeente *niet moest staan onder een buiten haar wonende machthebber, doch zelfstandig moest wezen en machtsaannatigingen van buiten moest tegenstaan*. Aldus gaf hij dan aan *zijn eigen heerszuchtig streven* de mooie schijn van te staan voor de *onafhankelijkheid en zelfstandigheid* der gemeente, en aan *Johannes' bemoeien het voorkomen van ongeoorloofde zucht tot gemeente-overheersing*".

Ik moet hier even bijvoegen, dat wat boven cursief gedrukt staat, door *mij* zo is aangegeven, en *niet* cursief staat in de Verklaring van prof. Greijdanus. Als u dit alles goed in u opneemt, komt het dus hierop neer, dat Diotrephes de gemeente opriep zich vrij te maken van de synodocratie van Johannes, maar dat de achtergrond van deze "mooie schijn" om met prof. Greijdanus te spreken, enkel zelfhandhaving was.

Zo ziet u dus, hoe dat ging.

En Diotrephes ging nog een stap verder — hij had blijkbaar een grote machtspositie in de gemeente — door allen die het hierin niet met hem eens waren, eenvoudig uit te bannen, en de broedernaam te ontzeggen.

Het is nu vanwege deze grote zonde van Diotrephes en het onzinnig drijven van deze invloedrijke ouderling, dat Johannes zich genoodzaakt ziet, een particulier briefje te schrijven aan Gajus.

Zijn brieven aan de *gemeente* kwamen niet door.

Diotrephes hield ze achter.

Hij lichtte de gemeente totaal verkeerd voor. En nu moet Gajus maar eens precies weten, hoe het zit, opdat hij krachtens *het ambt der gelovigen* doe wat zijn hand vindt om te doen.

Het maakt natuurlijk groot verschil, of iemand *te goeder trouw* dwaalt, of dat hij willens en wetens zondigt.

Helaas kunnen wij van Diotrephes blijkens de stukken niet aannemen, dat hij te goeder trouw is geweest. Achter zijn mooie woorden de gemeente te zullen bewaren voor machtsoverheersing, school zijn eigen ik. En Diotrephes wist dat zelf ook zeer wel. Hij valt niet onder de categorie: zij weten niet wat zij doen.

Daarom is zijn zonde des te ernstiger.

Het is ons niet bekend, of Diotrephes is teruggekeerd van zijn schandelijke weg en berouw heeft gekregen over zijn zonde. Als Johannes woord gehouden heeft (en waarom zou hij niet?) dan heeft er een samenspreking plaats gehad tussen hem en Diotrephes. Hij zou immers, schrijft hij aan Gajus, komen, om aan zijn werken te herinneren.

Daarmee heeft Johannes stellig *niet* bedoeld Diotrephes eens aan de kaak te stellen of openlijk aan de schandpaal te nagelen.

Zijn bedoeling zal geweest zijn, Diotrephes te winnen. En daarom heeft Johannes tot Diotrephes ook het Woord des Heren gesproken.

Wij kunnen van dat Woord des Heren nooit te hoge verwachtingen koesteren.

De invloed van dat Woord is groter meestal dan wij kunnen vermoeden.

Het werkt ten goede of ten kwade. Het doet altijd wat.

Het enige wat wij kunnen doen is voor Diotrephes hopen, dat hij voor dat Woord is gezwicht, en dat hij in zijn latere leven geleerd heeft de minste te wezen.

Dan is het met deze "broeder"-ouderling nog goed gekomen. *Maar dan ook alleen.* Het ouderlingschap zelf is geen vrijkaart voor de hemel.

Met zekerheid weten we intussen niets.

Daarom is Diotrephes zo'n dubieuze post.